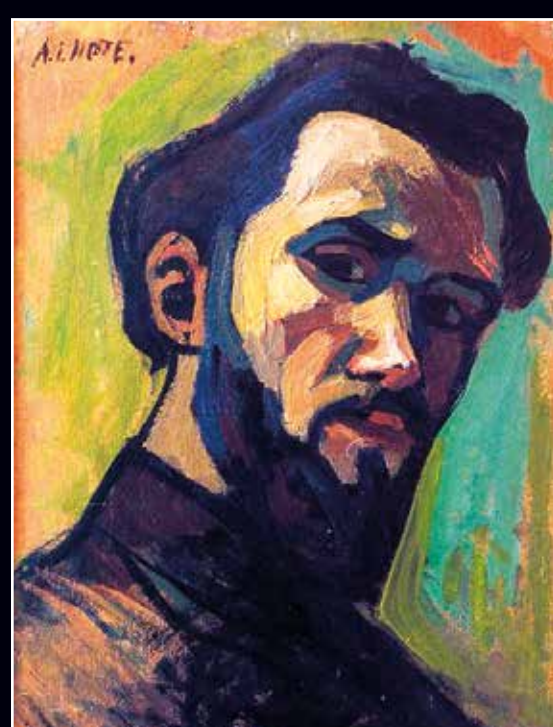
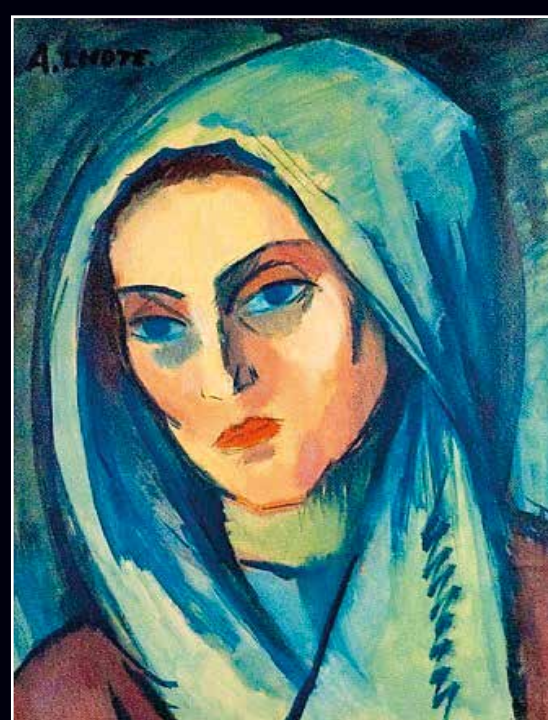

Director: Doru STRÎMBULESCU / Mentor: Gheorghe GRIGURCU

Anul II ○ NR. 22 ○ 24 pagini ○ decembrie 2014 ○ Gratuit

Fața și dosul lumii de azi

Lumea de azi se aseamănă izbitor cu un uriaș contract de afaceri, cu numeroase clauze confidențiale. Să se vadă în ochiul public numai fața, nu și dosul încâlcitelor mașinații ale contractanților. Dincolo de fațadele promițătoare, fără cusur, avansând la scenă deschisă proiecte, dulci ca mierea, care să ne facă – cică – fericiți, pândesc, în penumbră, bine păzite, să nu țâșnească la suprafață, acele grămăjoare, insinuant mirositoare, de „căcășter” șobolănesc. Și nu totdeauna, dar, oricum, în mod frecvent, tocmai aceste materii fetide ale dosului improască, nonșalant, nevinovata față lăsată la lumină. Iar mulțimile așteaptă credule la podișcă, pe marginea șanțului, să le pice și lor câte ceva de la dubioșii contractanți, unși cu toate alifile. Să le pice, adică, un soi de „mură-n gură”, sub bobیțele apetisante ale fructului de pădure, pândind, invizibili, nenumărați purici devoratori, plini de ochi neadormiți.

Grigore SMEU

22

Constantin TRANDAFIR / Ion Creangă. Sărbătoarea la români

Pe 31 decembrie 1889, în urmă cu 125 de ani, cel mai mare povestitor al nostru se stingea din viață în bojdeuca din Țicău (Iași). Micii lui școlari veniseră să-l ureze de Anul Nou. Îi știau povestirile din copilărie, în care sărbătorile de iarnă aveau un loc aparte. Noi încă mai știm că lumea scrierilor lui exprimă ceea ce s-a numit „cultura populară a răsului”, iar autorul se situează într-o familie de spirite din care fac parte Chaucer, Boccaccio, Rabelais, Swift, Sterne. Nicio exagerare.

Cel mai propriu mod de a se manifesta vitalismul popular este sărbătoarea, petrecerea, spectacolul cu extensiuni carnavalești. Principiul festivității are ca marcă esențială fericirea, încântarea, mulțumirea, bucuria, hazul. Înșii zeii „benchetuiau din zorii zilei până spre seară”; „O viață fără sărbători este un drum lung fără popasuri” (Democrit); sărbătoarea este „izvor de bucurii fără număr” (Pindar); „Eu număr doar clipele fericite” (Apuleius); „Fericirea ta este darul voinei tale” (Epictet); „Omul care se crede fericit, petrecând, chiar este fericit” (Diderot) etc. Principiul cultural al sărbătorescului”, „filosofia sărbătorii, „civilizația sărbătorii”, „practica fericirii”, „un mod de a fi valoare”, „sărbătoarea – o alternativă culturală” – iată câteva formulări care ne plasează într-un punct superior al discuției. Mihail Bahtin a perseverat asupra acestui mesaj „filosofic” al sărbătorescului: „Sărbătoarea a avut întotdeauna la bază un conținut filosofic-se-mantic, esențial și profund”. Vasile Băncilă a scris un excelent studiu „Sărbătoarea la români”, iar Creangă este cel mai reprezentativ scriitor român al temei sărbătorești. Basmele, sărbători ale imaginației, aduc minunea și bucuria fanteziei, înseamnă manifestarea vieții în moduri fabuloase: „Și au mai fost poftiți încă: crai crăiese, și-mpărați, oameni în samă băgați, ș-un păcat de povestariu, fără ban în buzunariu. Veselie mare între toți era, chiar și sărăcimea ospăta și bea! Și-a ținut veselie ani întregi, și mai ține încă; cine se duce acolo bea și mănâncă. Iar pe la noi cine are bani bea și mănâncă, iar cine nu, se uită și rabdă”.

Sărbătoarea profană ține de obicei de domeniul sacralului, fiind, întâi de toate, timp consacrat divinului, „epoca transmiterii de mituri și de rituri” (Roger Caillois). Sufletul caută să se elibereze de toate păcatele și să se încarce de „legile” vesele ale sărbătorii: cântec, joc, mâncare, băutură. Tămăduirea lui Nică de răie că-prească se produce sub zodia fastă a sărbătorii: „Apoi, în Sâmbăta Paștilor, m-a trimis la părinți acasă, la Humulești. Și în ziua de Paști am tras un «îngerul a strigat» la biserică, de au rămas toți oamenii cu gurile căscate la mine. Și mamei îi venea să mă înghită de bucurie. Și părintele Ioan m-a pus la masă cu dânsul, și Smărăndița a ciocnit o mulțime de ouă roșii cu mine. Și bucurie peste bucurie venea pe capul meu”. Au loc serbări în fiecare

duminică, se adună multă lume („lume, lume și iar lume!”) la biserică, la horă; au loc praznice fastuoase ale hramului bisericii, care „ținea câte-o săptămână încheiată”. „D-apoi vara, în zilele de sărbătoare, cu fetele pe câmpie, pe colnice și mai ales prin luncile și colnicele și dumbrăvile cele pline de mândrețe...”. „Și câte alte petreceri pline de veselie nu se făceau la noi de-ți părea tot anul numai zi de sărbătoare!” Nu întâmplător bunicul David vine în vizita la Humulești de la Pipirig „într-o duminică prin cârneleaga” (câșlegile de iarnă). Vă mai aduceți aminte, la Crăciun e voioșia cea mai mare, tatăl taie porcul, băiatul obține bășica și coada porcului, face tămbălău de nu se aude om cu om, carnaval în miniatură. La Sfântul Vasile copiii merg cu plugușorul și trec prin multe aventuri. Creangă, la maturitate, le povestește în special pe cele burlești: cum „ceapcânul” de popa Oșlobanu îi înjură de naștere și-i pune pe fugă cu o „scurtătură”, iar „hapsina de nevastă a lui Vasile Andiței” blestemă și se ia și se ia cu „cociorva aprinsă” după ei.

Important e că în această perioadă a vieții sociale tronează libertatea. Sacră este și tentativa de împrospătare a timpului, a reîntineririi lumii, în definitiv a renașterii universale. „Expansivitatea” sărbătorească aparține Creației înseși, răspunde unui impuls demiurgic, au eficiență magică, vestind femei fecunde, recolte bogate, evocă și invocă fertilitatea naturii. Nică e nelipsit de la clăci și de la șezători, începe să fie săgetat de eros, să-și integreze ființa în sărbătoarea colectivității: „Așa ne duceam băieții și fetele la alții cu lucru (...) ceea ce la țară se cheamă șezătoare și se face mai mult noaptea, lucrând fiecare al său; cum torceam eu de-a mai mare dragul pe întrecute cu Măriuca, și cum sfârâia fusul roții, așa-mi sfârâia inima-n mine de dragostea Măriucăi! Martor îmi este Dumnezeu! Și-mi aduc aminte că odată, la o clacă de dezghiocat păpușoi, i-am scos Măriucăi un șoarece din sân, care era s-o bage-n boală pe biata copilă, de n-aș fi fost eu acolo”.

Intenția povestitorului este, înainte de orice de a crea atmosfera marelui umor. Creangă nu este un „demascator” precum satiricii, gen Swift, Voltaire, Anatole France etc., el vine din interiorul lumii cu care râde. Există la el un fel de „universalitate” a răsului, o „filozofie” care trebuie căutată în puterea lui, a răsului, de eliberare și în capacitatea lui regenerativă. Când se transformă în creație, aceasta înseamnă, totodată, dăinuire. Nu s-a sfârșit (nici pentru Nică, izgonitul din rai) „marele joc al lumii” ori „marea sărbătoare a lumii”, care aparțin structural ființei umane, mereu și oriunde, ca practici ale fericirii și ca alternative culturale. Chiar dacă vremurile se schimbă, nu mai sunt zăpezile de altădată și avem în schimb indicii ale unei libertăți care te pune pe gânduri.

CUPRINS:

Constantin TRANDAFIR / Ion Creangă. Sărbătoarea la români / 2
Gheorghe GRIGURCU / Pagini de jurnal / 3
Barbu CIOCULESCU / Vladimir Streinu redivivus / 4
Dumitru UNGUREANU / Biblioteca uitată. Corlata / 4
Nicolae COANDE / Vânătorul de poezi / 5
Viorica GLIGOR / Tărâmul interiorității fragilizate / 5
Victor ȘTIR / Poezie / 6
Adrian Dinu RACHIERU / Petru Dumitriu: exilul ca ispășire / 7
Paul ARETZU / Prostia omenească / 8
Dan CULCER / Din Jurnalul unui vulcanolog (IV) / 8
Magda URSACHE / Moartea în vară / 9
Petru URSACHE / Indezirabilul „balcanic” / 10
Mariana FILIMON / Poezie / 11
Ion Popescu-BRĂDICENI / Toposul edenic în poezia lui Mihai Eminescu / 12-13
Genoveva POGORIOVSCI / Vitralii de azur / 14
Lucian GRUIA / Magda Mirea – Ceva nu e / 14
Flori BĂLĂNESCU / noiembrie, recurența durerii... / 15
Grigore SMEU / Fața și dosul lumii de azi / 16-17
Olimpia IACOB / Traduceri. Yoon-Ho Cho / 18
Nicolae CIOBANU / Sermon de pe „movila” lui Iov / 19
Doru STRÎMBULESCU / Proză. Minunea / 20
Elena BRĂDIȘTEANU / Scaunul de alături / 20
Viorica RĂDUȚĂ / Fragment de roman. Insomnii și mersul la groapă / 21
Pavel FLORESCO / Aureola sacră și toiagul cunoașterii / 22
Mălina CONȚU / Modele de comportament în secolul al XVIII-lea / 23

ISSN 2285 – 9020

Publicație de literatură și artă

Editor:

Centrul Municipal de Cultură „Constantin Brâncuși”
Târgu Jiu

Director:

DORU STRÎMBULESCU

B-dul C. Brâncuși, nr. 12 A

Telefon/Fax: 0253.217.570

E-mail:

office@centrulbrancusi.ro
www.centrulbrancusi.ro

Lector:

Ion POPESCU-BRĂDICENI

Tehnoredactare:

Rodica TEIȘI

Tiparul: Tipografia PROD COM SRL Târgu Jiu

Potrivit art. 206 C.P.,
responsabilitatea juridică pentru conținutul articolului aparține autorului.
În cazul unor agenții de presă și personalități citate,
responsabilitatea juridică le aparține.

Gheorghe GRIGURCU / „Contactul cu cartea”

N-aș fi crezut în ruptul capului, așa cum am fost un copil fascinat de cărți, doritor de-a le poseda mai mult decât orice altceva pe lume, că biblioteca îmi va produce cîndva o întristare fără leac. Măsor miile de volume din locuința mea, al căror număr sporește mereu prin contribuția infatigabilă a unor autori de toată mîna ce țin a-mi trimite ultimele lor apariții editoriale (era să adaug: cu autograf, dar o modă, se vede că de ultim moment, face că înscrisul cu pricina să fie tot mai des... suprimat), meditănd la două categorii distincte ale acestora. Mai întîi, cărțile mai mult ori mai puțin noi (unele de-a dreptul avînd o vîrstă respectabilă) pe care, deși mă interesează, nu le voi mai putea citi niciodată. Apoi cele pe care le-am citit cîndva cu emoție și savoare, cu un profit firesc pentru mintea în construcție, dar și pentru sufletul naiv, uimit de cîte s-au putut transpune în verb, pe care, *hélas*, nu le voi mai putea reciti. Implacabilul timp mă silește a-mi măsura puterile insuficiente, jalnic de insuficiente. Cu un patetism mut de care mă rușinez, arunc în răstimpuri priviri mormanelor de cărți (căci nu toate mai încap în rafturi). Oricît mă străduiesc a-mi ticlui mai convenabil programul zilnic, a mă forța la un efort care măcar cît de cît să-mi mulțumească năzuința de lectură, nu pot ocoli un simțămînt teribil de neîmplinire. Un simțămînt cu o intensitate ce sporește la apropierea inevitabilelor scadențe. Cîteva mari spirite au asemuit biblioteca cu un cîmîtir, bunăoară Proust, care vedea într-însa un loc „unde de pe cele mai multe morminte nu se mai pot citi numele șterse”. Ceea ce voia să spună, dacă înțeleg corect: depersonalizarea produsă odată cu transpoziția trăirii în text continuă prin absorbția cărții în curgerea temporală majoră, în durata istorică în care palpitul ființei concrete e tot mai slab, pînă la dispariție. Istoria e o climă aspră ce seacă delicatele, aprigele, visătoare, îndomptabilele seve ale existenței individuale. A fi un scriitor de seamă înseamnă a fi un bun comun. Ce-am putea face? Aspectul funerar al bibliotecii se referă și la cei care n-o mai pot parcurge așa cum și-au dorit cu ardoare, inclusiv la modesta mea persoană. La cititorul ratat care am devenit. Tot mai apăsător, biblioteca îmi dă impresia a fi propriul meu mormînt, pe care, așa cum se întîmplă cu destui semeni ai noștri, îl vizitez în răstimpuri, îi dau tîrcoale grijului, încă în viață fiind.

Contactul cu Cartea: o senzualitate *sui generis*, o voluptuoasă descifrare a motivelor ei abstracte, însoțindu-se de privescarea textului cuprins într-o pagină de-un anume format, de-o anume nuanță a albului hîrtiei, de anume irizări ale luminii, de foșnetul molcom-relaxant al filelor, de, uneori, mirosul lor precum o estompată evocare a mirosurilor Lumii.

„Femeia rea are cîteva calități, femeia încîntătoare are cîteva defecte” (proverb chinez).

„Mai ușor împac Europa decât două femei” (Ludovic al XI-lea.)

Există animale care devoră în principal cadavre, numite necrofage. La fel și comentatori care, evitînd tactic confruntarea cu autorii în viață (pe cît cu putință, se grăbesc a cîștiga favorurile celor „influenți”), se năpustesc cu furoare asupra marilor dispăruți, învinuindu-i de toate relele, inclusiv de plagiat...

Necesitatea implicării universalului în cazul particular al unei inovații în sfera artei, pentru ca aceasta să aibă o însemnătate reală, să fie, cum arată Goethe, „o sinteză între lume și spirit”.

Se întîmplă să fii prozaic, tern, din frica de a nu greși într-un registru mai înalt. Preferi să alegi tu miza scăzută a comunicării, precum un risc mai redus.

„Astăzi poți face artă fără să fii artist. Oricine poate face orice. Pretutindeni. Cu condiția să fie prevenită presa. Se poate împacheta și expune orice. Un spațiu abstract delimitat printr-o frînghie, sau numai frînghia, (...) umbrele, fire de plastic, bucăți de fiare, ghilotine sau găuri de ac, butoaie cu apă ori tuburi de scurgere, tot ce poate fi mai bun ca găselniță sau mai rău decât nimicul. Contează prea puțin. Se va găsi întotdeauna un critic care să se tăvălească de admirație în fața acestora, decretînd că întregul univers se cutremură” (Hélène Parmelin).

Dacă, așa cum spune Valéry, intoleranța e „teribila virtute a timpurilor pure”, toleranța le poate da un aspect șarjat, burlesc. Măruntele gesturi de magnanimitate față de inteligenție arătate de tiranii comuniști, de pildă, neputînd abolii cenzura și dirijismul, nu făceau decât să accentueze, prin contrast, liniile tăioase ale anomaliei. Nesocotirea libertății de conștiință reprezenta fotografia sistemului totalitar, concesiile relative reprezentau caricatura ei.

„Unde este dragoste, este și credință” (proverb englez).

Cu mult mai multă ușurință vorbești despre lucrurile care te

privesc puțin, cu care nu consuni, așa cum ai face gesturi de rutină, mașinale, chiar dacă se află în cauză un subiect pe care nu-l cunoști foarte bine. E un mijloc de apărare psihică.

Citesc intrigat cuvintele lui Marx pe tema interesului, apreciat ca „un permanent improvizator, pentru că nu are un sistem, ci recurge doar la expediente (...), nu are memorie, pentru că se gîndește doar la sine însuși. Singurul lucru care contează este el însuși și asta nu uită niciodată (...), nu gîndește, ci calculează”. Cît de ușor le putem proiecta asupra „interesului” luptei de clasă, asupra regimurilor totalitare zămislite de aceasta, cu fanatismul lor absorbant care a suspendat fără jenă meditația marxistă cu privire la alienarea omului, improvizînd teroarea. Aducînd asupra-ne o teroare „calculată” de la un moment la altul (de cîte ori nu se schimba „linia” partidului? de cîte ori „genialii” cîrmaci nu se debarasau, printr-un crîncen capriciu, de cei mai apropiați „tova-răși de luptă”?). Așadar, în fapt, o teroare diletantă...

Murim nu prin ceea ce am simțit, nu prin ceea ce am gîndit, nu prin ceea ce am făcut, ci prin ceea ce n-am simțit, prin ceea ce n-am gîndit, prin ceea ce n-am făcut, ca o răzbunare a golului pe care n-am izbutit a-l umple.

În copilărie, aveam în fața primelor tresăriri erotice o reacție ce amesteca atracția cu o teamă totuși voluptuoasă. Ultima predomina. Mă simțeam ca și cum m-aș fi aflat în preajma unui mediu în care aș fi dorit să ajung, dar plin de primejdii precum o junglă a unor simțăminte nebuloase, sălbatic în intensitatea lor indescifrabilă, dar mult ispititoare. Destulă vreme am avolit să pronunț cuvinte precum amor, amant, amantă, divorț, avort etc. Nu mai vorbesc de termenii porno care nu-mi trec prin gură nici azi. Ce să fi însemnat aceasta pentru țîncul mînat de rudimentul unui instinct? Poate că acea intuiție a pornirii eroticești ca un element pe undeva vrăjmaș al ființei umane, așa cum socotea Charles Maurras: “Pentru a iubi nu trebuie să iubești amorul. Nu trebuie să-l cauți, e mai important să simți pentru el o anume ură. Dacă vrei să păstrezi toată dulceața farmecului său și forma virtuților sale, amorul trebuie să ți se impună ca un dușman de care să te temi și nu ca un lingușitor care cheamă”.

A. E., cel bine informat: “Se zice că Onasis avea un carnet în care-și nota numele noilor cunoștințe, indicînd în dreptul fiecăreia numărul de minute din viața sa pe care s-ar cuveni să i le acorde. O birocrație existențială, demnă de un capitalist paradigmatic, nu-i așa?”.

“Ce mă face pe mine să înclin spre credința în învierea lui Hristos? (...) Dacă nu a înviat, el a putrezit în mormînt, ca orice om. El este mort și a putrezit. Atunci ele este un Învățător ca oricare altul și nu ne mai poate ajuta; iar noi sîntem din nou orfani și singuri, și ne putem mulțumi cu înțelepciunea și speculația. Noi sîntem oarecum într-un infern unde putem doar visa și sîntem printr-un acoperiș oarecum despărțiți de cer. Ca să fiu însă cu adevărat mîntuit, am nevoie de certitudine - nu de înțelepciune, visuri, speculații - și această certitudine este credința. Iar credința este credință în ceea ce are nevoie inima mea, sufletul meu, nu intelectul meu care speculează. Căci sufletul meu, cu pasiunile sale, oarecum prin carnea și sîngele său, trebuie să fie mîntuit, nu spiritul său abstract. Se poate eventual spune: numai iubirea poate crede în Înviere. Sau: Iubirea este cea care crede în Înviere. Iubirea ce mîntuiește crede și în Înviere; este legată strîns de Înviere” (Wittgenstein).

Deranjant acest tic verbal al unor actuali vorbitori “pe sticlă”: “din punctul meu de vedere”. Să fie o afectare a modestiei? În orice caz, efectul e contrar. Se subînțelege că ipochimenul în chestiune își arondează persoana în așa măsură încît, pe de-o parte, părerea pe care o emite e importantisimă, iar pe de alta că reținerea pur formală de-a o generaliza reprezintă un act de generozitate față de opinia publică. “Din punctul meu de vedere” nu salvează nici banalitatea ireproșabilă care îndeobște urmează, nici obrazul celui care face uz de această sintagmă ce se bălăngăne între standardizare și impostură.

Lingușirea: o formă de dispreț. Costumată în așa fel încît să pară contrariul acestuia, denotă convingerea adulterului că l-ar putea manipula, “juca pe degete” pe cel avut în vedere. Nu altcum procedează un trișor la jocul de cărți. Cîștigul pe care-l urmărește reprezintă o sărăcire morală a victimei, care decade în ochii beneficiarului cu fiecare “succes” al său. Ruina totală se declară cînd victima nu mai e utilă. Dar cel cu deprinderea lingușirii nu se lasă de regulă antrenat în acest eșec, găsindu-și, aidoma unui parazit, un alt organism-gazdă.

Iubirile se pot trăda una pe alta sau se adîionează? Aparent se

trădează, *de facto* converg, se unifică într-un flux lăuntric pentru care contează mai puțin motivele lor concrete, justificarea lor biografică, decât participarea comună la un elan al ființei ce se regăsește în esența sa fie și inaparent mistică. Sacrificiile (iubirile au un fond sacrificial) pot fi altele, ritualul ce le transmută în dăruiri ale inimii e același.

“*Luni 9 noiembrie (1998)*. Neliniștiți de absența lui Tudoran din **România literară** îl chemăm astă-seară pe Niki. Ne confirmă presimțirile sumbre. Denunțat ca «antisemit» la Departamentul de Stat, nu i s-a mai prelungit contractul pînă în 2000 și ceva, ci doar pe 1999. Cu condiția probabilă să nu mai scrie nimic politic. În orice caz, cu umor sau fără, Manolescu constată că el se bucură de mai mare libertate de opinie în năpăstuita Românie decât Tudoran în țara-far a democrației și a drepturilor omului. Sîntem cu toții amari și amăriți. Pe cînd domnii Ioanid și Manea stăteau destul de cumiști în banca lor, iar rabinul Moses pleda pentru regimul Ceașescu în Statele Unite, eu scriam, în 1983, împotriva primului editorial antisemit din **Săptămîna** (al lui Vadim Tudor). După ’89, același Vadim scoate un ziar fătîș antisemit cu acordul regimului iliescian și al lui Roman, iar evreii de la Muzeul Holocaustului sau din împrejurimi nu denunță **România Mare** incitatoare la ură împotriva unguirilor și evreilor, ci pe filosemiții Manolescu și Tudoran, care au adăpostit în revistele lor din București și Washington (**România literară** pentru Niki, **Agora** și **Meridiane** pentru Tudoran) protestele împotriva antisemitismului real. Ce impostură!” (Monica Lovinescu).

Liniștea: angajarea fabuloasă a tăcerii.

Slăbiciunea firii noastre iese pe deplin la iveală atunci cînd sîntem puși în situația ca din două rele să-l alegem pe cel mai mic.

O legătură între Eros și iubirea creștină: înțelegerea mizericordioasă, *iertătoare* pe care un bărbat o poate avea față de stîngăciile femeii iubite (culturale, de exprimare, de maniere etc). Odată cu trecerea timpului însă, cînd febrilitatea amoroasă se stinge, ele nu mai pot fi luate decât ceea ce sînt. Fără menajamente. E una din marile tristeți posterotice.

“Oamenii simpli sînt îndemnați să înveșmînte simțăminte ireproșabile în idei eronate” (George Eliot). De aici, desigur, susținerea de masă, chiar frenetică, a totalitarismelor. Chiar dacă sînt compuse din indivizi cu reacții raționale, masele nu par să gîndească. Trist, dar adevărat...

Există o inteligență frivolă și o frivolitate inteligentă. O prefer pe ultima.

Barbu CIOCULESCU

/ Vladimir Streinu redivivus

Generația de critici succedând lui E. Lovinescu, a treia după Titu Maiorescu, a avut reprezentanți de frunte, precum G. Călinescu, Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Pompiliu Constantinescu, exercitând cu autoritate o magistratură necesară sănătății culturii românești, activitate căreia i-a pus capăt, odată cu ocuparea țării de către armata roșie, comunismul. Pe când, în perioada interbelică, această generație luptase împotriva ascensiunii obscurantismului, a curentelor irealismului invadatoare, odată cu comunizarea țării libertățile fiind abolite, ea a trebuit să tacă sau să se supună acelor cerințe care făceau din literatură o anexă a propagandei politice.

Doar într-un târziu al regimului, într-un clar faliment al literaturii angajate, o undă de liberalizare a născut speranțe, curând descurajate după Declarația din iunie 1970, a lui N. Ceaușescu. Situație în care dintru început G. Călinescu a trecut cu arme și bagaje în slujba noii doctrine, a realismului socialist, pe când Vladimir Streinu, Șerban Cioculescu au ripostat, suportând consecințele. Bunăoară după ce a fost exclus din viața literară și din învățământ, Vladimir Streinu a suferit ani de închisoare, spre a fi „reabilitat”, în ultimii opt ani de viață - după expresia curentă a epocii -, când și-a reluat activitatea publicistică. La capătul unei existențe încărcate de dramatice întâmplări, criticul s-a stins din viață la vârsta de 68 de ani, la 29 noiembrie 1970. După prăbușirea comunismului, an de an i-au apărut, în ediții îngrijite, operele antume, cât și cele postume, într-o societate pe care pare a o caracteriza o adâncă falie cu propriul ei trecut... Iar dacă operele unui mare scriitor revin în actualitate, personalitatea acestuia se estompează, în timp.

Se numea, în actele civile, Nicolae Iordache, sub care, funcționase ca profesor de liceu, ocupase, în tinerețe, un fotoliu de deputat. Într-o notiță autobiografică scrisese: „Doctor în Litere și Filologie din 1947, concediat din învățământ în 1947, tuberculos în 1948-1953, condamnat politic 7 ani în 1959, grațiat în 1962 și nevătămat în continuare, mort în perspectiva istoriei”. Iar într-o altă însemnare: „Numele din actele civile, elev, student, profesor, deputat, Nicolae Iordache. Pseudonime: Vladimir Streinu (ca poet, traducător, critic și istoric literar), Apollonius, în revista Kalende seria II-a, Stanimir, nume conspirativ în Asociația secretă Mihai Eminescu, Vlachus Gramaticus.”

„Vladimire!”, îl striga tata, în numeroasele lor colocvii, Nenea Nicu, îi ziceam, încă din copilăria mea gășteană.

Martor de când începusem să vorbesc, la neclintita prietenie dintre părintele meu și nenea Nicu, în a cărui prezență am și citit prima mea poezie, prin 1943, am deschis cu cel mai viu interes volumul intitulat „Vladimir Streinu, tatăl meu”, scris de Ileana

Iordache Streinu, - fiica scriitorului, actriță societară a Teatrului Național din Capitală - volum apărut în acest an la editura „Bibliotheca” din Târgoviște. Fiind vorba de o apropiată cunoștință - poza mea apare în mai multe locuri în partea de fotografie a cărții - am deschis volumul, decis să-l parcurg cu cea mai severă atenție. Despre părinții lor au scris mai mulți urmași de scriitori, de persoane celebre, și nu întotdeauna cu succes, dulceleșă făcând lipicioasă pagina scrisă. Cunoșteam, totuși, alte pagini memorialistice ale Ilenei Iordache Streinu - Ussy, între apropiati - care-mi învederaseră un memorialist de talent, în posesia întregii claviaturi a genului. Însă o monografie a unei atât de complexe personalități cum a fost Vladimir Streinu pretindea încă mai mult. Începând ca ordonarea unui vast și variat material nu numai biografic.

Simpla cunoaștere amănunțită a istoriei a două familii - cea paternă și cea maternă - Vladimir Streinu a fost unul din feciorii celui mai înstărit sătean din Județul Argeș, Elena, soția criticului - Lola între apropiati - provenea dintr-un neam cu rămuros arbore genealogic, pretinzând erudiție. Iată, de exemplu, înaintașii mamei: „Este vorba de un Charles de Carada seigneur de Heron la 1680 și se ajungea, la 1800, la Dumitrache Carada. Prin fiica lui adoptivă Safta, căsătorită cu Pitarul Bălțățeanu, se ajungea la <<Lulica>>, mama mea”. Într-un alt document, emis la Paris, în anul 1926: „Facultatea de Litere a l’honneur d’informer Mr. Iordache de l’inscription a son nom sur le registre des theses, du sujet qu’il a propose pour le doctorat: Jean-Arthur Rimouaud. Mr. le secretaire Fernand Robineau”.

Da, o întreagă lume plină de evenimente evoluează în arcul de timp al unei existențe omenești, autoarea le-a reținut pe toate - la locul lor - un amplu capitol se intitulează „Ani grei”, alte două „Supraviețuirea”, vremuri în care au domnit „sărăcia, foamea, frigul” - la propriu. Și boala: „Era atât de slab încât din bărbatul falnic și frumos rămăsese doar capul, uscat și pământiu așezat pe pernă - trupul parcă pierise, topit sub plapuma care-l acoperea”. Cu un singur plămân, Vladimir Streinu va fi arestat, condamnat la șapte ani de temniță, în ultimul mare proces politic al epocii. Se întoarce acasă fără nici un dinte, după ce la arestare îi avusese pe toți.

Într-o situație similară, tatălui său i se smulseseră din gură dinții de aur, la 80 de ani, înainte de a fi aruncat din căruță.

Dacă asemenea fapte/întâmplări din viață nu necesită documentare, odată trăite, comentarea unei opere o pretinde, operație care nu a constituit un obstacol pentru autoare. Ileana Iordache-Streinu, are un rol activ la retipărirea opereii ilustrului ei părinte. O face cu pricepere, cu același remarcabil talent de diaristă, într-o admirabilă evocare.

Dumitru UNGUREANU

BIBLIOTECA UITATĂ

Corlata

Nea Aurică își ținea cărțile într-un raft din magazie, încuiat cu cheia și etanșat cu tablă pe dinafară, să nu-l penetreze șoarecii. Primeam aprobare să-l cercetez doar în momentele în care vecinul și tata puneau de-o lectură competentă a țuicii de prune sau de zarzăre. Alegeam o carte sau două, le îmbrăcam în hârtie albastră, să nu le murdăresc, sorbeam însetat aventurile sau isprăvile uluitoare, le înapoiam cu dureri de inimă: îmi doream să dețin și eu acele volume, să le citesc atunci când - și de câte ori - vreau. Slabe speranțe. Suma alocată de tata culturii se reducea la minimum, în timp ce bugetul agriculturii creștea exponențial, dată fiind situația pământului luat la colectiv, a cheltuielilor legate de boală, moarte, pomeni, băutură etc.

Prima bibliotecă - dacă îi pot spune bibliotecă - de care am luat cunoștință era amenajată pe corlata din spatele sobei oarbe, a cărei gură de alimentare cu paie, coceni sau lemne sta deschisă în tindă, pe vatră. O scândură din lemn de brad, lustruită, nu lăcuită, nici vopsită - asta era corlata ce pornea de la sobă, continua pe zidul dinspre nord, prin a cărui fereastră vedeam iarna viscolind, până la peretele dinspre vest, unde se oprea sub tăbărgicul cu instrumentele utilizate de Taica pentru a-și „prepara luleaua”: tutun, foiță, amnar, iască. Elementul, desigur tipic arhitecturii țărănești, slujea și altor nevoi. Cărțile de care îmi amintesc, puse când în poziție verticală, când culcate, aveau locul rezervat în apropierea lămpii cu sticlă și gaz, sub care bunicul se chiora, cu ochelari nepotriviți, legați c-o ață, să slovenească. Verbul „a sloveni” nu e găselniță de-a mea, să fac textul mai colorat, ci exact cuvântul întrebuințat de Taica, a cărui profesiune de cântăreț bisericesc este atestată de o „Diplomă de asimilare” nr. 47/1946, emisă de Patriarhia Română/ Sfânta Mitropolie a Ungro-Vlahiei/ Arhiepiscopia Bucureștilor la 12 decembrie 1946, în urma unui examen de asimilare cu cinci probe. Biblioteca lui Taica, vă dați seama, conținea destule „ceasloave” de (citit la) strană și prea puține ficțiuni; de neuitat, mulțumită unor ilustrații elocvente, era „Tulie Radu Teacă”, al lui I.I. Mironescu. Mai adăstau vreo două sau trei cărți despre sau din Primul Război Mondial, la care s-au adăugat în 1964, aduse în dar de Costică Trandafir, nepotul lui Taica, văr primar cu tata, felcer în Sibiu, fotograf semiprofesionist (avea un Rolleiflex, pentru cunosători), o ediție în „Biblioteca școlarului” din „Povestea vorbii”, a lui Anton Pann, și „De-ale lui Păcală - Snoave populare”.

Încă păstrez volumașul lui Pann, relicva încercărilor de-a mă (auto)califica în meseria de legător de carte. Mi-am exersat fără succes (ne)îndemânarea, zvântând cleiul, pânza de „americă” și cartonul multistrat: foile sunt lipite în proporție de 55%, coperta lipsește, literele ajuns-au ilizibile, iar hârtia se fărâmițează la încercarea de frunzărire. Cealaltă carte, nr. 228 în colecția „Biblioteca pentru toți”, seria cu copertă roșie, a fost dată la cules la 21.01.1964, a primit bun de tipar la 24.03.1964, a avut un tiraj de 130.140 exemplare broșate, hârtie ziar de 50 g/m², format 700x920/32, coli editoriale 7.60 (coli tipar 10,5). Este o ediție îngrijită de V. Adăscăliței și P. Ursache, prefată de însuși Petru Ursache, prietenul nostru „plecat” anul trecut. Exemplarul copilăriei, citit și răscitit, s-a pierdut în împrejurări nebulose. Am cumpărat altul, în „28 mai 1973, de la Anticariatul nr. 1, situat în București, Calea Victoriei, vizavi de Palatul României”. Așa am notat pe pagina de gardă, precizând pedant și nr. de înregistrare în biblioteca personală: 342 (ștampila cu inițiale, confecționată dintr-o gumă de șters, nu e aplicată!).

N-am cum să neglijez tipăriturile bisericești, a căror simplă răsfoire îmi lasă un strat incolor de praf pe degete, ce nu se curăță nici cu săpun, nici cu spirt medicinal. Mai vechi este „Liturghierul” tipărit în 1895, respectând frumoasa tradiție a graficii ortodoxe, cu chenare roșii și vignete colorate la fel. Urmează „Orologiu”, subintitulat „Ciasoslov”, tipărit „în zilele Majestății Sale Iubitorului de Christos Carol I Regele României”, anul 1902. Paginile sunt ornate cu scrisul de copil al tatălui meu, care își exersa caligrafia fără milă pe orice spațiu gol.

Uneori deschid un tom și-mi las ochii peste rânduri. Și-atunci, ca trezite din somn, răsună în mintea mea clopote și cântări din străvechea biserică, sluțită de-un popă recent...

Nicolae COANDE / Vânătorul de poeți

Ca să dai de urma unui poet ai nevoie de ajutorul altui poet. Și a unui cititor, l-aș completa pe poetul chilian Roberto Bolaño, cel care a inventat un detectiv ca să se laude cu flerul ăsta într-o nuvelă a sa.

Nu mă consider un Sam Marlowe, ci doar un poet pe urmele altor poeți: cu intuiția, cu admirația și, mai ales, cu simpatia mea pentru acești oameni, bărbați și femei, pentru care poezia este într-adevăr ceea ce bătrînul „vulpoi” lyric Hans Magnus Enzensberger adulmeca într-o capcană a hinterlandului lyric: „singura formă literară care este păstrată în minte, azi ca și acum câteva mii de ani[...] cu gluma și cu zvonul ea împarte capacitatea invidiată de-a circula fără mijlocire individuală”.

Așadar, caut să-i „prind”, fără a-i deferi vreunei justiții cu pretenții universaliste, pe cei care se fac vinovați de existența în poezie, cu toate consecințele care derivă de aici. Sunt un „vânător” de poeți și de poezie, iar recompensa mea este dată de întâlnirea cu ei – nimic altceva nu mă interesează. Sunt momente în care îmi place să-mi închipui că sunt, la rândul meu, vânat: cad în plasa poeților pe care îi caut. Vânătorul vânat – poezia, doar ea, poate face posibil paradoxul ăsta. Poetul este *homo sacer* al epocii noastre centrifuge, excomunicatul, cel autodesemnat să arate și provoace diferența, dincolo de lege și totuși înăuntrul ei: figura noastră în oglindă, așa cum nu avem puterea de a o recunoaște. Și, totodată, cel care, cu versul epocal al lui Mazilescu, are necontenita grijă a „chiriei și a morții... aici sub septentrion”.

Presimțind devitalizarea încrederii, ca și a spiritului critic al modernilor, T.S. Eliot atrăgea atenția asupra acestui tip de defetism într-un eseu de acum peste o jumătate de secol: „Ne place să simțim că și epoca noastră poate produce artă mare – cu atât mai mult cu cât s-ar putea să avem bănuiala ascunsă că nu e în stare; și simțim vag că, de-am putea crede că avem un poet mare, lucrul acesta ne-ar liniști și ne-ar da încredere în noi.”

Ne temem cumva că epoca noastră relativistă în grad absolut s-ar putea să nu producă un mare poet, să nu fie capabilă să dea o literatură de nivelul generațiilor anterioare. Blamul ăsta ne apasă pe toți cei care simțim că suntem neputincioși în a ține ținem pasul cu strălucirea vremurilor trecute.

Însă tot poetul englez respingea această mitizare a trecutului care se produce instantaneu în mințile celor care nu găsesc un reazem solid în epoca lor. Nici măcar în ele însele. Eliot observa că nu trebuie să ne întrebăm cu obstinație dacă epoca noastră dă și ea un mare poet ci, mai degrabă, dacă poezia pe care o scriu cei mai buni dintre noi este adevărată. Dacă va fi mare, cu adevărat, doar instanța timpului o va confirma. Un păcat al criticii noastre actuale, dar și al poeților înșiși, prea ahtiați după onoruri, adesea făcând cu lejeritate credit lăudătorilor ipocriți, doritori să afle din timpul vieții dacă merită cununa lui Dante sau a lui Eminescu (dar cine ar vrea să fie în pielea lor?) este acela că forțază balanța care poate măsura valoarea producând valuri de elogi acolo unde poate ar trebui moderație sau pur și simplu să judece cu o privire lucidă.

Nu teama de a arăta măreția poetului, ci prudența de a nu nedreptăți cumva poezia însăși propunând ierarhizări valorice care au darul de a fi mai degrabă topuri ale epocii decât analize profunde trebuie să caracterizeze gândirea critică.

Am auzit de câteva ori în cursul vieții mele spunându-se despre un poet contemporan că este „mare”, dar modul în care era argumentat entuziasmul critic mă făcea să cred mai degrabă că un critic sau un grup anume avea nevoie să inventeze asta. Nu e rău ca un critic să fie promotorul unui poet bun, un „antrenor de îngeri”, dar dacă o face în deplină cecitate față de cei care nu sunt în pašalâcul lui atunci abandonăm onestitatea în favoarea subiectivismului interesat. Și totuși...

Există printre noi poeți care au atins un grad de acuitate care să-i facă să fie receptați cu încredere. Unii sunt chiar tineri și nu au nevoie să împlinească 70 de ani ca să ia un premiu național la care se stă frumos la coadă. Toți îl vor lua cândva, se pare. Mai ales dacă vor avea și bunul simț să trăiască destul. Mă întreb de ce un poet nu poate lua acel premiu la 39 de ani, vârsta la care Eminescu încheia socotelile cu lumea asta? Valoarea unui om nu stă în pielea lui – ca să i-o putem atinge. Oare ce a vrut să spună Auden cu vorba asta: „Poezia face să se întâmple nimicul”? Nimic, desigur, decât ceea ce a spus.

Filistinismul ierarhiei este filistinismul sistemului, spunea Adorno. Unii iubesc puterea în sistem, alții scriu fără să le pese de sistem. Problema nu e cum o pun unii, dacă poetul luptă pentru Teritoriu în mințile contemporanilor săi, ci dacă a reușit să avanseze destul de semnificativ în propriul limbaj poetic. Lupta cu umbra sa, iată ce contează, nu adversitatea față de ceilalți membri ai tribului, tirania podiumurilor – care oricum sunt efemere. Marina Țvetaeva a remarcat cândva că „poeții sunt, prin destin, evreii tuturor timpurilor”, adică străinii fără pământ sub picioare. Cu toate astea, nu am auzit încă de un Holocaust al versurilor. Poate pentru motivul că versurile, odată scrise, nu mai pot fi arse?

Scrisul unui poet nu este doar poezia lui, la fel cum cuvintele nu sunt doar ale lui, deși el le folosește ca nimeni altul pentru urechile contemporanilor săi. Dar cât de important este publicul pentru poezia contemporană lui? Unii, mai conservatori, citesc doar poeți acreditați de critică și de istoria literară. Alții, mai întrepizi, citesc și poezie nouă, ba chiar citesc cot la cot cu cei mai buni critici de poezie. Aceștia sunt, potrivit „constantei Enzensberger” (lăsați-l pe poet să numere cu umor!) printre cei 1354 de cititori fideli de poezie din fiecare epocă și din fiecare țară. Mai puțin Rusia – cu toate că se poate bănuși, nu se știe clar de ce Rusia este excepția, enigma și aici. Mai bine să nu întrebăm.

Pe ei, pe acești cititori egali cu poeții în forța gândirii, te poți baza; sunt puțini, însă redutabili, nu dau înapoi de la noutate, experimentează ei înșiși în actul lecturii, luptă pentru o nouă hartă poetică, pentru un nou gust poetic. Se știe, pielea este azi faima noastră de pe coperte. Pe această piele întinsă vânează unii lei, iar alții doar purici.

Viorica GLIGOR

Tărâmul interiorității fragilizate

Volumul Martei Petreu *Asta nu e viața mea* se constituie într-o autobiografie lyrică. În care apele neostoite, elegiace ale amintirii recompun imaginea paradisului pierdut:

„Mi-amintesc un câmp cu flori dimineața/ ai mei poartă haine de duminică binele e cu puțină/ fericirea se întinde ca untura pe piine/ durerea și oboseala sînt o limbă străină despre care nu știu/ moartea nu există nici măcar cuvîntul/ asta a fost viața dintîi - / pentru ea n-am dovezi/ însă mi-o amintesc la fel de clar/ cum îmi văd degetele de la mîini acum cînd scriu”. Timpul fericit al copilăriei s-a cuibărit în memoria afectivă a eului poetic. Cu atât mai mult cu cât, prin antiteză, prezentul a fost devastat de buroiunile alienării și ale morții, de sentimentul otrăvit al inaderenței la propria viață: „Asta nu este viața mea/ asta nu știu ce este nici a cui/ Asta nu e viața mea și-asta nu sînt eu” (*Asta nu știu ce este*).

În acest univers degradat, bolnav, în care sacrul și-a pierdut urmele, Marta Petreu se simte străină de sine însăși, dar își asumă cu luciditate condiția de ființă căzută, condamnată la efemeritate și suferință: „aici nu există făgăduială nici iertare”, „aici e beznă, frig, vaier”. Inevitabil, se revoltă împotriva Tatălui ceresc, căruia îi cere socoteală că a făcut lumea „de mîntuială”, că a lăsat-o de izbeliște. Dar, ca și-n în psalmii din *Scara lui Iacob*, strigătul său disperat rămâne fără răspuns. Dialogul cu Divinitatea eșuează: „Doamne. Îți cer socoteală pentru acest destin de pămînt:/ și-mi răspunde un scîrțîit ruginit/ un plămîn de metal/ altceva nimic altceva nimic// Asta nu e țara lui Dumnezeu/ nu-i a mea nu-i a lui/ spun/ aici e țara altcuiva nu-știu-a-cui/ facă-se voia ta pe-acest pămînt trupul meu/ acum și-aici/ amin” (*Țara nu știu cui*).

În trăirile eului lyric se involburează dramatismul, întunecarea, devoalate cu aceeași cruzime a confesiunii, a sincerității pe care am identificat-o atât în romanul *Acasă, pe Câmpia Armaghedonului*, cât și în volumul antologic *Apocalipsa după Marta*. Ca și acolo, ființa își recuperează identitatea filială, privindu-se în oglinda subiectivității. Transfigurând, prin iubire, blestemele mamei și mânia Dumnezeului pedepsitor, apocaliptic al tatălui. Insemnele apartenenței familiale sunt recognoscibile în expresia propriului chip: „Din cînd în cînd o să mă uit în oglindă/ căutându-i pe ai mei:/ semăn la amărăciune cu el și cu ea la întunecimea privirii”. Durerea pierderii părinților se întipărește în trupul transformat într-un cimitir, într-o vale a plîngerii: „Ca o navă mîncată de sare/ trupul meu ce mă poartă/ vă duce în mine și pe voi Augustin și Maria/ Voi/ perechea augustă cu augusta voastră ranchiună/ cu purioal lipicios cu mînia cu dragostea voastră// Voi. Tata și mama. Voi. Tata și mama” (*Primăvara*). Unele poeme devin ritual de pomenire și de purificare, rugăciuni patetice pentru sufletele celor morți și ale celor vii: „trec steiurile de gheață și cadavrele morților mei/ prin mine/ ca plutele cu plutași pe-un râu de munte” (*Pomenirea*); „Tatăl nostru care ești în ceruri/ dă-le morților mei un pămînt ușor/ dă-le viilor mei viață/ dă-i mamei noastre bucuria de a avea urmași/ și ridică-ne nouă celor blestemați blestemul plumbuit de mamă/ în care stăm ca bivoli înjugați// dă-I mamei noastre ceea ce i-a lipsit/ vindecă/ rana laptelui ei supurând peste lume ca noaptea cerul/ înstelat/ sînge sînge îndurerat” (*Tatăl nostru care ești în ceruri*).

În universul poetic al Martei Petreu, dominat de metafora „soarelui negru” și de leitmotivul înstrăinării, categoriile negativului (moartea, singurătatea, frigul, boala, durerea, pustiu) cîmpesc spațiul vital. Absența speranței, a luminii devine tot mai pregnantă. Iubirea și-a pierdut atributele iluzorii, nici o fantasmă nu mai cutreieră deșertul lăuntric. Mitul împlinirii prin pereche s-a prăbușit iremediabil. Înfrîntă, ființa feminină își interiorizează drama. Și-o introspectează cu o luciditate neîmblanzită. Cu amărăciunea dezamăgirii: „În mine e întuneric ca-n salină/ dorințele-s zdrobite ca strugurii în teasc/ malurile sînt pustii și nimeni nu-l mai așteaptă pe Ulise”.

Volumul Martei Petreu, intitulat simbolic *Asta nu e viața mea*, impresionează prin forța autenticității și a fragilității exfoliate. Poemele alcătuiesc un ardent jurnal lyric, în care sunt mărturisite cele mai disperate trăiri, cu o remarcabilă economie de mijloace artistice. (Totuși, din discursul confesiv nu lipsesc metaforele, definițiile poetice, comparațiile, simbolurile.) Eul coboară în ținutul interiorității și își sfășie toate măștile, toate veșmintele care-i pot ascunde suferința: „sînt neagră/ sînt o zi tropicală năruită sub disperare/ sînt om sînt un corp ceresc părăsit de lumină// asta nu știu ce este nici pentru cine/ asta nu este viața mea și-asta nu sînt eu/ chiar dacă doare ca la facerea lumii” (*Trec zilele*).

Victor ȘTIR / POEZII

Șarpele casei

Scoate din paviment
Primele sunete
Limbile uitate tresar
Din gropile vocalelor
Mai luminoase
Decât

*
prin șuvoiul nopții
cobori treptele somnului
piatră după piatră
între cele fălci
absurd
spaiemele mișcă

*
se alungau **orele**
și te grăbeai
să vii
nu eram decât
necunoscute suflète
sub cer
ne-am despărțit
beți de artificii
promisiuni
ca o rouă de lacrimi
disperând în fântână

*
sub crengi
își socoate palat
mușuroi din cuvinte și
ceară
leagăn de copii culeși
din canaluri
cânt
tristețea calmă
tăcere
și privește
tot mai orb
tot mai oarbă

*
el crede în feluriți pisici
care poartă lucruri ieftine
pe deasupra mesei
el poate inventa suflète
prin fierberea apei
și împărțirea aburului în cote

*
chipul ploii
ascuns sub picături
depărtate
porii închipuirii
alergate rămân
informi
înverzește iluzia
sământă de crin

*
curcubeul
scăldător în cenușa mai
încovoiată
decât
creangă verde
Odăslită din toiag

șarpele
răstignit în palmă
la prora
de ruah a arcei

*
stam în golful
și priveam valul
mereu același
spărgând malul
și se recompune
ca-n
încarnarea pentru o altă viață

astfel
discutam cu autorul despre

*
porcii râmau
pe lângă apă și
grohăiau în cor privindu-se
incert
admirativ ca înțelepții
ce pipăie moartea

și văd ochii cruzi

*
lucruri
se îngrămădesc pe
sălcii de umbre
ca porumbei de hârtie
picioarele sunt aripe
de calamari

mijloc scânteietor

*
nici
oasele nu mai stau
tari ci se dizolvă
pe tava de pene
a ultimelor seri

sub cupolă
umbre
descovioate

blănița albă
de la gâtul Ștefaniei
spunea mama-sa
tot mai albă
tărcată
ochii albaștri
adânciți ușor
în somn de catifea

din camera vecină
cocoși vestesc
despăcarea

*
și ce vei vrea acum
că te vizitează
înțelepciunea
ca frunza ce se-nvechește
și rușinoasa viață
ca o luminiță prin periferii
nedemn purtată de boarea
fetidă

*
suflet **sterp**
lângă moaște păgâne
nimic nu simți

untdelemnul nu
prinde pe piele

*
Viața de apă
Face peștii tenori
Peste joc
libelule-
iepe de apă dulce
sirenele veșniciei de clipă

simfonia ierbii
curge
în urechile copilului
abandonat și mort
drum de furnici
de ce ai plâns
tu care verzi
lumina
viața ta
între noi
nesfârșită durere

*

și
viața ta
fântână de bucurie
mai mult ca răcoarea
măslinilor
mai mult

*
piața aceasta cu acoperiș
pe care nu-l treci
ca pe mort
din casă-n casă

acoperișul
spart prin care
te privește cerul
ca un hoț
și nu te-ascultă cu nimic

*
tocmai **ochii picau**
în ceață
ca două fructe ce fac gura
pungă
tocmai ochii se căptușeau cu
catifea
și priveau înăuntru
sperând tăcerea
vai alămurile
licuricilor

*
noaptea **se aude plâns**
din casa aceea cu turn
unde fericirea se joacă
pe bani
unde curge argint

treci pe lângă geamul
spălat de lacrimile
aurului
ca de-o orchestră
de capete

*
pe cărările morții
în **raiul de**
coceni ai unei
copilării improvizate
de un bătrân declasat

merg tăcând
înghițit de moarte
mai sus de jumătate
cade un boa dibaci

*
noaptea
urmărește linia
ceții
trece în scâlâmb
figuri
prelungi căciuli
de zăpadă
spre cer
frunțile sfinților

în cupa acelor de brad
se prelinge
Mireasma duhului

*
soarele și-a adunat
oscioare din licurici
și aripele furnicii
legate cu cerneala

luminii

din ochii tăi etaje

de silex și diamant
jocuri verzi
amintirile clorofilei

soarele soarbe seara
cântul broaștelor
ca pe-o savoare

*
atât
să avem dragi
cercurile albastre ale
împărăției de sus
aceleași nobile negre

părerii ce ne leagă de
secunda dintâi

*
rândunelele învață
drumul cernelii
ca-n abecedar

pe margini
picături negre
în dunga morții
ca într-un lacăt de cenușă
umflă nările

*
irina
era mica
și avea chip grecesc
pe care-l iubesc
în toate literele
dicționarului clasic
din 1899
irina bunica

*
se scrie textul pe
lumânarea ce
nu poate umbri

și inima ta
nici măcar
licurici

Din volumul în curs de apariție
Textul de valeriană

Adrian Dinu RACHIERU / Petru Dumitriu: exilul ca ispășire

Geografia literaturii române, în firească expansiune după seismul decembrist, are ca misiune, în regim de urgență, *recuperarea exilului*. Iar între figurile majore, de dorit a fi aduse „acasă” printr-o recepție calmă, scutită de frisoanele politicianiste, tulburând vremelnice peisajul axiologic, intra, negreșit, și Petru Dumitriu (n. 1924, la Baziaș), cândva scriitor oficial „în întregime”, angajat la diavol și răsfățat de regimul comunist. Cel ce scria în franceză de la 13 ani, indiscutabil „un talent cultivat” (cf. Marian Popa), a trăit, după fuga din țară (pregătită gospodărește), o dublă și traumatizantă experiență, narată, în numele unui criticism sumbru, în *La Moisson* (1989), făcând trecerea, cu talent de profitor, de la „minciuna estică” la o religiozitate „cârtitoare”. Redescoperirea acestui prozator duplicitar, propunând, în producția „de exil”, romane satirice, cu „cheie”, simțindu-se în largul său în mediile burghezo-moșierești, interesat – ca „stalinist necredincios” (cum se autodefinia), în spirit delator și anecdotic – de „dialectica înghețului și dezghețului” din înaltele cercuri comuniste, dispus apoi la autoflagelare, după ce, proscris fiind, a căzut și în dizgrația exilului românesc este anevoioasă; el, cândva un *dandy comunist*, observa Alex. Ștefănescu, spășit după „retragere”, rămâne un inadapdat, salvat, în momente dificile, de Ernst Teves ori Samuel Fischer, nu fără încurcături, stingându-se în singurătate, suspendat între două lumi (deși, din 1988, se fixase la Metz, alături de Françoise Mohr, a treia soție).

Dincolo de formula balzaciană și colcăitoarea faună romanescă, dovedind, indiscutabil, instinct epic, capacitate inventivă, dar și deziluzionând la o nouă lectură, „cu cheie”, dincolo de inevitabila „doză autobiografică”, ultimul Dumitriu interesează, cu precădere, prin meditația și trăirea lui mistică, prin amploarea spovedaniei și cantitatea de suferință. El, indirect, propunea o nouă religie: negându-l pe D-zeu, se roagă *pentru a fi*, discutând despre o teologie vidată de Dumnezeu. Iată eroismul marelui anonim, încercat de drama incompletitudinii, revoltat și retras, câștigând, însă, dimensiunea creștină. Petru Dumitriu, la capătul drumului, își regăsește credința. Pentru Dumitriu, rugăciunea este o „licărire în neant”. Această licărire de bunătate răstoarnă răul și anulează nulitatea; ea este totul într-o lume a frigului, oferind o „libertate putredă” și o existență precară. Fiindcă, după propriile-i mărturisiri, confesându-se și căindu-se, după ce și-a irosit tinerețea în socialismul polițist, „tătărase” și a intrat, atins de „țicneala comunistă”, în realismul socialist, constatând că „puntea Dracului” se lungea nepermis, Petru Dumitriu coboară în „adâncul precarității”. Aici învață lecția nulității, descoperă prietenia ca „o slabă transparență în noapte” și, mai presus de asta, se consacră unei alianțe fundamentale: Dumnezeu și noi. Dar acest *nume-strigăt* reprezintă inaccesibilul. Iată, la modul rezumativ, soarta inadaptabilului Petru Dumitriu, instalat într-o lume a „confortului abject”, acuzând starea de ruptură. Iar starea de ruptură înseamnă reducerea la zero. Și atunci, în acest deșert interior, în această existență precară (derivată, ne explică „expertul în negarea lui Dumnezeu”, de la *priere*; adică rugăciune), el constată că doar credința dă sens vieții. „Dumnezeu poate fi negat, grația divină nu” – zice Petru Dumitriu. Asta îl ajută să accepte lumea și să suporte Răul. Descoperim, în *Zéro ou le point de départ*, această cutremurătoare parafrază: „mă rog, deci sunt”. Venind dintr-o lume ateizată (peste noapte), el se refugiază în meditația religioasă și înlocuiește terorismul ideologic, golul de semnificație, cu o salvatoare proiecție a ființei în hăul cosmic (dilatându-și Eul), înțelegând – pe urmele lui Wittgenstein – că „sensul lumii nu-i în lume”. Izbîit de constatarea unui Dumnezeu absent, ros de incertitudini și prizonier al universului suferinței, Petru Dumitriu încearcă să câștige liniștea spirituală printr-o *viață devotată*. Accede la grația divină și oferă o explicație rațională absenței (o absență, desigur, „semnificativă”): „dragostea pentru Dumnezeu trebuie să reziste experienței Răului așa cum rugăciunea trebuie să reziste absenței evidente a lui Dumnezeu”. Doar *la vie dévote* îi procură plenitudinea divină. Dar, încă o dată, la Petru Dumitriu nu e vorba de ieșirea din negație prin credință. Refuzat, scriitorul acceptă această izbăvitoare „devoțiune modernă” și se regăsește, și el, în morala creștină.

*

Un volum-surpriză, sub semnătura lui Petru Dumitriu, recent apărut la *Polirom*, în colecția *Egografii* (*Non credo, oro / Nu cred, mă rog*, traducere de Ruxandra Diana Dragolea, Prefețe de Ion Vartic și Marta Petreu), readuce în atenție *cazul* controversatului scriitor, proscris lungă vreme, redescoperit după 1989, revărsând valuri de căință. Dar nu atât acest „eseu de devoțiune”, aparținând unui om *obosit*, o intenție veche, dealtminteri (mărturisită prin 1987), scris cu intermitențe, în engleză, a stărnit rumoare, cât textul prefațial al lui Ion Vartic. „Studiul” lui Petru Dumitriu, finalizat în anul 2000, se dorea o confesiune testamentară și „o faptă prietenească”; el, ca *eseu despre rugăciune*, pleda, după o viață „zmucită” între Răsărit și Apus, pentru iubirea de oameni. *Bunăvoința afectuoasă*, cum ne asigura mărturisitorul, reverbera într-o *ultimă carte*, cu totul diferită în ansamblul creației. Or, acea voluminoasă dactilogramă, oferită lui I. Vartic, în 2009, la Metz, de Françoise

Mohr, ultima soție și executorul testamentar, constituie punctul de plecare pentru o surprinzătoare demonstrație, propunând o ipoteză seducătoare, halucinantă aproape. Înlăturând zgura clișeelor resentimentare, blamând „critica leneșă”, Ion Vartic ne asigură că avem de-a face cu un *program subversiv*, că recitit cum trebuie, cu detașare inteligentă, Petru Dumitriu ascunde, în *Drum fără pulbere*, dincolo de „molozul discursiv”, întins pe 666 de pagini, „sensuri secrete”, „segmente codificate”, propunând *două viziuni suprapuse*. Ambivalența acestui *roman-palimpsest* dezvoltă, premeditat, într-o desfășurare circulară, butaforia realismului socialist și, în replică, textul secret, subversiv, sarcastic. Soarta acestui roman, cel mai blamat dintre titlurile primei perioade (românești), merită, într-adevăr, o discuție amplă. Prima ediție (ESPLA, 1951) a cules o puzderie de cronici, laudând „performanța ideologică”; dar s-au ivit și voci critice, precum cea a lui M. Novicov, observând – cu justețe – „suma de romane” aglutinate acolo. Încât, rescris, apărut, în 1952, cu modificări (cu rezeccii esențiale, observa I. Vartic, grație *post-cenzurii*), el va fi retras de pe piață în anul următor, în urma sistării lucrărilor la Canal. Pornind de la un pretext real, prezentat epoeic, satisfăcând – într-o țară „nouă” – exigențele literaturii de propagandă, *Drum fără pulbere* era istoria unei Geneze, nota prompt Ovid S. Crohmălniceanu; romanul vorbea, surprinzător, despre demiurgia comunistă pe scenariul arhetipal al Facerii, fiind, constata Oana Soare, „o carte a Genezei, tratată în cheie realist-socialistă”.

Fie că a fost vorba de un „atașament calculat” (cf. Mircea Braga), fie că a oferit, printr-un abil joc de măști, o „convertire simulată” (cf. Alex Ștefănescu), Petru Dumitriu a acceptat angajamentul. A fost o decizie rapidă, el înțelegând iute că, încercând „cuăștia”, va trebui să facă, neapărat, „ceva realist-socialist”. Ferit de vreo „tresărire morală”, crede E. Negrici, prozatorul a fost, în epocă, scriitorul oficial. Dar, avid de afirmare, orgolios, angajându-se, în frământarea eroică a țării, în marșul optimist, „cu unelte și armele povestitorului” (cum promitea în *Contemporanul* / 30 decembrie 1949), el s-a vrut și reprezentativ, impunându-se și valoric, nu doar prin eficacitate / nocivitate propagandistică. *Pactul interior*, despre care pomenea Oana Soare, a funcționat din plin. Dacă *Drum fără pulbere* rămâne „o rușine eternă”, justificările (postdecembriste, îndeosebi) invocau neputința martirajului. Încă în *Au Dieu inconnu*, Petru Dumitriu strecura observația-cifru că „toate cărțile despre marile șantiere ale socialismului sunt palimpseste”. De aici pornind, cu argumente de neignorat, Ion Vartic propune o altă imagine, „spălată”, a „fostului scriitor RPR-ist no. 1”. Cel neputând a se opri când, în vizite repetate de documentare, descoperise sârma ghimpată; și care, cu detașare, a *ales*, mistificând, a continuat aventura romanescă, poate și sub imboldul fricii („Ce le spun?”) sau, mai degrabă, ascultând de impulsul demiurgic, redactând cu ușurință, într-o scriitură „erotizată”, satisfăcută de sine. O scriitură pe care, mai târziu, o califică drept „între rânduri”, invizibilă, oferind o sugestie de lectură, ignorată, recunoaștem, până la I. Vartic. Dealtminteri, pentru o proiectată reapariție (în 1997, eșuată) a romanului, el invoca – ca rețetă – „maimuțăreala”, precizând că proiectul Canalului, copiindu-i pe sovietici, a fost o *dobitocie*. Recunoscând explicit, ca tribut uriaș, „victimele gigantice-temnițe”. Să nu uităm, însă, că omul social, de indiscutabil cărturarism, era sfidător, dezinvolt, nabab; un cosmopolit, cu „orgoliu supradimensionat”, mărturisea N. Gheran (v. *Arta de a fi păgubaș*, 2010), capricios, imprevizibil, mizantrop chiar. Și de un prompt servilism în gazetărie; pentru „Petru cel Mare al prozei românești”, *Viața a început în octombrie 1917*, titra în *Contemporanul* (nr. 265/2 noiembrie 1951), Stalin fiind un „om unic” etc. Condamnarea societății vechi era, recunoștea, „axul întregii opere”; de unde mitologia omului nou, maniheismul radical, flagelând, în conformitate cu ficțiunile de partid, aristocrația caricaturală, pledând ideologizant, luându-și în serios rolul, „asumat”, pentru *etica luptei*. Amanetându-și talentul, Petru Dumitriu, constatăm, a avut o existență fracturată, schizoidă, încercând a scăpa de povara vinovăției. Fără a o aneantiza. Sunt, oare, depozițiile lui rodul tribulațiilor unui cinic convertit, căzut în transă religioasă, de un „cabotinism fundamental” (cf. Sanda Stolojan)? Sau ale unui rătăcit, „dezorientat” (zice Dumitru Popescu), supus, la noi, unor stăruitoare încercări de minimalizare, cum crede Ion Vartic?

Or, incipitul romanului dezvăluie, afirmă criticul, „un mare poet al stepei”. Un *Prolog* de tip biblic, cântând „fecioria sălbatică” a stepei dobrogene, cutreierată, sub o zare de cenușă, de vânturi prăfoase; un loc gol, blestemat, o întindere stearpă, în care se va ivi faraonicul șantier, viitoarea „grădină”, invocată de liderii politici ai momentului. Dar și o ședință „de asasini”, cum decriptează Ion Vartic, acel memorabil discurs al activistului, „cu spatele la fereastră”, ignorând sârma ghimpată, sub un *cer de sânge*; sau receptia la care participă „hahalera” Muți Grigoriu, „coafat à la Titus”, în care recunoaștem, fără efort, *autocaricatura* prozatorului (zis și Muți, în copilărie). Despre „capitalista tunsoare à la Titus” își amintea, ironic, și C. Țoiu.

Sunt, așadar, indicii că verva speculativă a lui Ion Vartic nu se cheltuie în gol. Iar proba supremă ar fi că, la a doua ediție, toate aceste secvențe epice dispar, grație vigilentei post-cenzuri. Dar și bunăvoinței autorului, mereu „ascultător”, artist de mare talent,

răspunzând comenzii sociale, receptiv la critică și acceptând modificările cerute. În pofida unor persistente „erori serioase”, a confuziilor care, constata Ovid S. Crohmălniceanu, domneau, de pildă, în *Pasărea furtunii*, în grandioasa încheștare a omului nou cu forțele naturii. Preocupat de disoluția vechii lumi, supusă rechizitoriului, vopsită în negru (*noir foncé*), poate că Petru Dumitriu ar fi vrut să fie „Homerul comunismului”, insinuează Cornel Ungureanu. Odată cu sistarea proiectului, Canalul devine, însă, subiect-tabu; flerul condotierului intervine, iarăși, salvator, vizând acum complexitatea psihologică a vechilor clase. Pactul, categoric, se cerea *reînnoit*, încât, cel „fără credință”, se reorientează, se îndreaptă, într-o formulă clasicizantă, spre romanul istoric, „rescris” într-o cercetare-document, repertoriind și reciclând teme, cu „infilttrații neobarbare”, denunțate de S. Damian. Probatoriul lui I. Vartic, reevaluativ, aduce la lumină și textura livrescă a *Cronicii de familie* (o impresionantă rețea intertextuală); sau, prin vocea Martei Petreu, invocă finalul cristic din *Incognito*, aparținând unui *om religios* („chiar și când nu știa”, cum recunoștea, spășit, însuși Petru Dumitriu).

Evadarea sa a surprins. Probabil că gândul încolțise prin 1958, când a fost debarcat, scriind, „cu inima grea”, între „mărăielile piticului” (M. Beniuc) și „acreala călăului” (L. Răutu). Pregătindu-și retragerea, lepădându-se de minciuna totalitară, a încercat să-și salveze „sufletul și opera”: *am plecat ca să mă spăl*, va spune, căinându-se, mai târziu. Încercând, astfel, ispășirea păcatului, „carte de carte”, după ce se înfruptase din „simbria dezonoarei”, preciza Monica Lovinescu.

S-ar părea că, din nou, Petru Dumitriu, ca și în prima opțiune, „a înțeles momentul istoric”, va explica Henriette Yvone Stahl. Iar cărțile care vor veni, cu ecouri autobiografice și vervă bărfitoare, sub pecetea tezismului, anunță Occidentului (surd, deseori) ororile tănuite, săvârșite în numele Utopiei roșii. Totuși, „evadatul”, purtând cu sine „arhivele” unei lumi blestemate, taxat drept comunist, are parte de un exil „căinos”. Intrat în malaxorul emigrației, după o sinecură cu scandal în Germania (ajutat de Christian Schwarz-Schilling, ministrul poștelor), el se declară nefericit în „ghețaria” vestică. Constată că „ciorchinele romănesc” nu funcționează și, în consecință, glosează despre *dinamica neprieteniei*; se îndoiește chiar de „noblețea de spirit și de sensibilitate” a emigrației noastre volubile, dezbătând, desigur, cu severitate, *ticăloșirea*. Ceea ce nu înseamnă că scriitorul ar fi recurs la „injurie”, cum afirma N. Florescu. În treacăt, să menționăm că, prin M. Eliade (care a regretat gestul), la sugestia Monicăi Lovinescu, a fost blocat la *Gallimard*. „Jeșit din joc”, suferind, încă „pribeag”, asaltat de angoase, va recunoaște: „sunt multiplu și contradictoriu”. Ceea ce, viața și opera, au confirmat din plin.

În fine, asumându-și păcatele (ca rău „ireparabil”), vădind un *cinism sacru* (cf. Dan Mănuță), după o adeziune promptă și o abjurare târzie, el ni se înfățișează ca un om pios, doritor să nu își piardă rugăciunea. Deși fără vocație mistică, transformând trufia în umilintă, s-a convertit, oferindu-și / oferindu-ne sinele cu o „bunăvoință afectuoasă”, aflăm în opusul său testamentar, *Non credo, oro*. Convins că avem de-a face cu un scriitor *identic cu sine*, în evoluție organică, I. Vartic urechează pe acei „farisei” care, osândindu-l „perpetuu”, insensibili la translarea unor imagini codificate, uită sau nu știu că prozatorul și-a scris cărțile *rugându-se*. Îndulcind, astfel, păcatul. El, oricum, rămâne printre cei mari.

Paul ARETZU

/ Prostia omenească

Ascrie despre prostie este, pe de-o parte, captivant, pe de alta, imprudent, pentru că nu ști de ce parte te poți situa. Chiar definirea prostiei este echivocă. Apoi, de regulă, omul deștept se crede prost, iar cel prost, deștept. Prostia este, cu siguranță, o temă paradoxală. Totuși, prostia conștientizată poate fi un factor redresor, stârnind soluții de compensare. Gratificația prostiei este, însă, în mentalitatea populară, norocul: *prost să fii, noroc să ai* (deși paremia are o doză aluzivă de ironie). Prostia este inerentă omului și nu are leac. Este de mai multe soiuri: o prostie nativă, alta vulgară, alta savantă, alta ca urmare a gafelor. Prostia se asociază întotdeauna cu alte vicii. Prostie poate fi refuzul cunoașterii. Uneori se confundă cu inocența, timiditatea, credulitatea, simplitatea, ca în cazul *sărăciei cu duhul*, care are o semnificație ascetică luminoasă, menită să producă fericirea intrării în Împărăția cerurilor. Eseul lui **Robert Musil**, de mici dimensiuni, scris în 1937, pe această temă, **Despre prostie** (Editura All, București, 2013, traducere de Daniela Duca), are o circumscriere istorică, raportându-se la o lume circumspectă și nihilistă, dar și impetuoasă, marcată de atrocitățile unui război mondial și pregătindu-se pentru altul. Din ipostaza sa de scriitor notoriu, lansează semnale legate de numeroasele forme ale acestei infirmități, mai ales cele generate de viața socială. Mai întâi, dezavuează o perfidie generală, manifestată prin „rezistență față de artă și față de subtilitățile spiritului a unui popor care altfel se mândrește cu iubirea de artă” (p. 9), numind-o *prostie estetică*. Denaturării valorilor și indiferenței față de spirit li se recunosc drept sursă și *josnicia morală*. Apelând la Kant, care numea plăcerea estetică o combinație între *puterea de judecată* și *judecata de gust*, Musil constată că sunt lezate cele două fundamente umane, rațiunea și afectivitatea. Nu există numai o prostie privată, datorată incapacităților personale, ci și una la nivelul categoriilor sociale, al instituțiilor, una care manipulează politic și economic. Remarcând imposibilitatea de a defini prostia, scriitorul caută referințe, dar varietatea opiniilor și subiectivitatea acestora îl pun în încurcătură. Reține, totuși, celebra *Laus stultitiae*, a lui Erasmus. O prostie simulată, numită *prostia vicleană*, se produce în cazul ierarhiilor, când cel slab, vrând să-și mențină poziția, trebuie să pară (cînd nu este) mai prost decât superiorul său. Adesea, considerată o slăbiciune vulnerabilă, prostia trezește cruzimea celor intolerabili: „oamenii proști ajung destul de des în postura de victime ale aceluia exces de abjecție și de cruzime patologică cunoscută sub numele de «sadism»” (pp. 16-17). Concluzia, persiflantă, este că „în lumea noastră dai dovadă de inteligență tocmai dacă reușești să ieși cât mai puțin în evidență” (p. 18).

Dan CULCER

/ Din Jurnalul unui vulcanolog (IV)

Joi, 19 FEBRUARIE 2009

O mizerabilă formă a confuziei criteriilor

Cercetarea lui George Voicu seamănă cu gestul energic al omului care deschide larg fereastra, într-o încăpere neaerisită. Ne atrage atenția, implicit, că nu e suficient să examinăm cvasi-dispariția evreilor din cultura română de azi, sau uciderea lor, în timpul Holocaustului. E necesar să rememorăm premisele și contextele care au putut face toate acestea cu puțină. »- scrie Laszlo Alexandru în **revista sa electronică**, recenzând cartea lui George Voicu, Radiografia unei expatrieri : cazul Lazăr Șăineanu, recent publicată de Institutul Național pentru Studierea Holocaustului din România “Elie Wiesel” de la București. Voi citi negreșit cartea lui George Voicu. Tocmai fiindcă probabil rememorează nu doar premisele și contextele cvasi-dispariției ci și cele ale prezenței evreilor în cultura română. Fiindcă, tocmai acest aspect este adesea eludat de cercetarea românească. Ne-am putea întreba ce are acest subiect istoric, de altfel pasionant și plin de triste învățăminte de minte pentru prostia omenească, în varianta ei românească, cu studierea Holocaustului în general și a localizării sale, care este specialitatea Institutului Wiesel. Dar o astfel de întrebare ne-ar prea îndepărta de subiect: examinarea cauzelor cvasi-dispariției evreilor din cultura românească de azi. Este ceea ce nu face recenzentul, firește, fiindcă recenzează și nu cercetează niciodată. Cauzele cvasi-dispariției, scrie LA. Adică o afirmație fără nici un temei, fiindcă ar trebui să știm care a fost situația anterioară, să o considerăm normală, să-i deplângem modificarea până la nivelul cvasi, de o indefinită precizie. Dispariția evreilor din cultura română de azi are o cauză principală și precisă care nu are nici o legătură cu uciderea lor, introdusă ca pricină complementară a dispariției reprezentanților acestei categorii din cultura română. Mărturisesc că detest genul de frază aglutinantă precum cea citată la început. O detest nu doar pentru induce confuzii ci mai ales pentru că nu aduce nici o lămurire. Evreii (niște evrei) nu au cvasi-dispărut din cultura română ci au emigrat în diverse țări ale acestui glob și nu doar în patria reconstituită, Israel, Nu voi face o listă de evrei, fiindcă nu dețin destule dicționare biografice iudaice, singura sursa autentică care ne-ar putea permite să vorbim în cunoștiință de cauză. Se pot consulta liste pe Internet, ele sunt

Totuși, excesul de prostie nu poate fi stăpânit și, ca urmare, această atitudine este rar adoptată. Cu toate că cei mai mulți se cred în sinea lor foarte inteligenți, nu exprimă deschis acest lucru, ci recurg la o eschivă, afirmând că *nu sunt mai proști decât alții*. Când ajung să dețină puterea, renunță la această falsă modestie, asumându-și toate superlativele și provocându-i pe subordonați să-i aduleze. Încep să se considere aleșii Providenței, niște exponenți de excepție.

Vanitatea este asimilată de eseist prostiei: „Un om prost pare cel mai adesea vanitos pentru că îi lipsește inteligența de a ascunde acest fapt” (p. 20). Lauda de sine este nu numai prostească, dar și lipsită de bună-cuviință (de fapt, cele două carențe se presupun reciproc). Deși mulți ignoră normele cuviinței, acestea sunt necesare deoarece contribuie la menținerea unui climat relaxat în relațiile dintre oameni. Lipsa moralei este un semn evident al prostiei. Megalomania excedează inteligența și virtuțile, pe care, fără de măsură, și le revendică.

Comportamentul oamenilor este diferit atunci când acționează ca individualități și atunci când se pierd în mulțime. Ceea ce, de regulă, este interzis insului este permis (se poate proba) în comunitate, unde încetează autocenzura și hipertrofia eului. Prostia poate fi o problemă de temperament (sau morbidă): „Faptul de a vorbi mult despre sine este și prostul obicei al egoistului, al anxiosului, uneori chiar al melancolicului” (p. 25). Deși pare un abuz paradoxal de termeni, „fiecare deșteptăciune își are prostia ei. [...] Depinde de circumstanțele existențiale care dintre aptitudini trece pe primul plan, reușind la un moment dat să dea consistență noțiunilor de inteligență sau prostie. În vremuri dominate de insecuritate personală, viclenia, violența, istețimea și îndemnarea influențează decisiv modul de a defini inteligența. În perioadele marcate de o mentalitate intelectualizată – una burgheză, trebuie s-o recunoaștem – activitatea minții trece pe primul loc” (pp. 30-31). În astfel de cazuri, funcționează criteriul adaptabilității (al oportunității), aparținând strategiei primitive, în afara principiilor ferme. Relativismul prostiei este produs de context sau de rețeaua de concept (antropologice, morale, sociale...) la care se raportează. Oricum, domeniul de referință al prostiei și domeniul de referință al imoralității pot fi contigue, dar și deosebite. Prostia se manifestă într-un sistem, ca o disfuncție, nu neapărat ca o deficiență.

Cuvântul prost (sau echivalente ale acestuia) este folosit pentru a evalua depreciativ o operă artistică, fără motivație critică. Se folosește și cuvântul *kitsch*, ori calificative cu semnificație moralistă, *mizerabil*, *morbid*, *nerușinat*. De obicei, inaptitudinea și vulgaritatea interferează, la fel și domeniile lor, morala și prostia.

Catalogarea făcută spontan, cu privire la un ins sau la o creație artistică, poate fi o simplă constatare, fără criterii serioase, sau o invectivă, adică o simplă manifestare emoțională. Astfel de calificări sunt conjuncturale.

Înrudită cu prostia poate fi *panica*, o manifestare confuză, disperată, aparent lipsită de rațiune, frizând patologicul, stare, oricum, regresivă, instinctuală, strategie de apărare intrată în degringoladă, comportament furibund, perplex. Eseistul se raportează la situația morală a vremii sale (prima jumătate a secolului trecut), vrând să explice „o criză de încredere a umanității, o criză de încredere care fusese investită în om” (p. 40-41). Constată că noțiunile moral-artistice de *libertate* și *rațiune* și-au pierdut sensul tradițional, nu mai sunt repere indispensabile. Un nou mod de gândire, cu noi reprezentări, i-a luat locul, schimbând conținutul noțiunilor de rațiune și prostie. În psihologie, prostia se raportează, totodată, la intelect și la afect. Concluzia la care se ajunge este că există două tipuri de prostie: „o prostie cinstită și fătășă și o alta care, în mod oarecum paradoxal, decurge chiar din inteligență” (p. 45). *Prostia cinstită* este o stare naturală a celui pe care „nu-l duce capul”, care își robotizează gândirea, încremenit într-un mod rudimentar de judecată. Ea are, constată autorul, o ingenuitate poetică. *Prostia elevată* „este, de fapt, o infirmitate a culturii (ca să nu generăm neînțelegeri, ne referim în acest caz la incultură, cultura deficitară, cultura prost înfăptuită, discrepanța dintre inițiativele și resursele culturii)” (p. 49). În acest fel, prostia individuală poate lua amploarea unei întregi societăți (*care suferă de infirmități spirituale*). Autorul recomandă, ca remediu, pentru timpul în care trăiește, găsirea *esențialului*, a valorii sigure, a adevărului istoric (existentțial), capabil să armonizeze sufletul și intelectul oamenilor. Dar, pentru că esențialul este nedefinibil, iluzoriu, „vom recurge la ultima și cea mai importantă armă împotriva prostiei: modestia” (p. 56). Admiterea cu simplitate a propriei failibilități, de către fiecare om, ar putea reprezenta un nou mod de a înțelege existența. Depășirea erorilor, căutarea adevărului, păstrarea decenței nu exclud prostia, care este inerentă, dar o pot, uneori, neutraliza, sau măcar discredita: „Cu toții suntem, ocazional, proști; cu toții suntem nevoiți, după caz, să acționăm orbește sau parțial orbește, altfel lumea ar sta pe loc” (p. 56).

Robert Musil analizează cu toată seriozitatea un fenomen aproape definitoriu pentru om și, în același timp, înjositor. Ceea ce se impune este ca urmările prostiei să nu producă efecte dezastruoase. Solidaritatea umană, comunitatea sunt cele care trebuie să vegheze cu responsabilitate asupra riscurilor prostiei.

Însă mai degrabă expresia resentimentelor și conțin numele unor oameni politici, ale unor ideologi sau ale unor torționari de origine evreiască. Aici vorbim despre valori. Câți evrei vor fi fost, câți vor fi rămas în cultură, în cultura română, să o spună evreii care se cunosc între ei, cum se știe mulți au adoptat pseudonime mai mult sau mai puțin transparente. Radu Cosașu, Ovid S. Crohmălniceanu, Ileana Vrancea etc. Rămân două lucruri de precizat. În ce măsură cvasi-dispariția din cultura română a unor evrei autentificați ca atare, mai ales după emigrarea lor, este o autentică pierdere pentru cultura română ? Aș răspunde, fără ezitare, că depinde despre ce evrei vorbim. Alungarea de către niște imbecili a savantului Lazăr Șeineanu (Schein) este fără îndoială o mare pierdere pentru cultura română. Emigrarea unor Sergiu Fărcașan, Jacob Popper, Jules Perahim, Alexandru Mirodan, a Ninei Cassian sau depunerea relativ timpurie a unor Ion Vitner, Sașa Pană-cel de pe vremea listelor de interdicții, Leonte Răutu, Paul Cornea, Paul Georgescu, Ov. S. Crohmălniceanu, Stefan Voicu*, Ion Ardeleanu, a ne-evreului Al. I. Ștefanescu din funcțiile de tartori ideologici, nu este o pierdere pentru cultura română, care fusese aproape decapitată de acești reprezentanți cvasi-iluștri ai burgheziei compradore, slugi ale ocupantului, alături de slugoii mai mari (buni români, desigur) de genul lui Petru Groza, etc. Că unii dintre ei au făcut ulterior un soi de amendă onorabilă, nu mea culpa, desigur, nu înseamnă că se cuvine să uităm crimele culturale pentru care sunt responsabili. Nu avem deci de ce regreta decât unele dispariții și nu altele, care au fost benefice. Cum benefice cultural a fost și degradarea, tardivă din păcate, sau dispariția ideologilor și cenzorilor oficiali, români sau neromâni, din epoca național-comunistă, de tipul lui Popescu-Dumnezeu, Vasile Nicolescu, Mihai Gafița, Dar unii evrei - care aveau probabil motive temeinice să evite Israelul, au sfârșit ca niște adevărați comuniști (antisioniști), în țara în care se născuseră și pe care au murdărit-o și imbecilizat-o cu insaniitățile pseudocreațiilor lor spirituale, literare. Aurel Baranga, I. Ludo, Alexandru Jar, de pildă. Dar au fost și alții, mai puțin răi, pentru că mai proști, mai puțin cinici. Pentru mine cvasi-dispariția din cultura română a unor evrei din genul mai sus evocat, nu are aceeași însemnătate cu dispariția integrală a unor intelectuali români precum Mircea Vulcănescu, Nicolae Iorga, a unui evreu revoluționar care a dat ceva și culturii române, precum Benjamin Fondane, deși nu mai scria în română, toți uciiși de criminali de neiertat. Sau a altora, epurați sub acuzația de fascism, ca Sextil

Pușcariu. Putem accepta deci că pierderile au avut consecințe diferite pentru cultura română, în funcție de valoarea persoanelor și nu în funcție de etnia sau comunitatea din care proveneau. Analiza, determinată comunitarist și rasist a valorii, așa cum este practică azi de publiciști de genul lui Laszlo Alexandru, nu este pentru mine decât forma cea mai mizerabilă a confuziei criteriilor. Iar decontextualizare, adică anacronismul, așa cum este practicat atunci când se evocă așa zise comportamente antisemite seculare la români, poartă chipul minciunii ideologice în noua sa înfățișare, corectă. Ferestrele sunt pe cale să fie iarăși închise de alții și riscăm să ne sufocăm. Dan Culcer P. S. Un intervenant pe un forum unde tocmai se răsuțește veșnica poveste a valorilor din cultura română și a prezenței lor în străinătate, nota că singurul artist român expus la Luvru este Victor Brauner. Trebui să fii imbecilizat de complexe de inferioritate colective ca să enunți o asemenea frază tâmpă. Este evident că pictura lui Brauner nu este expusă fiindcă este evreu sau român, ci fiindcă unii îl consideră un mare ARTIST. Nu e cazul meu. Toată tevatura privind avangarda cu originile ei românești (Tristan Tzara &comp) nu are nici o semnificație în sensul reprezentării identității românești, artiștii avangardelor de la începutul secolului XX erau internaționaliști, cu orientări politice levogire mai mult sau mai puțin cunoscute sau evidente, unii chiar agenți străini cu grade militare sovietice. Nimic din producția lor artistică avangardistă nu se înscrie pe direcția liniilor de forță ale culturii române, atâta câtă este și așa cum este, prin Eminesu, Goga, Blaga, Arghezi, Voiculescu, ca să rămânem la poeți. Cartea lui Stelian Tănase, Avangarda românească în arhivele Siguranței, Polirom, 2008, dă o parte din documentele care atestă această orientare. Printre artiștii studiați se află, cred, doi români, comunistul Geo Bogza și simpatizantul comunist (pe atunci) poetul Gellu Naum. Pe această temă, poate fi citit cu folos articolul lui Mircea Iorgulescu din **Revista 22**, intitulat **Evrei români si români evrei**.

* Ștefan Voicu, alias Aurel Rotenberg (n. 21 ianuarie 1906) a fost un activist comunist. În anul 1932 a devenit membru al PCR. A condus ca redactor-șef publicația CC al PCR denumită la început «Lupta de clasă», ulterior «Era Socialistă». A mai fost membru supleant al C.C. al PMR, membru al C.C. al PCR și deputat în Marea Adunare Națională. A fost printre cei admiși să prezinte teza de doctorat fără să îndeplinească cerințele. (Wikipedia)

Magda URSACHE / Moartea în vară

„Viața e poate moarte și moartea e poate viață.”

Euripide

„Morții trăiesc.”

Cicero

„Paradisul e chiar aici lângă pădure,
crește spre noi odată cu iarba,
odată cu moartea,
odată cu apele toamnei și cu
rugii de mure.

Numai noi cei vii am întors ochii
și am închis cartea.”

Vintilă Horia, *Paradis*

Ultima bătaie de inimă, în noaptea de 6 spre 7 august.
„Joia e benefică”, scrie Petru Ursache în *Cazul Mărie*.
Pentru el n-a fost.

Când vara mergea spre sfârșite, a intrat moartea peste toate ale noastre. Grasă, respectabilă-n șold, amplă în posterior, l-a smuls de lângă mine ca pe-o aripă. Circumstanțele, erorile combinate ale doctorilor Arsenescu – Burlacu i-au curmat viața. A fost condamnat irevocabil din start, iar execuția a fost promptă.

Titlul romanului meu, o repet, *Astă - vară n-a fost vară ...*, Petru mi l-a dat. Astă-vară 2013 a fost cea mai chinuită vară a lui și a mea. Ultima. N-a fost vară, ci moarte.

Destrămarea verii îl întrista mereu. Petru era parcă mai palid când se sfârșea vara și frunzele începeau să sară din plop. Săreau, nu cădeau: o luau întâi în sus, spre cer. Am găsit, într-o agendă veche, o însemnare de sfârșit de iulie: „Se călătorește vara.”

Mai ține, Doamne, vara, așa trebuia să mă fi rugat. Varavaravara s-a călătorit din viața mea pentru totdeauna. Și el s-a călătorit odată cu ea, nu eu, cum credeam că se va întâmpla: că o să mă duc prima și că va fi acolo, lângă mine, ținându-mă de mână. S-a dus el singur. A lăsat pe patul clinicii cartea nescrisă. Cărțile nescrise.

Să fi rămas el, în ființă, nu eu, dar Dumnezeu îl ia pe cel mai bun. Doar Petru îi călca pragul duminică de duminică, avea nevoie de ritualul duminical al credinței. Ne întâlneam după slujbă, în stația de autobuz din Piața Unirii. „De ce în stație și nu în pronao-sul părintelui Semen?”, m-a muștrat Petru. Pentru el, a crede în Dumnezeu era un mod de a viețui, de a exista. Mi-a ironizat blând defectele, m-a apărât de mine însămi și de ceilalți cât a putut. Tărânușul meu, atât de fin în comportament și de subtil în sentimente. Înțelegător, bine cumpănit, răspundea cu calmul lui proverbial la agitația mea; la enervările mele, cu calm ironic.

Avea răbdare cu toate vietățile: nu grăbea melcii, aștepta cățeii vagabonzi să mănânce... A fost răbdător, este răbdător cu mine Petru. Pentru că întârziam încurcând jumătățile cu sferturile de oră, și cu *fără*, hotărâsem să ne întâlnim mereu „la și 23 de minute”. Așteaptă-mă cum m-ai așteptat totdeauna, Petrucu. Fă, Doamne, să mor „la și 23.” Să cobor în pământ nu mi se pare greu, ci o dezlegare. Gata, nu-mi mai e frică.

Ia-mă cu tine, îi spun.

„Rămâi, Magda, e departe.”

E departele, Petru.

Radu Ulmeanu mi-a spus că trebuie să mă împac cu voința a-tot-făcătorului. Eugenia Teșu a încercat să mă mângâie altfel: că moartea de inimă e curată, că a avut noroc; că și eu am avut norocul de a nu-l vedea degradându-se, că s-a dus cum îl știam toți, bun și blând.

Ba nu, ar fi rămas la fel de bun și de blând în „osânda cârnii”. Pe el, suferința l-a făcut și mai bun. Vocea lui blândă, de culoarea ochilor...

L-am surprins discutând cu o absolventă de Teologie, soră de spital: „...prin chenoză, adică prin suferință de sine, eroul se apropie de sfânt, idee dragă lui Mircea Eliade. Îți amintești, domnișoară? Eroul luptă cu răul, sfântul luptă cu răul din el.”

Hai să găsim un timp și pentru noi. N-am folosit cuvântul prețios *fericire*, suna prea patetic, deși Aura Christi m-a convins că fără patetism nu există tragedie. Uite, Petrucu, acuș trece și vara asta și iarăși n-avem vacanță.

„Da, se călătorește vara, Magda.” Era trist de moarte. Dar, pentru că m-a ocrotit o viață întreagă (mi-a fost 50 de ani *scut și săgeată*, asta mi-a fost Petru al meu), m-a încântat că o să mergem la 2 Mai, cel mai târziu în septembrie. Ah, călătoriile noastre mereu amânate. Zâmbea, dar era pecetluit de moarte.

M-am mulțumit cu promisiunea unui început de toamnă la mare. Numai că marea a fost „marea-mare.”

„Marea de cea parte
Care moartea-mparte
Și lumea desparte.”

Cimitirul mă ademenește cum știe el, ca o fereastră, spre locul dintre cei doi arbori, Castanul și Salcâmul. „La vie est ailleurs”, îmi spune Rimbaud și, dintr-o dată mi se pare că-i prea multă liniște în casă. Doar zborul scurt al gărgărițelor adăpostite în lustră și căzând pe foaie, ca niște lacrimi de sânge. Viața e în altă parte, în cimitir. Peter Beagle l-a numit „*un loc plăcut și numai al lor*.”

Merg pe aleile Eternității și mi-e rușine că i-am supraviețuit, că pot trăi fără el, că mai trăiesc. Nu-mi iert că a murit singur. A trecut peste Lethe din somn în moarte? A fost conștient de trecere? S-a dus în stare conștientă? N-am să știu. Dacă în ultimele momente ale vieții lui și-a revenit și a văzut că nu sunt lângă el? N-a putut să-și ia rămas bun, să-mi strângă mâna. Degetele erau inerte de atâtea zile, din 1 august până-n Schimbarea la față. I-am șoptit, atunci, la ureche: E Schimbarea la față, Petru. O sa fie bine. I-am rugat inima asurzită să-și revină. Să fi fost alături atunci, să fi intrat moartea-n el prin mine. S-a dus singur spre „limanul cel fără de vifor.” A decupat, în *Sadovizând, sadovizând*, sintagma asta pentru alinul meu?

„Greu de moarte sufletu”, doinește Anonimul. Și cum rătăcește H. - R. Patapievici, afirmând că-i *second hand* cultura românească.

În „Cartierul” Eternitatea cunosc multă lume. Trec pe alei și socotesc cât au supraviețuit soțul/soția. Fericii murind odată sunt puțini. „Durul” Arghezi a plecat la un an după Paraschiva; stau alături în livada Mărțișorului.

Fac un efort de memorie și-mi amintesc că Alecsandri avea 59 de ani când a murit și părea patriarh; Ionel Teodoreanu, 57; Bătrânul Mateiu Caragiale, 52; bietul Cârlova – 20...Virgil Mazilescu, după o iubire nefericită, 42; Preda nu avea decât 60, Dimov – 61. Daniel Turcea, pe care Petru l-a numit „un Isus al poeziei religioase”, a murit la 33 de ani; Magda Isanos s-a dus la 28; debutase la 16. Dar Aurel Dumitrașcu, dar Madi Marin, dar Dana Dimitriu, dar Gabriela Negreanu? Mie mi se păreau tineri și Mihai Ursachi, și Cezar Ivanescu, și ... Mircea Popovici, născut în 21 aprilie 1923, mort în ultima zi a lui martie 2014, înainte de a împlini 91 de ani.

„Mica mea familie”, cum îi spunea Petru, s-a irosit, dar am găsit marea familie de prieteni. Draga de Rodica Lăzărescu n-a uitat azi, 7 august, să-mi ureze „multă putere, căci cu siguranță așa vă vrea de acolo de sus, Domnul Profesor.”

Da, Doamnă Rodica, lupt pentru ne-moartea lui Petru, îi editez cărțile, e terapia mea anti – Lethe. De-ar trece mai încet anul ăsta, să fac ce mi-am propus: să ajung la al șaptelea volum din seria Etno.

Nu mă pot gândi fără lacrimă la chinul lui pe patul acela. Simt durerea rânii tale din coastă, Petru. Cred că el „a semănat” (Corinteni) și eu acuma „ud” cu lacrimi.

Ar întinde mâna stângă spre mine, mi-ar atinge obrazul, mi-ar culege ceva de acolo și s-ar uita mirat pe arătător: „Ce-s astea, Magda, lacrimi?”

Diții lui nu învățaseră să îmbătrânească, nici talpa arcuită a piciorului, nici degetele, strânse pe teacul de fișe, dar mai ales ochii. Când era bucurol, parcă îi intra tot cerul în ochi.

Îmi vine în minte mâna lui liniștită, pe încheietura căreia am strecurat brățara din lemn de măslin de Maiorca, adusă de Tuți. Pentru ultimul drum. N-am vrut să aud ciocanul care bate în cuiele sicriului. Am ales un mod tăcut de închidere, cu șuruburi. Și am auzit bormașina. De câte ori aud bormașina în cimitir, știu ce se întâmplă și-i mai rău.

Îi duc flori și lumină la mormânt, dar, în fapt, iau flori și lumină de la el.

„Omul e ca lumânarea, când luminează atunci se sfârșește.” E o sentință comentată de Petru Ursache în *Etnofrumosul sau Cazul Mărie*. Am mai spus-o: pe mine m-a îmbisericit viața și moartea lui.

„Ia aminte la Dumnezeu, Magda.” Petru m-a luminat, alt cuvânt mai potrivit nu cunosc. Petru e „luminătorul” meu. Ultimele cuvinte pe care le-am descifrat pe buzele însângerate au fost: „Doamne, ajută-mă!”

Ce-a avut să-mi spună Bătrânu în vis e limpede. Că opusul disperării e credința în Dumnezeu, că Dumnezeu e cheia. Ce m-aș face dacă n-aș crede că ființa lui spirituală mă veghează, mă ajută când i-o cer și când nu i-o cer? Că o să ne regăsim în ceea ce îmi place să numesc *lumea următoare* (doar Dumnezeu vorbește cu Adam în „Răcoarea Raiului”) sau, ca Russel Banks, *dulcea lume de după?* E obligatorie, e indispensabilă credința că Bătrânu mă

protejează de unde este, chiar dacă doctorii mi-au surpat reazimul.

Intrând în 2013, Petru a părăsit numărul 12, cifra Bisericii Universale după Sfântul Augustin: 12 apostoli ai lui Iisus. Acel 12, rezultat din 3x4, cele 4 elemente, simbolul lucrurilor, al corpurilor materiale, ori 3 (Trinitatea); „a patra materie către spirit”, zice Petru în *Etnosofia*.

S-a născut în ,31, a murit în ,13; a ieșit din comă în 13 iulie și a început lupta pentru vindecarea provizorie.

Cum să nu mă simt vinovată că nu l-am putut salva? M-am zbatut destul ca să-l țin dincoace? Recapitulez fără conținere drumul de la internarea nesăbuită pentru analize până la tragedia finalului, pregătită tragi-comic de cucul din Grădina Botanică: îi mai dăduse 50 de ani de viață. „M-a răs, a comentat Petru proroci-rea. E un cuc nebun.” Îl văd îndreptându-se neștiutor și vesel către cimitir, către coasă. Petru nu trebuia să moară acolo și atunci. Dau vina grea pe mine însămi, pe utopia că nu i se putea întâmpla nimic rău în clinică. Somnul rațiunii naște moarte.

„Sunteți bine, doamnă Magda?” Îi respect stilul de a preoți Părintelui Ioan Teșu și nu-i răspund: viața nu (mai) merge înainte, Părinte. Îi supraviețuiesc lui Petru într-o lume mai tulbure, cu zile scurte și nopți când până-n zori mai sunt 112 ore.

După el: soarele e mai rece, tăcerea orașului, în prima zi a Anului Nou, mai apăsătoare, sirenele Salvării mai ascuțite, cupola cerului mai peticită de nori negri, mai scundă. Încerc să-i văd sufletul de aici, de jos, pentru că Petru a fost totdeauna sus, mai sus decât mine. Lumea asta e absurdă dacă mor întâi cei vrednici; nemernicilor li se dă timp pentru nemernicii.

Trăia de la o carte la alta, Petru. I s-a încredințat, i s-a abandonat cu încredere medicului prea tânăr și prea neexperimentat, ca să se întoarcă repede la scris/citit. Când trebuie să tratezi inima, n-ai voie să bâjbâi. În orice domeniu n-ai voie să fii medicuclu, nu numai în medicină, însă acolo înseamnă moarte. Medicii sunt supuși greșelii, ca noi toți, dar, pentru Dumnezeu, recunoaște, doctore, când greșești; altfel, ești *nechemat* și atâta tot.

Aș fi vrut, ar fi vrut, am fi vrut să moară de moartea lui, nu de moartea doctorilor.

„Cine nu e gata îl iau cu lopata!” Așa mi-a sunat ce i-a spus doctoreasa, culegătoare de vieți.

Ce vorbe-s astea, ținutii la pat, pentru un om activ ca Petru, care, la curs, în tren, în sala de conferințe n-avea răbdare să stea așezat. Noptile „efleura” cărțile trebuincioase lucrului de dimineață. Se detașa de tot ce nu era carte proximă, era imun la mediacretinizare; fără timp irosit la TV, stadion, „distracție”. Spațiul lui privilegiat, biblioteca, îl apăra de realitățile urâte, cotidiene. Și-mi aduc aminte de titlul lui Gabriel Stănescu, dus de timpuriu: scris – cititul ca „exerciții de apărare pasivă” (Albatros, ,84).

„Da, dar eu am cărțile”, pare să-mi spună din fotografii. Tărânușul meu mereu perdant în conflictul cu informatorii Securității, prigonit din două laturi, de PCR și Secu sau de Secu și PCR, s-a apărât cu cărțile lui. „Magda, la început a fost Cuvântul și tot cuvântul mă va învia.”

Om dus la Biserică, Bătrânu. Intra în biserică așa cum intra în bibliotecă și în bibliotecă, așa cum intra în biserică.

Prietenii au construit o sferă de cuvinte ca să mă protejeze. „Să-i țină Dumnezeu ochii în palme”, mi-a scris Aura Christi. Pare un vers.

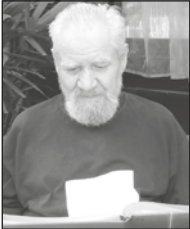
„Sinaia pentru noi nu mai e Sinaia fără regretatul Petru. Îl găseam gânditor în parc sau îl așteptam să coboare din „ursăria” sa. Mi-a relatat ideile unor capitole din cartea despre Paul Goma. Ultima dată când ne-am văzut, s-a scuzat că se duce la mănăstire ca să prindă ceva din slujba de seară. Într-un fel, este prezent cu mine, pentru că îi citesc, și aici, paginile pe care le-am luat cu mine.” O ilustrată cu Castelul Peleş din 23 iulie 2014, de la trainicul său prieten, Iordan Datcu. S-a întâmplat, ciudat lucru, să constat că citeau amândoi aceeași carte: *Mourir à l'ombre de Carpathes* de Ioana Andreescu și Mihaela Bacou; prezentarea lui Iordan Datcu a apărut în „Litere” de iulie-august, 2014; a lui Petru Ursache, începută în Salonul 7, a rămas neterminată.

O să te plictisești puțin aici la terapie intensivă și pe urmă mergem acasă.

„Când? După-amiază îmi aduci hainele?” încerca el să mă convingă, deși era conectat la aparate.

Încă nu-i intrase în plămâni bacteria ucigașă, prin instalația de aer condiționat. Încă nu. Și-n ultima seară conștientă, abia trăgându-și sufletul: „Când mergem acasă, Magda?” Ce milă mi-era să plec când plecam din clinică și să-l las acolo. Chiar n-am înțeles grozăvia situației, văzând că albul ochilor i se îngălbenise.

Continuare în pag. 10

Petru URSACHE

/ Indezirabilul „balcanic”

Homo *balcanicus* a devenit o formulă consacrată în studiile mai noi de imagologie. Îl folosește și Antoaneta Olteanu, chiar în titlul recentei sale apariții editoriale de la „Paideia”: *Homo Balcanicus. Trăsături ale mentalității balcanice* (București, 2004, Colecția de studii și eseuri – Antropologie). Dar să se observe că autoarea pune cuvântul cu maximă sarcină constatativă între ghilimele, încă de la început, în dedicația cu adresă generală, „Prietenului meu «balcanic»”. Cititorul atent la nuanțe înțelege că este întâmpinat cu semne discrete de avertizare, ca, pe parcursul lecturii, să se dumirească din ce în ce mai mult. Suntem invitați, cu alte cuvinte, să ieșim din extremismul comod și să tratăm mai ales temele complicate în mod diferențiat, de la caz la caz și cu răspundere științifică. Nu este de dorit, arată Antoaneta Olteanu mai mult sau mai puțin tranșant, să ne abatem de la acest unic deziderat, dacă dorim într-adevăr să ne instalăm cu hotărîre în spațiul comunicării și să fixăm laturile cunoașterii.

Momentul este bine ales, în vederea adoptării unei strategii regeneratoare și productive, cel puțin deocamdată, în folosul reconstituirii limbajului operațional. Oamenii care par serioși (conducători de reviste, formatori de opinie, ministeriabili, voiajori prin partide etc.) uzează de formule profund denigratoare, stupefiant de nedrepte și agresive, în numele unui spirit polemic prost înțeles și deficitar. Continuă moda (și după căderea zidurilor ce n-au căzut) să se gândească prin negativisme și prin excludere. Mărul discordiei îl constituie *eterna* și închipuita opoziție Est-Vest, care a căpătat din secol în secol și din eon în eon înfățișări dintre cele mai capricioase. Pe scurt, tot ce figurează în zonele veșnic blamate ale Estului (și asta nu de ieri, de alaltăieri), în văzduh, pe ape, în adâncuri, duhnește a rînced, a decădere, a sălbăticie, de aceea trebuie stîrpit cu grabire pentru a pătrunde în voie lumina occidentalizării. S-ar putea ca vesticii să nu bănuiască nimic din toate astea ori nici să le pese. Dar o asemenea riscată și incredibilă acțiune de *auto-aculturalizare* se află în deplină desfășurare în acești ani ai „tranziției” fără sfârșit. Psiho-sociologii ar pune diagnosticul, gândindu-se că ar fi vorba de un sindrom nevrotic specific epocii moderne hiperurbanizate: anumite categorii mai debile de indivizi se comportă zgomotos, mascând slugărnicie față de superiori, lipsă de personalitate, de răspundere, chiar de cultură temeinică. Așa o fi. Dar mai este și altceva, anume vechea noastră cunoștință, „aceeași Mărie cu altă pălărie”. N-avem decât să ne uităm pe ecrane, să citim în gazete, să cercetăm unele rafturi cu cărți din librării, pe teme „deochete”, cum ar spune Luca Pițu; și, mai ales, evoluția autorașilor, mulți dintre ei îndelung experimentați în exersarea discursului combativ, tovarăș! Se face carieră frumoasă, se obțin posturi bine remunerate și laude pe măsură, ca și pe vremea „cealaltă”, pe baza retoricii negative.

În aceeași ordine a neantizării este așezat, de regulă, și *homo balcanicus*. Când se vorbește despre Balcani, pare că se deschide o cutie a Pandorei. Aștepti să fii violentat la tot pasul de un imaginar de apocalipsă: figuri hidoase, șirete și obraznice, fel de fel de capcane, intrigi și asasinat, castele-fantomă în care domnește sângerosul Dracula, piețe și tarabe unde turcul, grecul și bulgarul tocmesc pe doi bani liniștea bietului călător străin. Există un „comportament balcanic”, un „imaginar balcanic”, o istorie, o cultură, fără îndoială, dar cine poartă asemenea sigle destinale este o ființă indezirabilă în ochii acelor publiciști de ocazie care își asumă răspunderea de a împărți lumea în „buni” și „răi”, pe criterii doar de ei știute. Ce s-ar întâmpla dacă am încerca să operăm cu următorul criteriu filologic, firește, corect științific? Cuvântul *occident* vine de la latinul *occido* (cidi, casum, ere), „a pieri”, „a sucomba”, „a cădea la pământ”; și *occido* (cidi, cisum, ere), „a face bucăți”, „a face să moară”. În limba română, din *occido-occidere* a derivat verbul a *ucide*. Ce speculații s-ar putea face în defavoarea Occidentului, mai ales dacă ținem seama de firea belicoasă a vesticilor, probată cu vîrf și îndesat în decursul istoriei, ca și în vremuri moderne și civilizate! Dar n-am ajunge la nici un rezultat; cel mult am risca să menținem starea conflictuală.

Tocmai funcția de detensionare a opiniilor o îndeplinește cartea Antoanetei Olteanu în acest moment critic al cercetărilor, fără acuzații căutate cu lumânarea și fără fraze retorice, ci semnalînd situații și întâmplări evidente, la îndemâna oricui vrea să le vadă. Convingătoare mi se pare pledoaria pentru dreptul la identitatea lui *Homo balcanicus*. Iată un pasaj director în această privință și care se înscrie pe linia unei puternice tradiții de cercetări balcanologice desfășurate în zonă (București, Sofia, Atena, Muntele Athos), pe întinsul mai multor generații de specialiști: „Identitatea balcanică poate funcționa doar dacă este considerată o parte a celei europene. Dar conturând astfel identitatea, trebuie găsit echilibrul dintre triumfuri și tragedii; oamenii trebuie să-și asume istoria, cu aspectele ei pozitive și negative, și să-și înlăture complexele de superioritate și de inferioritate.

Să nu uităm că această dihotomie Est-Vest nu accentua dintotdeauna componenta peiorativă ca fiind cea orientală. Pentru Bizanț, centru al lumii civilizate după căderea Romei, Occidentul era sinonim cu barbaria și înapoierea; însă căderea Constantinopolului a fost unul dintre motivele care au dus la exorcizarea Orientului. Un lucru este adevărat: Dihotomia atesta prezența unor societăți care coexistau, juxtapuse spațial, dar și politic, religios și cultural. Schimbarea negativă de optică asupra regiunilor foste bizantine s-a făcut după căderea imperiului: bizantinii deveniseră cetățeni de clasa a doua, mai ales după supunerea de către turci a marilor Biserici, a Constantinopolului, Antiohiei și Alexandriei” (p. 95-96).

Dihotomia în discuție a devenit tranșantă odată cu cel de-al doilea război mondial. Dar, așa cum observă și Antoaneta Olteanu, la această situație grea vesticii au contribuit în mod decisiv. I-au ajutat pe ruși, respectiv pe comuniști, să se extindă în zonă. Spre deosebire, românii de exemplu, huliți la ora actuală, au luptat și împotriva rușilor, și a nemților; în orice caz, nu de hatărul bolșevismului ori al nazismului. În 1939, cu puțin timp înaintea declanșării războiului, armata română săpa tranșee și la granița de Est și la cea de Vest, întrucât *nu se știa* din ce parte a țării ar urma să înceapă ostilitățile. Problema, în fondul ei, se arată foarte complicată, fapt pentru care se încearcă, din comoditate, abordări de suprafață și amăgitoare.

Falsul imaginar se instalează cu rapiditate la nivelul oficialităților interesate, mai ales dacă există fabricanți de opinie care să le susțină, iar revenirea la normalitate întâmpină multe dificultăți. Se spune că Inocențiu III, „papă distructiv pentru comunitatea europeană din vremea aceea”, i-a îndemnat pe cruciați să devasteze Constantinopolul. Drept urmare, soldații italieni au făcut pizza în catedrala Sfinta Sofia, ctitoria împăratului bizantin Justinian. Asemenea barbarie a plăcut elitei intelectuale „occidentale”, printre entuziaști aflîndu-se și blândul poet Petrarca. Cum exemplele de acest fel sunt numeroase, se nasc îndoieli în legătură cu bunele intenții ale cruciaților, de a-i ajuta pe creștinii aflați sub amenințare păgână. Să fie motive de „rescriere” a istoriei?

Răspunsul „convenabil” s-a dat încă din perioada interbelică. Interesul prioritar era explicarea fenomenelor, nu acuzarea lor fără a se ține seama de determinisme și de înlănțuiri cauzale, existente, cum s-a văzut, și într-o parte și în alta. Bizantinologi de prestigiu ca Charles Diehl și Nicolae Iorga au pus în evidență cele două laturi componente ale problemei, care revin, într-o formă sau alta, și în paginile cărții Antoanetei Olteanu: pe de o parte, *homo balcanicus* ca moștenire directă și purtător, peste veacuri, de valori elenistice și bizantine, recunoscute de întreaga umanitate; pe de alta, unitatea Estului și a Vestului, în calitate de beneficiari, deopotrivă, ai uneia și aceleiași culturi. Scrie autorul francez citat, într-un moment de detensionare și propice gândirii nepătimășe, deci creatoare: „Prin superioritatea civilizației sale incontestabile a reușit să exercite, asupra lumii orientale ca și a celei occidentale, o lungă și profundă influență: și așa se face că Bizanțul a lăsat amprenta sa în istorie și a adus umanității servicii remarcabile” (Charles Diehl, *Byzance. Grandeur et décadence*, Flammarion, Paris, 1934, p. 260). Un alt autor celebru arăta că arta religioasă era nediferențiată la sfârșitul Evului Mediu și înainte de Renașterea europeană. Ea avea un caracter „vraiment oecuménique”; cu alte cuvinte, „il est aussi universel que l’enseignement chretien” (Émile Mâle, *L’art religieux du XIIIe siècle en France* (Préface), Librairie Armand Colin, Paris, 1931, p. IV). După anul 1054 („marea schismă”) și mai ales 1453 (căderea capitalei Balcanilor), spiritul bizantin avea să se mențină, anevoie este drept și în forme proprii, în sensul arătat de Nicolae Iorga în *Bizanț după Bizanț*.

Ca regulă generală, propice dialogului, nu trebuie să supraevaluăm semnele exterioare ale imaginarului, cum ar fi, în spațiul balcanic, multitudinea etnică, pitorescul vestimentar, piața gălăgioasă. Toate țin de recuzită și arată intrarea în rol a unui tip uman extrem de încercat în proba seismelor istoriei. Nu dispersarea și coloritul îl caracterizează pe *homo balcanicus*, cariera ușoară, bacșișul voluntar, bucătăria picăntă, ci solidaritatea în viață și în moarte, înfruntarea răului cu toată ființa, fie că a venit de la turci, de la ruși, de la comuniști ori, de ce nu?, de la vestici. Fiecare și-a jucat rolul pe rând, spre folosul propriu și al „celuilalt”: grecul în Salonic (Charles Diehl), păstrând moștenirea imperială, harnicul bulgar cu visurile lui „asănești” neîmplinite, macedoneanul constructor de cetăți și itinerant, sârbul veșnic neastâmpărat și iubitor de frați, albanezul hălăduind în formații haiducești, românul străjuind cu sângerare în suflet granițele carpatice. Acesta este „prietenul” balcanic. Istoria îl cheamă cu speranță, când are nevoie de el.

Moartea în vară

Urmare din pag. 9

„Ai ochii galbaștri”, am încercat eu să glumesc. Ca peștii lui Șerban Foarță. N-am vrut să pricep că se călătorea spre pacea cerurilor.

*

S-a apropiat de oameni *cu măsură*, Petru, dar a știut de cine să se apropie. Mă confirmă Elena Cojocariu: „Și, da, Domnul Profesor a simțit totdeauna unde e afecțiune sinceră. Numai animalele și copiii în nevinovăția lor și oamenii cu suflet curat și înalt ca al dumnealui pot asta.”

A avut un infailibil simț de a recunoaște ceea ce se cheamă „om de suflet”. Mi-a ales bine prietenii: „Ei te vor ajuta”, mi-a spus despre Carolina și Adrian Alui Gheorghe și de la ei am avut și încurajare, și mângâiere. Când zvâcnirile de durere ajung de nesuportat, sună telefonul de la Piatra Neamț.

Mi-au consolat cum au știut mai bine amărăciunea (și au știut) vechea mea prietenă, matematiciana Stana Bunea, din Buzău („a fost un dar al destinului, nu-l disprețui”), poetul Christian W. Schenk din Boppart („Încearcă să vezi/revezi pozele fără lacrimi și cu mulțumirea că ai putut petrece alături de el cele mai frumoase momente ale vieții tale”) și hispanista Hélène Codréano, stabilită în Franța („Nu te lăsa răpusă. Pune-ți balsam pe răni în permanență, aducându-l din toate trăirile dintr-un trecut mereu prezent”).

Bătrânu meu a avut (sau a vrut să aibă) prieteni, nu relații. Gheorghe Grigurcu mi-a amintit spusa lui Voltaire: „doar virtuozii au prieteni”. *Răii au complici, voluptuoșii – amici de desfrâu, politrucii – partizani, prinții au curteni, omul leneș, fără însușiri are relații, cei interesați au asocia.î.*

În tonalitatea rară a prieteniei, mi-a scris Dan Culcer, în 21 august 2014:

„Mi-e ciudă pe lume și pe mine că nu am venit, dragă Magda, să mâncăm împreună cu Petru fasole frecată făcută de tine.

L-aș fi putut vedea pe cel care ți-a fost drag tovarăș de viață. Și pe tine lângă el. Așa vă văd doar la distanță de câțiva pixeli pe pagina Asymetriei.

Al vostru prieten, Dan Culcer”

N-am făcut niciodată fasole făcăluite, cum spun moldovenii, dar aș fi făcut pentru Dan.

Mi-au dorit împăcare Camelian Propinațiu, seninătate lăuntrică Nina Deșliu, resemnată bucurie de Sfintele Paște, Nicolae Cârlan. Pe voi, prieteni carisimi, Bătrânu v-a iubit și v-a respectat; ceilalți, care se schimbă după împrejurări, după interese, i-au repugnat: „Gunoaie!”

*

„Și-a plecat, plecat
Pe drum delungat
Și neapropiat.”

Am citat din „Cântecul ăl mare, al zorilor”. Pentru că nu moartea culege sufletele, nu ea; zorile duc sufletul în postexistență, 3-5 femei, mereu fără soț, însoțesc sufletul. Din noaptea aceea, ursitoarele tac:

„Și nu-i mai ursec
Doar că-l pregătesc
Și mi-l însoțesc
Pe blând călător
În lumea de dor...”

Scrie Petru Ursache, recenzând *Tinerețe fără bătrânețe și sentimentul tragic al timpului*, esul lui Adrian Alui Gheorghe, despre formele diminutivale care plasează cântecul liric – de leagăn, de dragoste, de înmormântare - în zona pateticului și a naivului: „modelul diminutival mi se pare a fi puiuț – draguț – mortuț.”

Îi deschid cărțile și știu ce trebuie făcut. Știu cum cere datina să-l pomenesc.

N-am fost acolo la ritul intim al morții: altcineva l-a scăldat, i-a pus șosetele, frumoșii lui pantofi bleumarine cu care călca atât de sprinten, sacoul, cravata...

Pricep ce înseamnă să te prindă dorul – dor după cel plecat, să-ți împietrească inima, să mori de inimă rea. Îmi doresc o apnee, să uit să respir în somn. Moartea lui m-a deconectat atunci de la realitate, nu m-a durut ca acum.

„Că eu nu am vrut să mor
Mai eram de ajutor...!”

Cum să închei lamentoul de un an altfel decât: Să ai lumină lină, Petru!

(M.U.)

6 – 7 august, 2014

Mariana FILIMON / POEZIE

Duminica fanteziilor

Cu un oftat
sâmbăta și-a luat rămas bun
e duminica tuturor fanteziilor

poate-i momentul oarecum străveziu
al unei cine festive
către seară când stridențele apun

nu-mi voi pune rochia cu desene
abstracte
nici colierul cu perle nu-l pun
(e un fals ar putea să strige
la mine mesenii)

și totuși surăd chiar surăd
tuturor nevăzuților mei

În loc de odă

Seara își ninge în odăi
zvelta-i banalitate
cu ore ce picură monoton
monoton
un alt mod de a șterge praful
pe fapte
de pe înscrisuri cu litere mici
tot mai mici

adevăratele ode ale zilei
nu se întrupează și pace
nimicul adulmecă umbrele lor

doar noaptea târziu
steaua mea anonimă
va clătina în oglindă
un șuvoi de argint

Dezmembrare

Spre asfințit brațele lebede se înclină
un pui de zăpadă visează fiorduri
pe fruntea mea tulburată de un gând
se strâng linii și puncte
un rid seamănă haos în veghe
nici ploaia luminii nu-l mai înduplecă

să nu spui că ochii mei speră
să nu spui că cerul
are culoarea veșmântului
pe care îl port
mă răătăcesc în desișul de semne

brusc orologiul mai face un pas
către iarna din adâncul adâncului meu

Contratimp

Îmi e violet
și nu mă simt bine
nori străvezii pocnesc din bicele lor
ascuțit

mă întreb în ce anotimp
mă mai aflu
cum să-l numesc
primăvară sau toamnă
chiar dacă nu-l chem pe nume
nu-l strig

la ce bun
el va trece în curând

departe pe mări
pescărușii scot țipete
tu mă aștepti
contratimp și târziu

valiza mea uitată într-o gară
obscură
face pași grațioși
inutili

Retorică

Poate ți-am mai scris despre asta

mă aflu la un extatic ospăț
cu fraze strălucind
în guri aurite
cu vocale înalte și iambi

din întâmplare nimerisem acolo
printre mesenii încântați
de retorica roz

în fundal
rătăcită o harpă suavă

cum să-ți spun
mi se părea că visez

doar că îmbibat cu parfum
de verbină
sufletul meu se zbătea
temător

Memento

Lui I. N.

Douăzeci de îngeri sferici
au zidit ziua biserici
iar noaptea beizadele
ochi albaștri dragei mele

pe o frunză așa îmi scriai
îți scriam
în rime ne împodobeam
prea tineri încă și visători
credeam că suntem nemuritori

Casă de țară

Sărace lumini se aprind
în odaie

e toamnă
devreme se întunecă

sub coaja de var
pereții își spun amintiri
candela îi veghează cuminte

se apropie îngerul
îi simți adierea
bătrânii cei doi – un unchi o mătușă
cuprinși sunt de un ritual – al tăcerii

iar tu
tu cu inima strânsă
contempli o masă rotundă

blidul de lut
atâta tristețe adună

Pagina albă

Mă tem de ea
vreau să spun de pagina albă
înfricoșat ar fi și un orb
de imaculatu-i destin

loc nu vă găsiți încă
nici Gând dumneavoastră
și nici dumneavoastră Emoție
e încă devreme
și zorii se sparg
în fulgere gri

la masa mea
un străin stă de veghe
pare trist
și neliniștit
deprins doar cu orgoliul tăcerii
biruit de dorința de a fi

Toposul edenic este un topos circumscris de un mit primordial, în care și ideile sunt primordiale. Dar a devenit toposul edenic și un mit permanent al literaturii române, în care corpusul de idei s-a permanentizat de asemenea. În Thracia străveche au existat un mit al cerului și un mit al Pământului, străbătute de boarea de la Eleusis, unde vechii greci celebrau misterele doctrinei sufletului nemuritor. Avându-și propriul zeu, pe Zalmoxis, thracii hiperboreeni aspiraseră, legitim, la puritate și perfecțiune, la o putere spirituală superioară. Cum? Prin teribila legare a ideii morții de ideea absolutei fericiri. Reintrată în neantul însuși, ființa omului fuzionează cu spațiul supremei armonii, cu toate atributele infinitului. Ca să aibă acces în paradis, sufletele trebuie să se libereze de materie, prin delir, prin extaz, printr-un exces de viață profundă. În marile poeme românești, descrierea Raiului păstrează amintirea paradisului visat de thraci, ca pe un ospăț perpetuu, într-o muzică lină, ritualică, sacralizantă. Thracia zăpezii de pe munte și a mării de la bază a creat un convoi de legende mereu reinterpretate. Existența fiind o durere, moartea o salvează și-i redă bucuria existenței totale, în lumină, ca suflet.

Arta poetului rămâne cel mai pur exercițiu al gândului de-a se fi întrupat în poezia „pură”. Adică, răstălmăcim noi, poezia însăși, al cărei nume evocă un paradis de alambicuri, retorte, laboratoare, de secrete magii albe, insuflate de divinitate. Idealul paradisiac înseamnă, finalmente, dor de frumusețe, de arhetipuri; înseamnă înseninare a gândului, epurare a liricului de vanități... futilități... Poetul, căutător de sine, redescoperă în sine acest rai ontologic, printr-un sacerdotal act de inițiere reluat obsesiv din nostalgia originalității, din aspirația spre o lume perfectă gen utopie. Poezia exprimă lumea în cea mai senină și mai abstractă formă a ei. Ea se întoarce, în acele regiuni ale nemuririi, de care sufletul își mai aduce aminte, regiuni unde omul adamian se bucura de privilegiul quasi-divine; contemplând - zice Platon - aceste esențe perfecte, simple, calme și fericite și fiind, el, limpede, liber de corpul-mormânt. Cât misticism este în arta poetului? Contemplarea extatică, religioasa reculegere pe pragul de templu al universului nu e propriu-zis misticism. E încercarea omenescului de a-și imagina, de a-și apropia de inteligența sa spațiul esențial de dincolo de viața ca timp, e dreptul ontologic de a se ridica la măsura ideală a universului.

Tradiția mistică a ideilor, prezența lor se desface din poezia eminesciană. Am ajuns cumva pe un tărâm sfânt? Tărâmul unic, până la care calea mai este încă atât de lungă, al liricii eminesciene nu poate fi decât sacru; Plotin fixase trei modalități ale cunoașterii: muzica, dragostea, filosofia. Muzica-artă care caută ideea în manifestările ei, dragostea-sentiment al solidarității universale, filosofia - dar al contemplației și al reculegerii. Și toate acestea, reunite, au instituționalizat un mare tip uman: homo eminescianus. Cum arată paradisul po(i)etic al lui Mihai Eminescu? N-am rezistat tentației de a nu-i identifica câteva particularități, însă într-o grabă justificată numai de maladia veacului: criza de timp. Ca reminiscență a celei dintâi etape edenice, ființa în om e nemuritoare, individul este cosmic, iar moartea - numai un vis al imaginației noastre. De aceea - îl cităm pe poetul-filosof - a nu fi fost niciodată este singura formă a neexistenței. Cine există există și va exista întotdeauna, de nu în fapt, dar ca posibilitate, și posibilitatea - ne-având în eternitatea timpului nici un înțeles - este existența chiar.” „Este nu numai verosimil ci sigur cum că moartea desăvârșită a intelectului nostru, aflându-se față cu posibilitatea infinită a eternității, după un interval nemăsurat de lung, dar a cărui lungime e indiferentă, va reapare iarăși cu aceleași funcțiuni și sub aceleași condiții, și-n aceasta consistă nemurirea sa.” Acest ins nemuritor are nevoie de un loc paradisiac în deplină corespundere cu specificitatea condiției sale. Loc, pe care, l-am căutat mai întâi într-o ediție selectivă din Mihai Eminescu a lui Petru Creția. Grădina de aur mai întâi, exact acel Paradis primordial, când „vorbei cu zeii, de sunai din corn”. În „valea c-un mesteacăn” (copacul sacru, axis mundi, simbolizează calea pe care coboară energia cerului și urcă spre înalțuri aspirațiile omenești), cu parfumuri îmbătătoare, sunt „flori de pietre scumpe”, iar „zefir trecea ca o suflare viuă”, prin aer „sbor fluturi sclipitori”. „Și-n acest rai, în astă lume suavă”, însă (atenție!) de „noapte-eternă prefăcută-n ziua” (e vorba de momentul „facerii” lumii, când Dumnezeu a rostit sintagma „Să fie lumină!”), voia să ajungă cu orice preț „feciorul de mpărat Florin”. Drumul său spre „moartea celuiilalt”, care-i înfățișează lui însuși soarta trecătoare, nu poate fi întrerupt. Instanțele superioare își fac datoria: îi așază în traseu un adevărat rai: „o vale mândră și frumoasă”, cu iarbă moale, „o vale de miros, de râuri plină”, cu un tei care să-l adoarmă cu umbra-i dulce și cu mirosul florilor scuturându-i-se „în a lui plete” (Teiul simbolizând statornica fidelitate și privilegiul obținut de la zei de a muri deodată, precum în „Metamorfozele” lui Ovidiu: Filemon și Baucis). Acest principiu al aducerii aminte îl întoarce la bătrânul său tată, unde rămânând, poate ar fi avut un alt destin, ar fi ieșit din „aceeași ordine a realității” cu „fata-n grădina de aur”. I se scoate în traiect de data aceasta „valea desperării”, care este iadul. Valea Amintirii acționase prin acea nostalgie a unui paradis arhitextual. Valea Desperării i se arată infernală, dar un infern în care câmpiile Elizee din Hadesul grecesc, pajiștea de asfodele din Insulele Fericitor, îi așteaptă pe eroi. Florin este un asemenea erou „care, totuși, asemenea lui Ahile, nu-și înfrânează frica de a se fi văzut printre umbrele în

configurare ale morților, în valea întunecoasă, în care „fălfăise prin aer rece corbii” (mesagerii morții, ai putrefacției materiei), în pădurea în care „umedă e frunza lui de paturi” și „a dumbravei gure le asculta șoptind din mii de laturi”. Și, învins de teamă, a revenit iar la țara-i ce-l aștepta cu speranța că măcar el se va înzei, se va hyperioniza, sărind din speța sa în speța eternității. Refuzând transcendența, își refuză imortalizarea încă vie fiind, însă cu sesizarea că prin iubire această treaptă poate fi urcată, dar o iubire pe potrivă firii, refuzând una mai presus decât ea. Cel mai straniu paradis postum l-am descoperit în poema „Și dacă”, în care caracterul acesteia de descântec de durere „ce se petrece în sine și în proiecțiile lui vine de dincolo de moarte”. „Vântul care clatină arborii și risipește norii, lumina lină a stelelor, apele străvezii până în fundul lor despovărea-ză sufletul de pământul din el. De fapt poetul își seduce arhetipul, își înseninează gândirea cu ideea că împăcarea e soluția, acordul dintre ființă și cunoașterea metafizică, și își dă seama că doar aducerea aminte înseamnă pentru om nemoarte. Ramurile, plopii, norii, luna, înstelate în proiecția cosmică a sinelui adânc, a cărui imagine transfigurată se află chiar în centrul poeziei: adâncul lacului iluminat de razele străbătătoare prin ape, ale stelelor, protejează gestul poetului de a-și păstra în minte imaginea ființei esențiale, de a-i asigura, dacă nu fericirea, măcar liniștea postumă, și de a-i oferi eternitatea. Acest sine, purificat, este Eonul, cuvântul pur, izvorât ca lac în care stelele bat ca să schimbe condiția omului, cosmicizând-o. Sunt stelele dintr-un cer „cu-alte raiuri, cu alți zei”.

Tot în „Venere și Madonă”, Rafael „a visat raiul cu grădini îmbălsămate”. Un Eden selenar ne întâmpină în „Mortua est”. Eminescu își dă drumul la pornirea sa fundamentală congenitală: vocația uranică, paradisiacă. Și astfel, o lume miraculoasă ia naștere, dantescă. Primul rai e „câmpie senină, cu râuri de lapte și flori de lumină”, în raiul lunar „argint e pe ape și aur în aer”, tot în el pot „să fie castele cu arcurile de azur zidite din stele, cu râuri de foc și cu poduri de-argint, cu țărmini de smirnă, cu flori care cânt”. Așadar, „moartea se revelă ca un tărâm paradisiac, în timp ce viața este zona infernală” convertită în alte categorii, moartea deține supremația axiologică, populând o sferă a purității, înstelării. Prin vis și gândire mitică se recucerește vârsta auroreală a omenirii (vârșta de aur), se identifică Ființa Neantului, se umplu golurile existențiale, se recuperează sacralul, arhetipalul, lumea originilor. Paradisiacul eminescian - și aici îl cităm tot pe G.Călinescu -”constă în refacerea, asupra planului terestru imediat, a unei lumi sublimat astrale, în tendința elementelor de a se smulge gravitației terestre și a reconstitui o lume eterică, nu antinaturală ci de o natură mai subtilă, și afară de aceasta euforică.” Și mai constă în „beatitudine siderală”, în „vocație planetară... însoțită... de o euforie care schimbă densitatea și starea moleculară a lucrurilor”, în „Memento mori” dăm peste tablouri bucolice în care poetul are voluptăți marine, michelangiolești, cu aceeași împerechere de suavitate și încordare „vitalitate încordată”, „cu acea edenitate de vis caracteristică picturii de mare compoziție clasică”, în „Povestea magului” poetul dovedește un mare simț de liniște uranică, de îngerească muzică siderală. Strofa care cântă zborul magului printre aștri, salutat de cetele de îngeri, are muzica serafică a unor strofe dantești sau mallarmeene. În „Rime alegorice” Eminescu este un poet al amplitudinii lirice și al viziunii cosmice. În „Demonism” tratează viziunea uranică cu mijloace mitice. Fericirea paradisiacă este evocată printr-o analiză proprie a senzațiilor de fluiditate și densitate. Viziunea paradisiacă gigantică, peisajul primitiv extatic, sălbăticia și neptunismul, geologia aromatică și germinația nebună, acestea sunt elementele esențiale din minunatul „Miradonis”. E în acest poem un arhanghelism muzical mai solemn decât cel mallar-mean, cu linii prelungi și transparente ca acelea pe care le dă Edgar Poe viselor sale edenice. Grădina castelului Miradonis, regină lunatică, beată de un astru, zână. Acest paradis al lui Miradonis e o vale, o grădină așadar populată „cu păduri de flori. Păduri cu florile ca arborii de mari. Roze ca sorii și crini, urnele antice de argint, se leagănă pe lujerii cei înalți, în aerul roșiatic, dulce, moale. Lumina e „verzuie, clară, aromată”. „Insule sfinte se nălț-n el ca arbori de tămâie cu flori de aur, de smarald - cu stânci de smirnă risipită și sfărmate în bulgări mari. Pe mândrele cărări, ce trec prin verzile și mândre plaiuri e pulbere de-argint. Pe drumuri cireși în floare scutură zăpada trandafirie a înfloririlor” ș.a.m.d.

Metafora luminii însoțește, ca un leitmotiv, întreaga metafizică a toposului paradisiac în poezia lui Mihai Eminescu, ba chiar și în proza acestui titan agathonic, nousian și lumenDeist[23]. Germanicul Lichtung, îl voi traduce prin iluminare, răriște (de pădure) luminoasă, iluminare-apertură, pădure-sacră. La Eminescu el devine „voiosul luminiș... de lângă baltă” [La mijloc de codru, 33]. Substantivul Lichtung, folosit în limbajul marinăresc, ca derivare nominală a lui lichten înseamnă „a ridica ancora”, „a ridica pânzele” de la catargele corăbiilor: „După un semn / clătind catargele / tremură largele / vase de lemn”[33].

Dacă Ionel Bușe ne introduce în gândirea figurativă de tip mitologic[24], Ștefan Melancu se orientează spre transfigurarea lumii prin vis, unde erosul și paradisiacul se sinonimizează, cel dintâi fiind mai cuprinzător decât agape; adică fiind o «iubirea

păgână» subliniată transdescendent/transascendent[22].

Mitul edenic, în opera lui Mihai Eminescu, devine utopie transfiecționalizată, căci povestește „istorii sacre”, întâmplate în timpul fabulos al începuturilor, unde Cosmosul prinde iarăși viață ca în primordii, fie că e vorba de o insulă, de o comunitate imaginală (statul Albinelor, metapedagogic[28]) ori de „transferul sufletului, printr-un sacrificiu, printr-o moarte violentă, ca în „Moartea Cezarei”[34,24], unde Ieronim și Cezara celebrează în perechea reunită simbolic moartea-nuntă, după ce evadase din teroarea istoriei. În „Insula lui Euthanasius”, Edenul este tradus, transretoric, prin paradisum voluptatis. Insula paradisiacă eminesciană participă la altă geografie: mitică ci nu reală (să-i zicem totuși transreală – n.m., I.P.B.) și este totodată o „insulă a fericitorilor” (a morții – n.m., I.P.B.) unde „eroii erau adesea întovărașiți de femei pe care voința zeilor le răpise morții prin descompunere”[12]. „Ambivalența insulei lui Euthanasius nu trebuie să nedumerească. Este un tărâm paradisiac, calitativ deosebit de zona înconjurătoare, în care beatitudinea vieții adamice nu exclude beatitudinea „morții frumoase”... Nuditatea descoperită de Cezara și Ieronim în insulă reprezintă tocmai o stare ambiguă, de viață plenară și, în același timp, de moarte simbolică... Cei doi tineri izbutesc să trăiască adamic pentru că au renunțat la orice „formă” omenească, s-au dezgolit complet, au depășit *condiția umană* pătrunzând într-o zonă sacră, adică reală, spre deosebire de spațiul înconjurător, profan, măcinat de veșnica devenire și surpat de iluzii, dureri și zădărnicii”[12,36].

Forma omenească este substituită prin transforma zeiască; condiția umană îmbracă aspect transumanist; Euthanasius / Ieronim caută „ceea ce există întru, printre și dincolo de ființele umane”, adică „ceea ce putem numi Ființa ființelor”. „Homo sui transcendentalis este adevărata *stare naturală* a ființei umane”[35]. „A fi întru” exprimă prefacerea, devenirea/devenința, apropierea, intimitatea de/și în centrul înăuntrului și a înăuntrei care se introduce (ci nu întredeschide – n.m., I.P.B.). „Educația omului ar reprezenta trecerea dintr-o prepoziție într-alta, atâta tot”[37]. E vorba de prepozițiile sub, cu, prin, fără, de la, din, în. „Toți (oamenii) ar trebui scoși din regimul prepoziției lor și mutați în regimul lui ÎNTRU”[37]. Dacă „a fi în” explică lucrurile fără rest, „a fi întru” dă socoteală de lucruri creând un rest. „În situația dintâi – explică Constantin Noica – realitățile sunt cum sunt și nu trimit *dincolo de ele*, într-un fel ele sunt „numărate”.

Totul e în ordine, fără nici o abatere, deci fără ca noul să se mai poate naște. Numai când survine transorânduiala începătoare de streche[39] este posibilă revoluția patternală a lui „a fi întru” care „lasă realităților sau le aduce un rest, iar abia astfel, trimițând dincolo de ele, lucrurile pot fi înțelese ca punând ceva pe lume.”. „A fi întru” nu e numai la capătul lucrurilor, ci așezările superioare ale ființei umane, ci și la începuturile lor, în ceasul când ele prind ființă. Cu „a fi în” se împacă haosul. Când textul ca lume și lumea ca text intră în vibrație și se răspândește apoi ca o undă, o face întru vibrația de la început. Spațiul scriiturii (care e deja vibrotextuală) prinde trăsătura unui spațiu calificat (nu omogen, ci determinat și diferențiat de direcțiile sale – [38]), opus spațiului omogen al insulei paradisiace care nu are o existență, nefiind mai mult decât o simplă virtualitate. Pentru a putea fi măsurat, pentru a putea fi efectiv realizat, spațiul trebuie în mod necesar să fie raportat la un ansamblu de direcții definite; aceste direcții apar ca raze emanate dintr-un centru, de la care pornind formează crucea lui TRANS (cu trei „dimensiuni”)[35]. Un asemenea spațiu devirtualizat, grație lui „a fi întru” este insula lui Euthanasius cu semnificații evident metafizice[18]. „Dacă apa – și îndeosebi apa oceanică – reprezintă în foarte multe tradiții haosul primordial de dinainte de creație, *insula* simbolizează manifestarea, Creația, stabilirea fermă a facerii într-o Carte-Svetadvipa, arhetipală[12], redusă la embrionul sămân-ță. „Înăuntrul insulei”, „în mijlocul văii e un lac în care curg patru izvoare care ropotesc, se sfădesc, răstoarnă pietricelele toată ziua și toată noaptea”. Ele curg radial spre Centru, exprimând transgresiu-nea lui doi, ceea ce se află dincolo de doi. „În mijlocul acestui lac, care apare negru de oglindirea stufului, ierbăriei și răchitelor din jurul lui, este o nouă insulă, mică, cu o dumbravă de portocale. În acea dumbravă este peștera ce am prefăcut o-n casă, și prisaca mea”[34]. Peștera este exact nucleul cercului transhermeneutic centripet și centrifug, simbol și mormânt. Parabola peșterii lui Platon îl obligă pe metahermeneut să reia în dezbatere problema imaginarului și mai ales pe aceea a transimaginarului literar-artis-tic[31,32]. Desprinsă din fantastica transcendentală a lui Gilbert Durand, „caverna” este încadrată în regimul nocturn al imaginii, pendinte de „coborâre și de cupă”. Și în interpretarea lui Eminescu, peștera este o cavernă-casă[40]. E necesară voința romantică de inversare pentru a se ajunge la considerarea grotei drept un refugiu, drept un simbol al paradisului inițial. Astfel încât și un artist intuitiv ca Eminescu simte firesc corelația dintre cavernă și lumea intrauterină. Între groță și casă ar exista aceeași diferență de grad ca între mama marină și mama telurică: grota ar fi mai cosmică și mai total simbolică decât casa. Grota e considerată de către folclor drept matrice universală și se înrudește cu marile simboluri ale maturizării și intimității ca oul, cristalida și mormântul. Templul creștin însuși e în același timp mormânt-catacombă sau simplu lăcaș de păstrare a moaștelor, tabernacol păstrător al sfințelor taine, dar și matrice, poală în care se rezămislește Dumnezeu. Și nu există

Continuare în pag. 13

Urmare din pag. 12

decât o diferență de nuanță între grotă și locuință internă, ultima nefiind decât o cavernă *transpusă*[40]. O a treia trăsătură deosebitoare a lui „a fi în” exprimă o situație bine determinată, o închidere sigură pe ea și în definitiv exactitatea. „A fi întru”, cu introdeshchiderea sa, tinde să exprime ceva mai mult decât precizia, ceva de ordinul adevărului. „A fi în” este efectiv condiția științificului și sub semnul lui stau toate științele exacte. Științele umaniste își caută adevărul (alétheia) sub semnul lui „a fi întru”. Ele celebrează non-ascunderea, manifestarea, arătarea, irumperea, devoalarea, rectitudinea/ corectitudinea, neuitătoare, neînșelătoare, echivalentă cu dezocultarea. „Omul modern – consideră Anton Dumitriu[41] – a uitat ființa uitării, pe care, gândind-o, a transpus-o în domeniul esențial al stării de lucru uitat. Dar grecii au conceput starea lucrului uitat ca o ascundere trimisă de Destin. Când spunem că am uitat ceva nu este numai ceva care ne scapă, ci însăși „uitarea” este „ascunsă”, astfel că și noi înșine (care am uitat, ca și relația noastră cu lucrul uitat, trecem în starea de „lucru ascuns”). Și Euthanasius, și Ieronim trec în ascundere dar numai pentru a-și percepe iluminarea lăuntrică. Căci „esența adevărului” în ce constă? „Esența adevărului, conceput ca acea corectitudine a enunțului, este libertatea”[42]. Închiși în insulă, cei doi sihaștri își recâștigă libertatea, dar ec-sistând, Dasein-ul se trezește insistent[42]. Ec-sistând, Dasein-ul se situase în deschis, expunându-se ființării. Libertatea este ea însăși ec-sistentă: expunere în starea-de-neascundere a ființării. Cei doi slujitori ai Ezotericului care se deschide, înspre propria interioritate sunt apologeți ai Trans- alé-theiei, care-i cu totul altceva, Dasein-ul ex-sistent este totodată – scriam mai sus – in-sistent; însă Dasein-ul care in-sistă cade pradă rătăcirii. Dar de vreme ce rătăcirea provine chiar din esența adevărului, omul poate ajunge, din rătăcire, la esența adevărului.

Identic cu Ulise, Ieronim, după ce rătăcește calea socială, se redescoperă pe sine cel autentic, cel primitiv, cel totuna cu natura, cu corpul absorbit/ resorbit de ea.

Reînnodând un fir anterior, să edictez legea terținclusivă, că, totuși, matematicile ca științe exacte trebuie realocate și ca științe ale omului: căci – ne atenționează Noica – „așa sunt lucrurile spiritului întru valori, și nu în ele”[37]. Solomon Marcus a demonstrat în „Poetica matematică”[43] și în „Întâlnirea extremelor”[25] că literatura și matematica sunt „două dintre cele mai vechi achiziții ale spiritului uman”[25]. Mihai Eminescu însuși își nota recurent că „minunile naturii sunt ca și minunile matematice” iar matematica este „limba universală, limba de formule, adecă de fracțiuni ale celor trei unități: timp, spațiu și mișcare” (m.s. 2267, f. 160 v.). Ștefan Melancu[22] zăbovește și el asupra atracției lui Eminescu pentru matematică grație rigorii spirituale pe care o reprezintă, prin sinteza absolută a datelor existenței, printr-un principiu ordonator și armonic în care (ca la Pitagora) poate fi așezată lumea. Spiritul matematic se integrează astfel patosului romantic pentru o cunoaștere în cel mai înalt grad, specifică epocii. O achiziție ce amalgamează, între altele, viziunea pitagoreică și, mai aproape de romantici, însăși filosofia kantiană. Legătura pe care o stabilește Eminescu între natură și matematică se fundamentează și pe o altă convingere: dispoziția pentru misticitatea matematicului: „Ceea ce facem noi singuri în gândire face și natura în puteri” (Fragm. 278). Unde vrea să ajungă Eminescu punând natura alături de matematică? La analogia om-natură, ca și Novalis din „Discipolii la Sais”[51] și din „Heinrich von Ofterdingen”[51]? La „jocul cu legile minții” și metalegile/translegile fantasiei (a se citi „imaginației fantastice” – n.m., I.P.B.) și ale filosofiei naturii? Întrucât filosofia naturii este considerare pe calea conceptului, ea are drept obiect același universal (ca și fizica – n.m., I.P.B.), dar pentru sine, și îl consideră în propria lui necesitate immanentă, potrivit autodeterminării conceptului. Dar Eminescu leagă *minunile naturii* de *minunile matematicii* și limbajul poetic de prezența divinului în fundament. Romanticii au susținut ideea de fundament îndeosebi prin imperativul de a se plasa la origini și de a-și impune afirmarea unei libertăți cvasitotale de existență și creație. Acest fundament e îndreptat direcțional înapoi, aparținând unei realități mitice și care atrage după sine închipuirea unei naturi transfigurate, virginală, edenice, așa cum se proiectează ea într-un trecut virginal”[49], într-o „vârstă de aur” a omenirii și a eternei reîntoarceri[49, 50, 51] – obsesia comună atât lui Novalis și Eminescu[53] cât și lui Mircea Eliade[49] și Ionel Bușe[24] – toți patru aflați pe traseul formării unei noi paradigme a raționalității. În centrul căreia – prevăzător – eu însumi am pus, ca metodă preferată – cercul, mărturisesc, inspirat, nu numai de Georges Poulet[52] – ci și de Novalis și de Eminescu însuși[53]. Voi sublinia deci imaginea polarităților la Novalis (îmboldul „căt-re toate zările” și miezul „infin-it de adânc”), conciliere ce rezidă în principiul concentricității cunoașterii și a existenței, specific, de altfel, romantismului prin chiar frecventul apel pe care acesta îl face la subiectivitate. La Eminescu, întreaga natură pare a se supune aceleiași circularități; citez: „Schema cursului naturei este un cerc de forme prin care materia trece prin puncte de tranzițiune”.

Înaltei ordini morale a lumii, a cetădelei eului său (citadela fiind sinteza lăuntricității și a exteriorității ființei – creația din juru-i), care pledează pentru învățarea de la natură[44] a principiilor fundamentale ale artelor, Novalis i-a administrat, vizionar[50], sistemul de aplicare a acestor mijloace, clădit pe *experiență*, *analiză și comparație* (atenție la triadă! – n.m., I.P.B.) conform căruia natura omului trebuie să devină o a doua natură, numai în acest mod omul putând fi numit „pe drept cuvânt învățător al naturii” (vezi „În zadar în colbul școlii”[33]) grație calității dobândite ca „putere sublimată”. Prin urmare, arta este o sublimare, în numele unei trăiri autentice, a naturii, iar „omul e cel mai înalt și mai nobil op de arte al naturii” – personalitatea sa reprezentând un fel de ridicare la putere a propriului său spirit creator, fie chiar și

doar în aria posibilului, dacă nu în cea a „fapticului”. Căci „într-un sens și mai nobil”, omul ar trebui să fie „și cel mai frumos *op* de artă al artei, al propriei sale puteri creatoare, libere, conștii, morale”[53]. „Armonia morală” și „sufletul frumos ritmic”, dar și „starea psihologică” devin trei elemente importante ale artei în pedagogia lui Eminescu și de aceea merită a le rezerva pentru edificarea propriului meu tratat de metadidactică și de metapedagogie, din care de-a lungul întregii-mi munci de cercetător aplicat și aprofundionist am mai elaborat, la răstimpuri, câte un studiu, „substanțialist” și „metacapodoperial”[29, 30, 31] orientat înspre o metalogică a structurii interne[41] transferențiale (ci nu simplu inferențiale – n.m., I.P.B.)[54, 55]. Că așa stau lucrurile, ne-o demonstrează însăși poziția romanticilor față de natură – una în înțeles creator artistic, la care se adaugă ideea de educație, de „învățare” (de căutat în patima viații „Sucul învietor al gândirii este patima”), patimă însă care „să aibă un obiect nobil și desigur că cel mai nobil e adevărul”[40]. Așa că principiile poetice (ieri), metapoetic (azi), transpoetic (măine) sunt copleșitoare în abordarea și cunoașterea amănunțită a lumii, „imperului poeziei” care să guverneze întreaga existență. Și fiindcă artistul (poetul, pictorul, muzicianul) reprezintă spiritul ce se integrează în cel mai înalt grad naturii, tot el este și adevăratul cercetător al naturii, învățător al naturii, căutător al celei pierdute dar nu într-o Europă a păcii eterne postkantiene[45] ale cărei mentalități rezidă în civilism, în societate (oricum nu în revenirea la starea naturală – n.m., I.P.B.).

Paradisiacului eminescian îl voi găsi ca echivalentul incontestabil sentimentul întimității cu natura (natură – poezie – fundament) ca unitate a spiritului îmbrățișând natura (vezi „Geniu pustiu”[8]), dar și ideea unei centralități a lumii sau a divinității pe care le întruchipează feminitatea (erosul) – direcție pe care o va ilustra, ulterior, Tudor Arghezi. Ambii poeți, cu Poesisul lor, au uimit prin adâncă gravitate erotică, prin religia sexuală. În bucata „La aniversară”, de pildă, Eminescu surprinde momentul pur al dragostei virginală, al logodnei, al jocului „de-a sfiala”, cum va spune, liric, mai târziu și Tudor Arghezi.

În nuvela *Cezara* (pe care eu am întregit-o și reabilitat-o drept roman[28]) prozatorul oferă o altă ipostază a iubirii, cea pasională, asociată voluptății panteiste. „Avem aici o cheie – crede Eugen Simion – a ceea ce s-a numit adesea, la Eminescu, ca și la alți romantici (Novalis, după cum demonstrează Ștefan Melancu[22]), expansiunea cosmică, delirul uranic. Cele trei personaje emblematice (A și Non-A) au drept stare T și drept terț inclus/ ascuns/ sacru pe Euthanasius cel nirvanic.”. Să prelevăm, dimpreună, dragi cititori și recititori[46] un pasaj din monografia dedicată de Eugen Simion „Prozei lui Eminescu”[9]: „Ieronim e, într-un anume sens, un Hyperion coborât la condiția terestră. El are nostalgia solitudinii. Pompiliu Constantinescu observă bine, în legătură cu acest personaj, că simbolizează „îndemnul la platonism”, în timp ce Euthanasius simbolizează îndemnul la Nirvana, iar Cezara („O Cătălină năvalnică”) îndeamnă la pasiune”[9]. E clar: Ieronim, ca și Dionis, caută o posibilitate de a se realiza erotic și spiritual și o găsesc prin evadarea în spații paradisiace (în lună sau într-o insulă izolată). Insula lui Euthanasius e un paradis terestru, un refugiu din civilizația omenască, iar – simt nevoia să revin – Euthanasius este omul terțului însărcinat să-și afle înlocuitorul în regim urgențial. Acest tot încearcă, fie și epistolar, înainte de stingerea-i inevitabilă să-i arate lui Ieronim fecunditatea terțului inclus ontologic. Terțul tainic inclus este paznicul misterului nostru ireductibil. Din întruchipare în cotidian a Prezenței absolut enigmatice a Terțului, Ieronim își află, prin iubire, transdisciplinatritatea fuziunii dintre plecare și sosire și asigură „acel noi care împacă omul cu universul” sub semnul Crucii. Iar în centrul Crucii ne aflăm *noi*, în căutarea noastră de Iubire Absolută. Cei patru termeni – A, non-A, T și T’ – alcătuiesc dubla contradicție încrucișată, o cuaterneitate zămislită de terț (Euthanasius, Ieronim, Cezara, Castelmare sunt patru personaje dar numai aparent; de fapt sunt trei căci Ieronim e avatarul lui Euthanasius; în acest concext, iată, cvasiinedit, Castelmare și Ieronim sunt cuplul de contrarii A și non-A care formează linia orizontală a acestei cruci). Celălalt cuplu de contrarii (T și T’), cel dintre Ieronim și Cezara e mai ascuns și formează linia verticală a crucii:

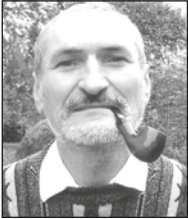
Ființa iubită este concomitent aceeași (Eva) și totuși infinit alta (Venus, Aurora). Terțul iubitor ne impune trăirea simultană a celor trei terți. Crucea desenată mai sus – după o provocare a lui Cassian Maria Spiridon[47], numai ea, permite scufundarea în Iubirea Absolută, ascensiunea și coborârea. Iubirea Absolută e călătoria aflată dincolo de toate călătoriile, lumea luminilor, care este, de altfel, sensul etimologic al cuvântului sacru.

Însă minunea minunilor este că această iubire Absolută se întrupează aici și acum, în prezența celuiilalt, care poate fi gustată, încercată, în carnea noastră atât de fragilă, dar la adăpostul Trans-Naturii, la sânul căreia sentimentul voluptății se asociază nu doar feminității și erosului, ci și unui întreg lanț de proiecții simbolice, inclusiv simbolismul acvatic feminin, nadiric, reflecție a zenitului masculin; Apa este substanța fertilității și precum noaptea ea e o emblemă a virtualului, a ne- (sau a pre-) determinării; ca și natura, ea pare trupul însuși al devenirii transce (adică transcosmologice); insula, înconjurată de ape, e bine ascunsă și doar prin moartea inițiată se accede la priveriștea ei încremenitoare (sacră). Pentru Pompiliu Cărciulescu, insula lui Euthanasius e paradisul infernal[48]. Finitul (vieții) și infinitul (morții) co-există într-un transfinit perceptibil la nivelul ființei ca agonie. Ieșirea din agonie nu (mai) poate fi o întoarcere în finitul vieții sau în infinitul morții, ci o înaintare a gândirii în transfinit.

Bibliografie critică:

1. G. Călinescu: Istoria literaturii române de la origini până în prezent; ediție de Alexandru Piru; ed. Minerva, București, 1985

- Mihai Eminescu: Despre cultură și artă; ediție de D. Irimia; ed. Junimea, Iași, 1970
- Mihai Eminescu: Proză și versuri; ediție de V.G. Morțun, Iași, 1890
- Florin Rotaru: Addenda la volumul M. Eminescu: Proză și versuri, ed. Eminescu, București, 1996
- Mihai Eminescu: Poezii (I+II+III), edit. Erc Press, București, 2009; ediție de Maria Rafailă
- Petre Popescu-Gogan: Ecouri eminescine în arta plastică; ed. Meridiane, București, 1992
- Mihai Eminescu: Poezii; ediție critică de D. Murărașu; ed. Minerva, București, 1982 (I+II+III)
- Mihai Eminescu: Proză literară; ediție de Eugen Simion și Flora Șuteu; E.P.L., București, 1964
- Eugen Simion: Proza lui Eminescu; E.P.L., București, 1964
- Mihai Eminescu: Poezii; ediție și prefață de Mircea Tomuș; Ed. Noul Orfeu, București, 2003
- Mihai Eminescu: Poezii/Poésies; prezentare și traducere de Jean-Luis Courriol; ed. Paralela 45; Pitești, 2006
- Mircea Eliade: Despre Eminescu și Hasdeu; ediție și prefață de Mircea Handoca; ed. Junimea, Iași, 1987
- Mihai Cimpoi: Spre un nou Eminescu; ed. Eminescu, București, 1995
- Sorin Bocancea: Cetatea lui Platon; Institutul European, Iași, 2010
- Platon: Opere complete (I); ediție de Petru Creția, Constantin Noica și Cătălin Partenie; ed. Humanitas, București, 2001
- Platon: Republica; traducere, comentarii și note de Andrei Cornea; ed. Teora, București, 1998
- Aristotel: Poetica; ediție de Stela Petecel; studiu introductiv și traducere de D.M. Pippidi; ed. Iri, București, 1998
- Aristotel: Metafizica; trad. de Șt. Bezdechi, ed. Iri, București, 1999
- Theodor Codreanu: Eminescu – dialectica stilului; ed. C.R., București, 1984
- Theodor Codreanu: Modelul ontologic eminescian; ed. Porto-Franco, Galați, 1992
- Mihai Cimpoi: Narcis și Hiperion; ed. Junimea, Iași, 1994
- Ștefan Melancu: Eminescu și Novalis. Paradigme romantice; ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1999
- Gianni Vattimo, Pier Aldo Rovatti: Gândirea slabă; trad. de Ștefania Mincu; Pontica, Constanța, 1998
- Ionel Bușe: Filosofia și metodologia imaginarului. Scurtă introducere în gândirea figurativă; ed. Scrisul Românesc, Craiova, 2005
- Solomon Marcus: Întâlnirea extremelor. Scriitori în orizontul științei; ed. Paralela 45, Pitești, 2005
- Eugen Negrici: Iluziile literaturii române; ed. C.R., București, 2008
- Nicolae Manolescu: Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură; ed. Paralela 45; Pitești, 2008
- Ion Popescu-Brădiceni: Mihai Eminescu. O istorie frumoasă: Ieronim și Cezara; editurile Napoca-Star și Cogito, Cluj, Oradea, 2006
- Ion Popescu-Brădiceni: Analiza limbajului vizual; ed. Academica Brâncuși, Târgu-Jiu, 2012
- Ion Popescu-Brădiceni: Reinventarea capodoperei. I. Transversaliile literaturii române de la origini până mâine; ed. Academica Brâncuși, Târgu-Jiu, 2013
- Ion Popescu-Brădiceni: Reinventarea capodoperei. II. Literatura română și comparată sub semnul transmodernității; ed. Academica Brâncuși, Târgu-Jiu, 2013
- Petre Popescu-Gogan (redactor responsabil): Banchet Eminescian, ediția a II-a; ed. C.J.C. Gorj; Târgu-Jiu, 1998
- Mihai Eminescu: Poezii; ediție de Aureliu Goci; ed. 100+1 Gramar, București, 2002
- Mihai Eminescu: Cezara; ediție de Constantin Cubleşan; ed. 100+1 Gramar, București, 2001
- Basarab Nicolescu: Transdisciplinaritatea. Manifest; ed. Polirom, Iași, 1999
- Mircea Eliade: Sacrul și profanul; trad. de Bădușa Prelipceanu; ed. Humanitas, București, 1995
- Constantin Noica: Sentimentul românesc al ființei; ed. Eminescu, București, 1978
- René Guénon: Domnia cantității și semnele vremurilor; trad. de Florin Mihăescu și Dan Stanca; ed. Humanitas, București, 1995
- Hrisant Achimescu: Bucuria cuantică; ed. Ecko Print, Drobeta Turnu Severin, 2012
- Gilbert Durand: Structurile antropologice ale imaginarului. Introducere în arhetipologia generală; trad. de Marcel Aderca; pref. și postf. de Radu Toma; ed. Univers, București, 1977
- Anton Dumitriu: Alétheia. Încercare asupra ideii de adevăr în Grecia antică; ed. Eminescu, București, 1984
- Martin Heidegger: Repere pe drumul gândirii; trad. și note de Thomas Kleininger și Gabriel Liiceanu; ed. Politică, București, 1980
- Solomon Marcus: Poetica matematică; Editura Academiei R.S.R., București, 1970
- Ion Popescu-Brădiceni: Din metafizica transmodernului; ed. NapocaStar, Cluj, 2009; vezi studiul „O introducere în imaginarul pedagogic eminescian”
- Cerasel Cuteanu: Europa modernă ca filosofie a păcii eterne, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2005
- Matei Călinescu: A citi, a reciti. Căt-re o poetică a (re)lecturii; trad. de Virgil Stanciu; ed. Polirom, Iași, 2003. Cartea, extraordinară, aduce în dezbatere citirea diacronică și recitirea sincronică. Astfel (re)citirea este mai puțin o problemă de „spațiu”, cât tot una de timp, deși este vorba de un timp special, circular sau cvasi-mitic. Lectura virginală nu poate fi decât cel mult „cea dintâi”, când plăcerea predomină apreciere valorică (critică), însă poezia pretinde inflexibilă o lectură retroactivă (sau hermeneutică), în care semnificația poemului, până acum ascunsă, iese la suprafață, dar numai pentru acel lector care reușește să „sară peste gardul realului” (în transrealitate, nu? – n.m., I.P.B.) și astfel să ajungă, dincolo de mimesis, la un nivel mai înalt de semiosis.
- Cassian Maria Spiridon: Aventurile Terțului; ed. Curtea Veche, București, 2009
- Pompiliu Crăciulescu: Eminescu – paradisul infernal și transcosmologia; ed. Junimea, Iași, 2001
- Mircea Eliade: Mitul eternei reîntoarceri. Arhetipuri și repetare; trad. de Maria și Cezar Ivănescu; ed. Univers Enciclopedic; București, 1989
- Novalis: Între veghe și vis. Fragmente romantice; trad. prefață și comentarii de Viorica Nișcov; Ed. Univers, București, 1995
- Novalis: Discipolii la Sais. Heirich von Ofterdingen; trad., stud. introd. și note de Viorica Nișcov; ed. Univers, București, 1980
- Georges Poulet: Metamorfozele cercului; trad. de Irina Bădescu și Angela Martin; stud. introd. de Mircea Martin; ed. Univers, București, 1987
- Mihai Eminescu: Fragmentarium..., București; Ed. Științ. și Enciclop., 1981
- Petru Ioan: Logica și metalogica; ed. Junimea, Iași, 1983
- Vezi în „Scriitorul transmodernist: neohermeneut și mân(t)uitor al cuvintelor”; ed. Napoca Star, Cluj, 2006, studiul „Comportamentul semiotic al lui Euthanasius/Ieronim și al albinelor în romanul eminescian „O istorie frumoasă: Ieronim și Cezara”.

Lucian GRUIA / Magda Mirea – Ceva nu e

Motto:
„există tot timpul ceva absent în mine/ (...)/
ceva ce nu pot să strig pe nume/
de parcă aş fi într-o dezbrăcare continuă/
de aer/ de iabă/ de tine”
(**Magda Mirea - poem în trei puncte**)

Poeta Magda Mirea s-a născut în localitatea Radovanu, județul Călărași și este licențiată în științe juridice. A publicat până în prezent trei volume de versuri: *Femeia cu mâinile lipite de trup* (Ed. Agerpress, București, 2008), *Siaj* (Fundatia „Scriسل Romănesc”, Craiova, 2011) și *Ceva nu e* (Ed. Brumar, Timișoara, 2014) pe care-l comentăm în continuare.

Ca și în volumele anterioare, tema principală a liricii autoarei rămâne dragostea. Sentimentul se desfășoară într-o paletă largă de la ludicul-copilăros, dorința împlinirii, împlinire și mai ales neîmplinire. Fundalul îl constituie condiția noastră efemeră. Mulțimea stărilor sufletești provocate de dragoste, de la extaz la indiferență (nu agonie), mă face să-mi imaginez lirica autoarei ca pe un balansoar care poartă inima între două stări sentimentale extreme, apogeul apartenței împlinirii iar minimul, neîmplinirii.

Lirica Magdei Mirea nu este nici postmodernistă (neantul nu atenuează farmecul existenței) nici romantică (lacrimogenă), senzualismul aluziv, nu rezidă în numirea unor părți anatomice ci în utilizarea unor simboluri, cum sunt dinții și lupii care transmit extazul erotic: „fă-mă prada ta/ inventează-mi o libertate/ și întoarce dinții sălbatici ai dorului” (*duminica ating iarba*); „iubitul meu e o carte/ neîmblânzită/ în care cineva îmi taie părul/ cu fiecare cuvânt” (*eu nu mă mai întorc pe bicicletă*).

Citadinismul provoacă nostalgie, iar trecerea timpului distruge farmecul copilăriei în acest peisaj: ”orașul se risipise în mine/ o aplecare a inimii/ și toate ceasurile se topiră/ ca o tristețe restitui-re// apunea o copilărie la capătul străzii” (*un bilet aurit se agăța-se*). Dincolo de citadinism, uneori străbate nostalgia pădurii și apetența pentru doctrinele orientale de înfrățire cu arborii, în prelungirea românescului *codru frate cu românul*.

Totuși, copilăria și iarna rămân repere statornice ca simboluri ale purității.

Putem începe analiza liricii de dragoste cu această caracterizare luminoasă și ludică a femeii, poezia *fu*: femeie, animal de sânge/ fără memorie în dragoste/ urme reale de atingeri în palmă și cuvinte uitate/ sau imaginea unei păduri albe pe care a străbătut-o noaptea/ posedată înainte de a îngheța de o dulce amărui fantezie

erotică/ fără gânduri ascunse/ libertatea de a inventa orașe/ gări/ oriunde/ și ce era mai straniu: cineva îi ocupase toată inima încât toată viața respirase suspendată de un nor”

Dragostea – începe în prelungirea copilăriei, ludică pe fundalul efemerității ființei: „te-aș face zmeu cu inimă de copil/ făt-frumosul aricilor te-aș înscăuna/ cămășile ți le-aș primeni/ aş inventa aziluri pentru fluturi...// cum absentezi din ordinea ninsorilor/ eu nu mă mai pot ascunde” (*poem somatic, cu trădare și margarete*).

Împlinirea, implicând fericirea, se petrece extrem de rar, sub aura dragostei: „după dragostea noastră/ a nins/ nimeni nu mai cobora în lume/ era un timp în care îți scuturam cireși în carne/ eram sărbători” (*fericiri nerostite*).

Apoi fericirea se pulverizează și se gustă pe furate, pe bucățele: „hoțoaica/ este un tertip vechi și sigur/ de a gusta cu inima/ senzualitatea în sfere mici și roșii/ bucăți de femeie/ pe care poetul le-a lipit/ de marginea aerului” (*mă iubește o formă*).

Dincolo de rarele momente de împlinire, pe fundalul condiției umane muritoare, mereu lipsește ceva, neîmplinirea în dragoste devine tema principală a cărții: „numele tău lipsește/ din ziua asta” (*cineva mi-a înlocuit îmbrățișarea*); „am văzut/ mulți oameni lipsă din inimile lor” (*închid femeia*); „să ne fi înghețat vreo pasăre/ în inimi?” (*o pasăre ne-a înghețat în inimi*); „fără tine pielea mea e un câmp de maci” (*nu mai cred*)

Cum putem explica estetic această stare de lipsă permanentă a ceva? În cercetarea eseistică asupra poieticii, *Memoria Ființei*, Horia Bădescu consideră că Paradisul simbolizează trăirea plenară a stării de ființă de către om. Căzând din această stare, prin civilizația care l-a îndepărtat de natură, omul a păstrat nostalgia după starea dintâi. Omul, ca *ființă* individuală, se simte abandonat de *ființa* colectivă, a speciei, pierzând sentimentul că ar fi parte integrantă a întregului univers și a istoriei vieții pe planeta Pământ.

Din acest punct de vedere există două feluri de poezie: una care cântă împlinirea în ființă alta care resimte neîmplinirea acestei stări. Poezia Magdei Mirea, cu rare excepții, exprimă neîmplinirea ființei: „se nimerise o zi descărnată de orice urmă de ființă” (*autopsia unei stări de grație*)

Lipsa împlinirii ființei este compensată uneori cu un pic de umor și de ludicul despre care am pomenit: „iar fericirea mea e strămoșarea/ prin care se plimbă o pasăre de curte” (*denunție*); „într-o sfântă fericire de a fi/ o baltă închidea în inima mea/ un verb îndrăgostit” (*tablou votiv*)

Rămâne căutarea împlinirii în sărbătorescul duminical: „un

Vitralii de azur

cărții propuse de Lucia Patachi. Parcurgi un traseu vrăjit, printre icoane care filtrează concretul cotidian de zgură, aidoma unor vitralii. Pătrunzi într-o lume bine stratificată sub colbul vremii vremuinde – tușările spontane din când în când cu scene din satul actual nu fac altceva decât să potențeze, prin contrast, consistența amintirii. Iar ceea ce nu ni se spune, ci doar se sugerează, sau se trece cu vederea, lăsând în seama cititorului completarea tabloului, intră în competiție cu dicția lacunară, întocmai ca în prestația unui bun interpret, care lasă uneori tăcerile să vorbească mai mult decât muzica. Icoane pe sticlă, pe lemn scorojit de vechime, cioplite în piatră, sau doar conturate pe pânza argintie a eterului, atunci când autoarea se abandonează în seama unei stări mnezice (a se vedea „Casa părăsită” sau ciclul „Dobrița”), a unei stări cathartice („Noaptea Perseidelor”), sau pur și simplu unui joc de imaginație,

Poetul nins de cuvinte

Țara noastră-i de vînzare
Țara noastră-i de export
.....
Ce n-aș da să fiu cel care
Cumpăra-o-aș de tot?

Tot ca o doină sună și duioasa evocare a mamei:
„Îmi amintesc de maica mea
Cum sta-n genunchi și se ruga,
Și ceru-n fața-i cobora
Să nu se roage singurea.

Și-n clipa când se ridica,
Cerul la loc se înălța,
Iar lacrima pe fața sa
Ca diamantul strălucea”

L-am revăzut, grație acestei evocări, ca aievea pe Grigore Vieru, cu tot freamătul sufletului său arzând la foc continuu, într-o noapte de ianuarie 1990 când umbla , fără somn, din om în om,și orice i se spunea despre România îl făcea să vibreze într-o sfântă așteptare.”Nins de cuvinte”, cum îl intuiește prin timp ferventul său discipol, Grigore Vieru e veșnic prezent și veghează:

O, el e-un crin pe care-l scapă cerul,

obicei de primăvară/ mă trimite prin târguri/ unde mă risipesc căutând duminici/ așa am aflat bărbatul// tăia felii din liniștea unui măr/ de parcă împărțea ziua și noaptea/ într-un trup de femeie” (*tratat de descompunere a fericirii*) și în amintirea copilăriei: „cine nu are o sărbătoare în fiecare zi/ nu are degetele lipite de copilărie” (*azi am respirat de mână cu un izvor*)

Trecerea nemiloasă a timpului viciază împlinirea stării totalitare, armonioase, a ființei: „și înțeleg bărbatul/ ce-și caută toamna pe umărul meu” (*mi-ai spus că m-ai auzit strigând*) „mă tem că nu mai am timp/ să îmbrățișez (*am copilărit un bărbat*).

Deși resimte dureros neîmplinirea, amintirea ei induce o căutare perpetuă: „ce puțină mi-ai mai rămas, dragoste/ punct alb între primăvară și toamnă/ linie închisă în trecut/ linie frântă într-o zodie despletită/ secundă moale/ cană de lut într-un han părăsit/ și ce întins mă sună dorină asta/ și ce întâmplare e cerul când nu ești...” (*EKG*)

Speranța împlinirii armoniei ființei rămâne, întrucât: „sunt locuri unde sub fiecare piatră/ cineva ca tine/ a ascuns partituri” (*mă netezești*)

Magda Mirea scrie o poezie lapidară, aplecată asupra marilor teme existențiale: dragoste, trecerea timpului, moarte: „mă oprisem să te iubesc/ într-o intersecție/ îmbătrânisem în punctul acela” (*noaptea în brațe*); „ce știe lemnul ăsta singur/ cândva voi fi crucea lui răsturnată” (*patimi limpezi*)

Căutarea de sine evoluează de la neîmplinire spre împlinirea ființei. Dragostea de semeni e reconfortantă și merită semnalată cititorilor: „am atâtea inimi rămase în oameni/ și-o cameră albă/ în care iert/ și nu mă opresc” (*camera albă de iertare*).

reverie pură, fără un corespondent real. Citabilă în întregime ar fi aici piesa-giuvaier „De taină”, ca un descântec de numai trei pagini pentru alungarea nopții. Lucru care se și întâmplă:”Iar noaptea...se dă înapoi, strângându-și vâlătucii de întuneric, se retrage, încolăcind-se asupra-și, dispare înghițită de propriul sine...Acum o livadă se scaldă în lumina argintie a Lunii...”

Prin astfel de construcții epice – mici refugii în recompensă pentru călătorul răbdător căruia-i stă bine cu drumul , oricât de încălcite ar fi hățişurile prozei contemporane, - nuclee din care oricând poate țâșni un roman, autoarea se înscrie cu succes în efortul de revitalizare a uneltelor scrisului și ne vindecă de contagiosul consumerism virtual.

Lucia Patachi, *Între lumi*, Editura Amanda Edit, București, 2014

Rugându-ne să i-l întoarcem cânt.
Deschideți geamul, a-nflorit Vieru,
Frumos ca un poem doinit de vânt.
Poemele –rugă semnate de Traian Vasilcău mi-au reamintit, în toată puritatea ei genuină, și sfânta așteptare din ochii copiilor în preajma celei mai mari sărbători a neamului nostru, Paștele.:
Satele plîng în întuneric, mamă,
Visul plecat e așteptat la porți.
În noaptea asta nimeni să nu doarmă,
Că Dumnezeu va învia din morți.
Citit printre rânduri, poemul ne amplifică speranța și într-o altă înviere, mai bine zis reînviere.
Să-i mulțumim pe această cale poetului că alături de ceilalți confrați într-ale scrisului, veghează ca sfeșnicul poeziei să rămână mereu aprins pe altarul limbii române.
Când citești versuri scrise în ritmul doinei noastre eterne, mai ales acolo unde vitrege vremuri au încercat mereu s-o sugrume, e un privilegiu acum, și simți pământul mai sigur sub picioare. Iar când aceste versuri sunt spuse în chip de rugăciune, suntem transpuși în plină și benefică sărbătoare.

* Traian Vasilcău, *Sfeșnic în rugăciune*, Notograf Prim, Chișinău, 2012

Flori BĂLĂNESCU / noiembrie, recurența durerii...

„Paul susține că anumiți scriitori sunt de părere să facă niște concesii, scriind niște neadevăruri pentru ca să poată strecura un mic adevăr.

Paul crede că acest lucru e fals din punct de vedere al adevărului.

Cititorul nu te poate crede pe tine ca scriitor când spui un adevăr, știind că tu ai spus 1000 de neadevăruri.”¹

Noiembrie are un nefericit rol în stabilirea coordonatelor biobibliografice ale lui Paul Goma, scriitorul care a fixat jaloane în istoria României comuniste. Cu o excepție fericită: nașterea pe 2 noiembrie 1975 a lui Filip Ieronim, fiul său și al Anei Maria.

Gonită de invazia sovietică din acasarabia (vezi Astra), familia Goma (Eufimie, Maria și micul Paul) se refugiază în martie 1944 dincoace de Prut, în inima Transilvaniei, la Sibiu. La scurtă vreme, octombrie-noiembrie-decembrie 1944, cei trei sunt nevoiți să se ascundă prin păduri, vânați de comisiile de repatriere-în „patria sovietică”. În (octombrie-)noiembrie 1948 începe epurarea cărților din biblioteca școlii din Șeica Mare, unde ajunge elev, după ce „reforma” învățământului îl expulzase din Școala Normală „Andrei Șaguna” din Sibiu. Revine la Sibiu în 1949, prin concurs, fiind admis la liceul „Gheorghe Lazăr”. Nu apucă să se bucure prea mult de tulburătoarea sa cunoștință: biblioteca ASTRA, că în noiembrie-decembrie începe și epurarea acesteia, sub pretextul „ăncis p. iventr”, așa cum îi avertizează într-o dimineață înzăpezită pe cititorii fideli un anunț analfabet, lipit pe ușa bibliotecii.

După alte eliminări și umiliri, tânărul Goma dă examen de admitere în 1954, simultan, la Filologie și la nou-înființatul Institut de literatură și critică literară „Mihai Eminescu”, luând ambele examene. Alege Institutul. (Mă întreb câte examene de admitere au dat și au luat repetenții morali care încearcă să îl discrediteze de peste 40 de ani, etichetându-l ca „neinteligent”, „neintelectual”, „lipsit de talent” și alte securisme din aceeași zonă.)

Nefericitul copil-adolescent-tânăr, gonit din școli pentru că era refugiat, copil de învățători sălțați de Securitate, fără motiv, lăsat pe drumuri, un copil-adolescent pentru care nimeni nu și-a asumat vreo responsabilitate atunci când, dormind prin gări și la poarta Securității din Mediaș, nu știa dacă părinții îi mai sunt în viață... Acest copil, devenit bărbat prea devreme, nu și-a înfrânat nemulțumirile și libertatea nici la facultate. De pe holurile căreia a fost arestat pe 22 noiembrie 1956, la orele 13.30. Pe 19 noiembrie 1958, cu două zile înainte de expirarea pedepsei, împreună cu un coleg de detenție – Ferdinand Piatka (a se citi romanul Gherla-Lătești), este dus de caralii în „camera de liberare”, unde sunt bătuți cu bestialitate. Îi turnase un reeducat de-al lui Goiciu, directorul închisorii Gherla. Așa încât, bine „pregătit” pentru eliberare, pe 21 noiembrie este transferat sub escortă în satul-nou Lătești, cu regim de domiciliu obligatoriu, așa cum primeau toți cei care nu au dovedit că s-au reeducat în detenția politică. (Satele-noi din Bărăgan au fost ridicate din pământul câmpiei, cu mâinile goale, de deportații din Banat și Oltenia, începând din 1951!) A primit o condamnare administrativă de 36 de luni, care va fi suplimentată în noiembrie! 1961 cu încă 24 de luni.

După ce în 1965 li se permisese foștilor deținuți politici să își reia studiile, Goma dă alt examen de admitere, deși era legal să fie reînscris în anul II, unde rămăsese în 1956. Însă, în toamna (septembrie-noiembrie?!) anului 1967 presiunile Securității îl fac să renunțe singur la facultate. Ca dovadă a spuselor/ scriselor lui Paul Goma, iată un fragment dintr-un document olograf conservat de Securitate: „1968 – Am 33 de ani, sunt student în anul II, fac de două ori pe săptămână naveta la Domnești, mă întrețin singur și vreau să fiu lăsat în pace.

București, 17 februarie 1968

Paul Goma”²

Mama sa era internată la Domnești, iar studentul încărunțit în „universitatea” penitenciară nu mai suporta presiunile securiștilor care încercau să-l recruteze, oferindu-i la schimb un loc în sanatoriu pentru mamă. Regimul popular îl împiedica pentru a doua oară să obțină diploma de absolvent de studii superioare.

Ultimul mare noiembrie fatidic a fost în 1977. De atunci, fiecare noiembrie este o rană dureroasă ce se redeschide pentru a ne (re) aminti că istoria nu are un rost prea didactic în existența noastră.

Conviețuirea silită cu regimul Ceaușescu a însemnat o perioadă în care scriitorul a fost ținut de Securitate și de confrăți într-un unghi mort; timp în care scriitorul „necunoscut” le-a arătat cobreslașilor și românilor că se poate să fii liber chiar și într-un regim de teroare ideologică; timp în care este „beneficiarul” unui volum de debut în literatură (1968, Camera de alături), rămas singurul în limba maternă până după 1989, dar interzis și retras la scurtă vreme după apariție; timp în care scriitorul hărțuit de Securitate și de confrăți a trimis în Occident manuscrisele unor romane și texte publicistice de atitudine față de regimul/ realitățile din România, cărți și texte care, culmea!, au și apărut în edituri și publicații prestigioase; timp în care scriitorul „netalentat” Paul Goma a inițiat în România ceea ce azi se numește „disidență”, fără teama că își periclitează interesele: a trimis în ianuarie 1977 o

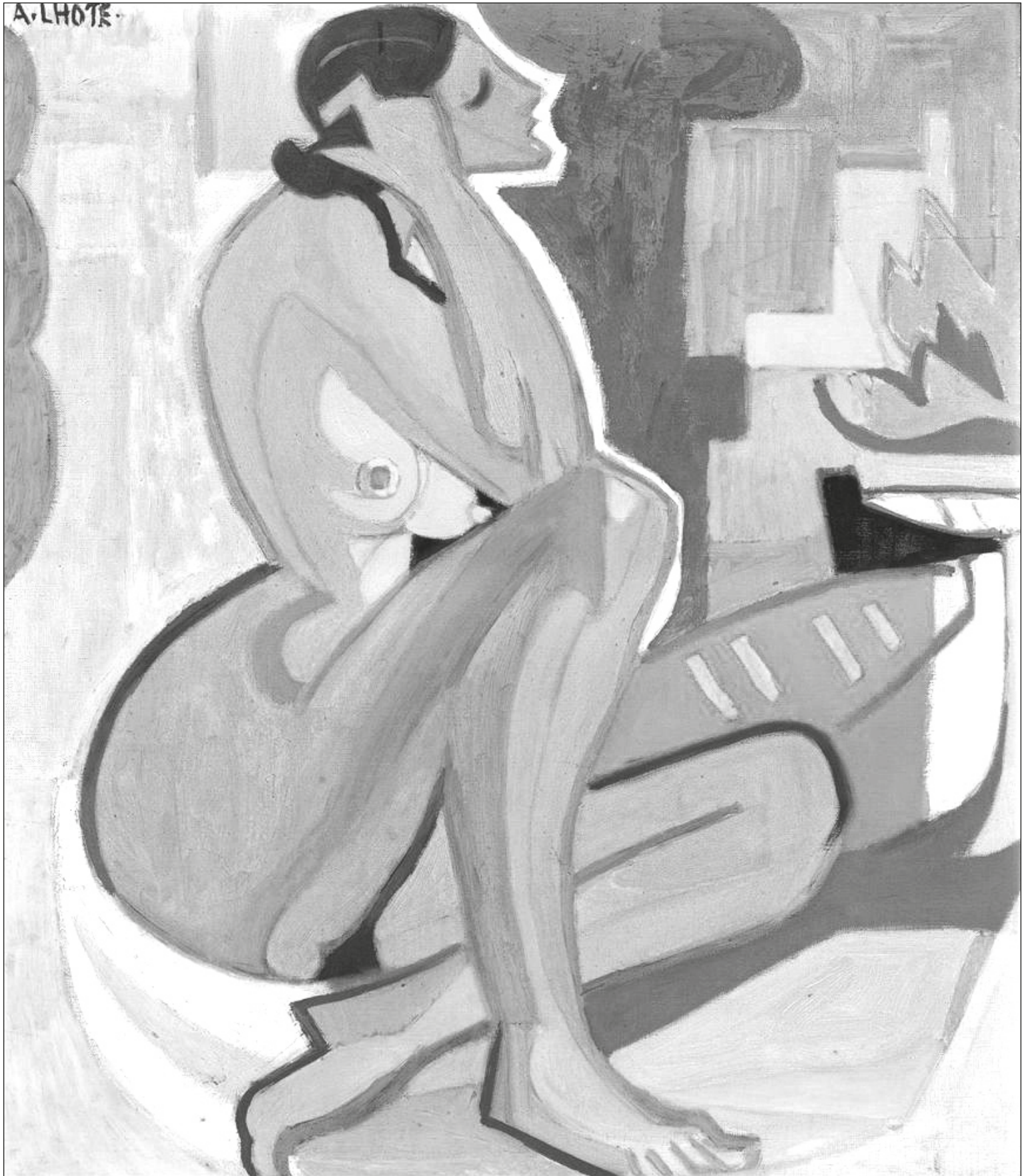
Scrisoare către Pavel Kohout și camarazii săi, în semn de solidarizare cu Charta 77 din Cehoslovacia; în februarie îi trimite o Scrisoare „Domnului Nicolae Ceaușescu, la Palatul Regal” (sic!), apoi inițiază cu alți 7 o Scrisoare către Conferința de la Belgrad, care în scurtă vreme se va transforma în documentul de fundamentare a Mișcării Goma pentru drepturile omului în România! Urmează trei luni de trai sub asediul și în ghearele Securității, arestarea la 1 aprilie, tortura fizică și psihică, încercarea de asasinare prin „moarte naturală” în arestul Securității din Calea Rahovei, eliberarea pe 6 mai, numai sub presiunea opiniei publice occidentale, în cadrul căreia un rol covârșitor l-au avut Radio Europa Liberă (Monica Lovinescu, în special) și românii din exil, prin demonstrațiile lor de stradă. (Unde erau românii din România? Cu cine se solidarizau, cu propria lașitate, cu salamul din soia sau cu interesele imediate? Cu regimul comunist?)

Angajat cu forța la Biblioteca Națională, pentru a se arăta lumii că regimul comunist este unul al echității și omeniei, dar aruncat cu familia într-un bloc fără adresă, fără telefon, fără cutie poștală, în câmp, la marginea Bucureștiului muncitoresc, de curând extins, hărțuit permanent de Securitate, ridicat de pe stradă și anchetat, bolnav ca urmare a tratamentului „umanist” de care a avut parte în pușcărie, Goma cedează presiunilor Securității, care voia să scape de el, pentru a-l elimina mai ușor în străinătate. Scriitorul își dă seama că rămânerea ar pune în pericol chiar existența familiei, că nu mai poate face nimic din România pentru români. O țară în care adevărata solidarizare s-a dovedit imposibilă. Nu ca în Ungaria, Cehoslovacia, Polonia... Pe 20 noiembrie 1977, cei trei aterizează la Paris și cer imediat azil politic. Generalul de Securitate Nicolae Pleșiță, ajuns vedetă media după 1989 în România democratică, l-a amenințat înainte de plecare că va avea un semn că „brațul revoluției e lung”, de cum va pune piciorul pe sol francez. Cu două zile înainte, pe 18 noiembrie, Monica

Lovinescu (a cărei zi de naștere era pe 19!) a fost bătută în fața casei sale din Paris de doi teroriști străini, mercenari plătiți de Securitate, care primiseră ordinul să o transforme în legumă, să i se închidă gura la propriu. La Paris, New York (noiembrie 1978) sau Madrid (noiembrie 1980), Paul Goma va fi ținuta amenințărilor, atacurilor și încercărilor de asasinare ale Securității, inclusiv asupra copilului său. Am vrut să amintesc numai câteva momente. Restul sunt în cărțile lui Paul Goma, în arhivele Securității și în arhive străine.

Ideea de la care am început, luna noiembrie... mă readuce la zi: pe 23 noiembrie 2014 am lansat la Gaudeamus volumul Scrisuri III. Interviuuri, dialoguri, articole, 1999-2010 și romanul ASTRA, apărute la editura Ratio et Revelatio din Oradea, condusă de Raluca Lazarovici-Vereș și Otniel Vereș. Au vorbit despre Paul Goma și cărțile sale Mariana Sipoș, Liliana Corobca, Radu Vancu (absolvent al liceului „Gheorghe Lazăr”, pe care l-a frecventat și autorul romanului Astra). Raluca Lazarovici-Vereș a deschis întâlnirea, arătând însemnătatea publicării cărților lui Paul Goma, eu am încercat să atrag atenția asupra semnificației lunii noiembrie în viața și opera sa.

De 21 de ani, în noiembrie, de când se organizează târgul de carte Gaudeamus, Goma este un extra muro pentru literatura română, pentru lumea literară și intelectuală românească, în ciuda și datorită editării și promovării lui sporadice și neconvingătoare. Nu este niciun paradox. Este o realitate. Ultima încercare, între timp epuizată, de a face o adevărată serie de autor Paul Goma se datorează editurii Curtea Veche. Urez succes noii serii de autor care tocmai a debutat la Oradea, sub conducerea celor doi inimoși editori Ratio et Revelatio! Se pare că au capacitatea de a ne surprinde așteptările.

¹ Securitatea rezumând, în transcriere, o discuție înregistrată, purtată de Paul Goma și Elian Wexler; întâlnirea dintre cei doi a avut loc în apartamentul scriitorului, care, după cum este evident, era înșesat cu „tehnică operativă”, 19 ianuarie 1974. cf. ACNSAS, Fond Informativ nr. 2217, vol. 17, ff. 117v-118.

² *Ibidem*, vol. 3, ff. 51-55.

Grigore SMEU / Fața și dosul lumii de azi

Lumea de azi se aseamănă izbitor cu un uriaș contract de afaceri, cu numeroase clauze *confidențiale*. Să se vadă în ochiul public numai fața, nu și *dosul* încălțitelor mașinații ale contractanților. Dincolo de fațadele promițătoare, fără cusur, avansând la scenă deschisă proiecte, dulci ca mierea, care să ne facă – cică – fericiți, pândesc, în penumbră, bine păzite, să nu țâșnească la suprafață, acele grămăjoare, insinuant mirositoare, de „căcășter” șobolănesc. Și nu totdeauna, dar, oricum, în mod frecvent, tocmai aceste materii fetide ale *dosului* împroașcă, nonșalant, nevinovata față lăsată la lumină. Iar mulțimile așteaptă credule la podișcă, pe marginea șanțului, să le pice și lor câte ceva de la dubioșii contractanți, unși cu toate alifiile. Să le pice, adică, un soi de „mur-*n* gură”, sub bobitele apetisante ale fructului de pădure, pândind, invizibili, nenumărați purici *devoratori*, plini de ochi nedormiți.

Limbaj și limbuție

Cuvântul are puteri nelimitate. El a intrat în scenă chiar la *facerea* lumii. Precum prea bine se știe, întâiul capitol din Biblie se intitulează chiar așa: *Facerea*. Iar Dumnezeu, plin de har și nesfârșite inițiative creatoare, a trecut la treabă. Să vedem:

„1. La început a făcut Dumnezeu cerul și pământul.

2. Și pământul era netocmit și gol. Întunerice era deasupra adâncului și Duhul lui Dumnezeu Se purta pe deasupra apelor.

3. Și a zis Dumnezeu: «Să fie lumină !» Și a fost lumină”.

Așadar, chiar dacă „Duhul lui Dumnezeu” plutea deasupra hăului, câtă vreme El era mut, nu se întâmpla nimic. Abia când Creatorul a toate a *ZIS*, adică a apelat la *Cuvânt*, invocându-l nemijlocit, părți ale ontologicului pipăibil s-au întrupat ca atare, devenind *funcționale*. Nici *măcar* Dumnezeu, deci, n-a putut ignora puterea cuvântului. L-a investit pe acesta cu incomparabila virtute de *instaurator funcțional* în *facerea* lumii. Nu e niciun păcat să gândim că dacă Dumnezeu n-ar fi apelat la *cuvânt*, Duhul său, oricât de infinit era, ar fi rămas ca „steril”.

Firește, nu intenționăm să rupem gura târgului cu citate din Biblie, dar uite că nici Documentul fundamental al sentimentului religios – cel atât de puternic în viața lumii – nu s-a putut lipsi, încă de acum câteva mii de ani, de imensa încărcătură *instauratoare* a cuvântului. Și pus la lucru, curgând în cascadă, cu mii și mii de încrucișări în toate direcțiile posibile, cuvântul devine *limbaj*. La plural, limbajul a dobândit, în timp, înțelesuri și semnificații multiple, proliferând, *conceptual*, cu mult dincolo de funcționalitatea cuvântului.

În ipostaza sa de instrument *esențial* al comunicării umane, cuvântul, devenit limbaj, dobândește nelimitate puteri *manipulatoare*, forfecând și întorcând lumea și pe față și pe dos. Cu excepția unor stări de spirit, cu totul difuze, pasagere, nedeterminate și greu de definit, pe care orice ființă umană le poate trăi din când în când, tot ceea ce gândim, *gândim în cuvinte*. Cuvântul nu este *doar* un instrument de exprimare a unui gând *nud*, adică nu este un instrument de grad *secund* în raport cu gândirea. Gândul se constituie, se *înfriripă* ca atare, *din capul locului*, în cuvinte.

Cuvântul este *făptuitorul* gândului, dobândind prin această calitate, a unei funcționalități – să-i spunem – *pe verticală*, un imens rol *diriguior* în dinamica lumii. De aceea, nu-i de mirare că unii dintre filosofii contemporani cei mai prestigioși, s-au străduit din răsputeri să atragă atenția asupra *puterii* limbajului în dinamica și metamorfozele lumii, în care trăim. Putere, și în sens pozitiv, dar

și a unor *ravagii* în comportamentele decizionale care se iau.

Și poate că cel mai *insistent*, mai demonstrativ și mai convingător, din acest punct de vedere, este Jürgen Habermas în lucrarea sa monumentală *Teoria acțiunii comunicative* (1981). Este o lucrare sistematică ce are în centru comunicarea prin limbaj. Și poate că valoarea fundamentală a acestui op sistematic constă nu atât în „chichițele” sofisticate și tainice, pur teoretice, ale mișcărilor cuvântului – chestiune de care se ocupă, cu prioritate, lingviștii profesioniști și „întortochiata” semiotică – cât în strădania de *a atenționa*, până în pânzele albe, asupra *consecințelor* folosirii limbajului în dinamica existențială, mai ales cea cotidiană. Habermas accentuiază ideea că validitatea universală a unei opinii exprimată prin limbaj, poate fi obținută numai în lumina unor argumente *raționale*.

Și cum este la îndemână oricui să constate că, în lumea de astăzi, *politica* este cea care dă neîncetat din coate, asudând din greu, să exploateze șansele și sursele comunicative ale limbajului, cu toate ascunzișurile lui *insinuante*, Habermas subliniază, aproape obositor, că obținerea unui consens, justificat *rațional*, este crucială în demersurile politicii.

Nu voi insista acum asupra nesfârșitelor și gravelor consecințe ale mașinațiilor politicii, din lumea contemporană, fiindcă despre aceasta voi vorbi mai la obiect în paragraful următor. Însă, aș spune – în raport cu valoarea comunicativă a limbajului – că tocmai *politica* este aceea care metamorfozează resursele cuvântului în *limbuție*. Sau, altfel zis, în logoree. Limbuția este *excesul înșelător* al limbajului, la care politica recurge în mod frecvent pentru a suci mințile alegătorilor. Și cum este o constatare elementară, la îndemâna tuturor, că în politică pot ajunge și inși aproape analfabeți, inculturali, dar buni de gură, de „papagal”, *maestri în limbuție*, nu e de prisos să amintim de încă o idee a lui Habermas. Și anume, de „competența lingvistică” în actul comunicării, într-un sens cuprinzător, de la aplicarea corectă a *regulilor gramaticale*, până la obținerea unui consens *rațional* al comunicării. E vorba de o „competență lingvistică”, nu în sensul cunoștințelor intens specializate ale lingvistului de meserie, ci în sensul unei corectitudini *obligatorii* a utilizării cuvintelor în procesul comunicării. Numai că, *limbuția*, ca trăsătură *caracteristică* a politicii – oricâte indignări ar declanșa atare afirmație – călcând în străchini, îi îndeamnă pe unii politicieni inculturali să folosească cuvintele într-un chip impardonabil și hilar ... De te strici de răs ... Câteva exemple „magistrale” din vocabularul unora dintre politicienii autohtoni de astăzi, care au distrat – și continuă să distreze copios – pe toată lumea. Un fost ministru de interne, care se pare că și-a susținut bacalaureatul când începea să încărunească, dându-se mare că o să le facă și o să le dragă *El*, pescarilor ilegali, le-a zis, cu nespusă indignare ... *branconeri*. O cunoscută și ambițioasă domnișoară, astăzi doamnă, dând de ceasul morții să facă politică de înaltă clasă, n-a ostenit niciodată să obțină – credea domnia sa – mari ... *succesuri*. Un voinic candidat la prezidențiale a zis în vara lui 2014 că din profesor a devenit ... *politruc*... De ! ... Câteodată, gura păcătosului adevăr grăiește ... Tot în vara lui 2014, interese strict politicianiste, care nu țineau seama de nimic altceva, au înaintat ca propunere de ministru *al culturii* o doamnă dintr-o minoritate națională. Doamnă, care trecuse în C.V.-ul său, *limba română*, drept limbă *străină*. Și care, foarte sigură pe sine, afirma că în propria familie nu are ... *bipezi*. O țară întreagă a făcut haz de „rigoarea”, de „corectitudinea” cunoștințelor sale în materie de limbă *română*. Cât pe aci să ajungă ministru *al culturii române*. Din fericire n-a ajuns. Lipsa totală de bun simț în politică, uite că n-a ajutat-o ... O fi plâns ? ...

Astfel de exprimări, pe lângă o doză de analfabetism mascat, denotă și o jalnică prostie.

Mare-i grădina *limbuției* politicianiste !

Politica și ura incendiară

De ce un titlu atât de dur, de lipsit de „elegantă”, față de acea putere, lipsită de scrupule – politica, adică ! – ce pretinde supremația în conducerea lumii, învărtind la nesfârșit deasupra capului, ca pe o măciucă, nefericitul cuvânt „democrație” ?

În lumea în care trăim, nimeni nu are de ales: trebuie să se consoleze cu ideea că politica reprezintă cel mai extins și mai tenace *rău necesar*, de care orice ai face, nu ai cum să scapi. Numai că, oricât de îngăduitor ai fi față de acest rău de neocolit, câteodată te apucă disperarea și o stupefacție devoratoare în fața nesfârșitelor mizerii ale politicii, care-și dă poalele peste cap, cum fac țapele limbute, mușcate de ură, pe la podișcă.

De câțiva ani încoace, până astăzi, asistăm în patria mumă la un spectacol, aproape apocaliptic, al unei *uri incendiare* în politică, ce nu mai ține seama, nici de o minimă moralitate, nici de rușine, nici măcar de o fărâmă de elegantă în comunicarea umană. Și nici de minime principii ale unei conduceri civilizate. Adevărurile elementare – dar fundamentale – ale vieții au fost înlocuite, pe șest, cu o *logoree* dominată de minciună și înșelătorie. Promisiunile de mai bine au curs în ultimul deceniu cu nemiluita, ca niște porumbei, din gurile mai tuturor politicienilor, acestea topindu-se, prea adesea în necruțătoarea zicală „praful și pulberea” ... Sărmanul cuvânt „democrație”, bun de uns orice gălcă, s-a demonetizat alarmant, el devenind, în surdina, un soi de *amenințare* care să trimită pe unul sau pe altul în pușcărie. Din concept *emblematic* în conducerea eficientă și *echilibrată* a treburilor obștești, a devenit un soi de „înjurătură” cu ștaif.

*

Când este vorba de conceptul *politică*, variați gânditori și comentatori, cu bune intenții, dau fuga la Aristotel, ca la o apă vie, sperând să afle în emblematica-i lucrare *Politica*, idei clare, precise, lipsite de confuzii, de plutiri în echilibristică. Astfel, încât, să mai poată fi retezat câte un smoc din prea lunga și capricioasa coadă de vulpe, pe care, în timp, năvășul concept *politică* l-a dobândit în incendiara sa funcționalitate.

Intocmai ca alții, să dăm și noi fuga la „apa vie” a lui Aristotel, să vedem ce aflăm ?

Capitolul I al *Politicii* debutează astfel: „Fiindcă vedem că orice Stat este un fel de asociațiune, și că orice asociațiune se întocmește în scopul unui bine oarecare (căci în vederea a ceea ce li se pare a fi un bine, toți fac toate), este clar că toate (asociațiunile) năzuiesc spre un bine oarecare, iar scopul acesta îl împlinește în chipul cel mai desăvârșit și tinde către binele cel mai ales acea asociațiune care este cea mai desăvârșită dintre toate și le cuprinde pe toate celelalte. Aceasta este așa numitul Stat și asociațiunea politică”¹.

Nu prea e clar: deși celebra lucrare se intitulează *Politica*, ea debutează prin a defini *Statul*, drept „un fel de asociațiune”, în scopul „unui bine oarecare”, și nu ce trebuie să înțelegem prin *politică*. Cu oarecare efort și îngăduință putem pricepe că și *politica* este o „asociațiune”, care se subsumează conceptului *stat*. Dar, dacă este așa, atunci de ce Aristotel așează conjuncția *și* între „numitul Stat” și „asociațiunea politică”, *separându-le* ? Ca și cum *politica* ar fi, considerabil, *înafara* statului și despre care – în fapt – nu ni se spune *ce* este și *cum* se definește. Se află aci, mascată, o *contradicție* între termeni, între concepte, ce, altminteri, par „înfrățite”. Contradicție, insinuantă, care derutează.

Și această relativă derută o simțim – vrem nu vrem – în varietaea interpretărilor *Politicii* lui Aristotel, o varietate *diferențiată*, care nu concordă sută la sută.

Din multitudinea interpretărilor, să spicuim, succint, măcar câteva. În amplul volum *Mari gânditori politici de la Socrate până astăzi*, editat de David Boucher și Paul Kelly, ni se spune: „Punctul de plecare pentru înțelegerea concepțiilor lui Aristotel despre etică și politică este teoria sa despre natura umană, concentrată în binecunoscuta lui afirmație că omul este «în mod natural» un animal social sau «politic». (*Politica*, 1253a 13). În primă instanță, aceasta nu sugerează nimic mai mult decât că ființele umane sunt sociabile sau gregare, pentru că trăiesc întotdeauna împreună într-o societate sau *polis*”². Comentariile celor doi autori, deși amănunțite, nu trec dincolo de adevărul – larg cunoscut – că termenul *politica* se trage din grecescul «polis». Și că *politica* ține de „natura umană”. Autorii în cauză invocă termenul *politica*, mai tot timpul în asociație cu termenul *etica*, citând cu prioritate lucrarea aristotelică *Etica Nicomahică*. Despre *politica* – cum să zicem ? – *pe verticală*, în constructivitatea și funcționalitatea *interioară* a conceptului nu aflăm mare lucru.

Într-o altă lucrare, un dicționar temeinic elaborat, intitulat *Dicționar de opere majore ale filosofiei*, autorul, Denis Huisman, la capitolul *Politica* lui Aristotel, zice: „Termenul «politică» este esențial. El provine din cuvântul grec *polis*, „cetate” sau „stat”. «Politica» este posibilitatea de a civiliza, de a modera moravurile statului prin instituții, prin cultură”³. De această dată este formulată, în chip mai clar și mai în profunzime, o definiție: *politica* ne apare drept un „moderator”, civilizator, al moravurilor statului.

Într-un alt dicționar, cu titlul *Dicționar de gândire politică*, de Dominique Colas, referirile la *Politica* lui Aristotel sunt – parțial – critice și atrag, pe drept cuvânt, atenția asupra faptului că posibilele definiții ale termenului în cauză sunt pândite de *incertitudini*. De această dată, autorul dicționarului se îndreaptă într-o altă direcție decât aceea de a considera că *politica* ar fi un „moderator” de moravuri statale. După ce Dominique Colas pune în fruntea comentariului său definirea politicii *valabilă astăzi*, drept „arta sau știința care tratează despre raporturile de putere, despre stat”, trecând la *Politica* lui Aristotel, precizează, prudent și – parțial – îndoielnic, critic: „Întrucât „politica” vorbește grecește, am putea face trimitere la etimologicul *polis*. Politica ar avea legătură cu ceea ce aceasta are specific și îndeosebi cu *politeia*, constituția ei. Însă politica la Aristotel nu poate fi înțeleasă decât în opoziție cu seminție (*ethnos*) și cu familie (*oikos*). Or, chiar dacă, atât într-un caz, cât și în celălalt, unii comandă și alții se supun, dominația politică, puterea politică sunt de un alt tip decât cele ale unui rege patriarh, al unei seminții sau ale unui părinte stăpân aflat în fruntea unui domeniu (*oikos*)”. Comentând, mai departe, relațiile definitorii dintre politică, stat și autoritate, Dominique Colas conchide critic: „Nimic nu ne asigură, de altfel, că această căutare a unei definiții este întemeiată”⁴. Căutările, clar definitorii, rămân în *suspensie*.

O ultimă citare, privind interpretări de natură enciclopedică. În monumentalul op, *Enciclopedia de filosofie și științe umane* – lucrare elaborată de un colectiv de specialiști, sub coordonarea generală a lui Marco Drago și Andrea Boroli – se precizează cu privire la înțelesul termenului *politică*: „Termenul p. în sens propriu și originar nu indică exercițiul unei puteri asupra oamenilor, ci, așa cum afirmă Aristotel, numai un tip de putere care se exercită asupra oamenilor liberi și egali și se întemeiază pe consensul lor având ca scop binele nu numai al guvernanților dar și al guvernaților”⁵. Așadar, politica este „putere” și nu prea, în concepția aristotelică.

Ne oprim aci cu atari citări.

Continuare în pag. 17

Urmare din pag. 16

Doar două idei coincid *deplin* în serialul acestor interpretări: că termenul *politica* vine din grecescul *polis*; și că *politica* – nu-i așa ? – nespus de „generoasă”, ar funcționa spre „binele” tuturor. O studiere istorică, minuțioasă, la bani mărunți, ar demonstra că niciodată nu s-a știut, cu adevărat, *până la capăt*, ce este și, mai ales, *ce ar trebui să fie politica*. Uneori, s-a mizat pe o interpretare vag naivă. De pildă, T. Hobbes a considerat că *politica* este o construcție umană „artificială”, destinată garantării siguranței fiecăruia. Poate, cândva – așa, din când în când – politica a putut să apară și drept un instrument „artificial” inventat sub semnul plus, spre a umple pălăria lumii cu „binele tuturor”, cum credea Aristotel.

Niciodată, însă, în duritatea *factologiei* existențiale, politica n-a excelat în generozitatea pe care unii gânditori i-au atribuit-o. Dimpotrivă: nu odată, de-a lungul și de-a latul istoriei, dedesubturile cavernoase ale politicii au metamorfozat-o pe aceasta într-un instrument apocaliptic al *criminalității*. Martiriul atât de sângeros, prin răstignirea lui Iisus Hristos, rușinând și îngrozind pentru totdeauna infatuata față a lumii, a fost consecința *nemișcității* a mașinaților dominante și dictatoriale, proprii *politicii* romane, combinată, insinuant, cu mașinații *politice* ale unor vârfuri conducătoare ale evreilor din acea vreme.

Adevărul, privind participarea *directă* a politicului la schingiuirea, terminată cu moartea, a făpturii umane, clădită în chip absolut, din iubire – adică, Iisus Hristos – trebuie devoalat fără menajamente, oricât de „măreți”, altminteri, au fost romanii. Împrejurările sofisticate, ițele țesute încălțit, din „filarea” și arestarea lui Iisus, nu au cum eluda participarea brutală a politicii romane, obsedată, secole în șir, de a *domina* pe alții. O politică a *strivirii*, care se temea de *rezonanța* umanizatoare, prin iubire, a cuvântului și atitudinii lui Iisus Hristos.

Istoria implică, uneori, întorsături și metamorfoze incredibile, în fața cărora nu prea știi cum să procedezi: să răzi, să plângi, ori să te prefaci că nu s-a întâmplat nimic ? Pentru că, dominatorii, schingiuitorii și jefuitorii romani, atunci când de imperiul și puterea lor s-a ales praful și pulberea, ieșind – ca putere nemărginită – din istorie, și ei, romanii, se creștinaseră demult. Cel pe care-L răstigniseră și-L chinuiseră sălbatic, acum, foștii schingiuitori, I se închinau smeriți. Să te minunezi: politica *coroanei de spini*, de odinioară, se metamorfozase într-o „blândă” mioară. Imperiul roman era măcinat de un soi de paradox: pierrea, îl răstigneau și pe el alții, cu politica lui cu tot, dar îi venise mintea la cap și se creștinase. Ceea ce urăse, iubea. Păcatul, însă, fără margini, al răstignirii lui Iisus, nu avea cum să-l mai șteargă.

Se pare că așa-i politica, prin *propria-i natură*, oricât am încerca s-o parfumăm cu „nițel” Aristotel: o întoarce neîncetat „ca la Ploiești”, dintr-o poziție în alta, dintr-o tabără în alta, dacă din aceste deplasări, pică, în plus, fie o picătură de miere, fie un ciolan cu măduvă.

Cu oricâte diferențieri de la o țară la alta, de la un continent la altul, cu oricâte – eventuale – plusuri, politica ultimului secol și cea de la începutul noului mileniu, au întors, în chip radical, spatele oricărei conceptualizări sub semnul generozității *dezinteresate*. Scăldată într-un nesfârșit potop al unei vorbării amețitoare, politica de astăzi mizează, precumpănitor, pe șarmul unei inteligențe sofisticate, cu „frâna pusă”, să nu răzbată la suprafață goliciunea minci-noasă, în fața navilor și a „proștilor”.

În ultimii ani, în patria mumă, am asistat – deopotrivă stupefiați și scârbiți – la un război crâncen între putere și opoziție, cât și între principalele ipostaze ale puterii, război *politic* ce a degenerat, treptat, în cele mai ordinare înjurături, răfuieli, alcături de dosare, strigături răgușite și minciinoase. Și turnătorii degradate, zi de zi, la „marea poartă” – și asta unsă cu fel de fel de alifii – a Uniunii Europene. Și la ambasada americană, prea mult specializată în obrăznicii. Insul obșnuit, trudit de bună credință al acestei țări, a avut tot mai des, în ultimii ani, starea de spirit a unui șocant umor neliniișitor, *erodant*, că politica românească s-a transformat într-o uriașă podișcă, unde gureșele țate se strâmbă ca într-o pictură a lui Bosch.

Frica păzește via

Într-o foarte expresivă și cu argumentări la milimetru, carte, intitulată *Filosofie într-un timp al terorii. Dialoguri cu Jürgen Habermas și Jacques Derrida*, autorul acesteia, Giovanna Borradori, dialogând cu cei doi filosofi contemporani despre asaltul terorist de la „11 septembrie”, incisivul Derrida – amplificând comentariul – zice despre *politica* Statelor Unite, ca superputere: „De la „sfârșitul războiului rece”, ceea ce se poate numi ordine mondială, în relativa și precara ei stabilitate, depinde în mare măsură de soliditatea și de fiabilitatea, de *creditul* puterii americane. Pe toate planurile: economic, tehnic, militar, mediatic, și chiar pe cel al logicii discursive, al axiomaticii care susține la nivel mondial retorica juridică sau diplomatică, și deci dreptul internațional, chiar acolo unde Statele Unite îl violează, fără să înceteze să se prezinte drept campionii lui. De aceea, a fragiliza această superputere care joacă cel puțin „rolul” de gardian al ordinii mondiale, înseamnă a risca fragilizarea lumii întregi, inclusiv a inamicilor declarați ai Statelor Unite”. Și ceva mai departe: America „joacă un rol virtual suveran printre statele suverane. Și deci rolul de garant sau de tutore al întregii ordini mondiale”⁶. Un portret politic, de ansamblu, corect și *sugestiv*, al Statelor Unite ale Americii, în ipostaza de „gardian”, de „garant” și „tutore”, în raport cu dramele și dinamica lumii contemporane. Un portret, nu numai corect ci, întrucâtva, și *acid* în dublu sens: Derrida nu se sfiește deloc să menționeze că Statele Unite, chiar și atunci când calcă în străchini, *violând* dreptul internațional, această superputere nu ezită să se prezinte nonșalant, drept „campionii” acestui drept pe plan mondial. Celălalt sens al portretului, creionat de Derrida, cumva mai puțin explicit, subiacent – un soi de „plan de spate” – sugerea-

ză *supușenia* lumii contemporane față de atare superputere „garant”.

La portretizarea întreprinsă de Derrida, în ce privește faptul că Statele Unite se consideră campioni ai dreptății chiar și atunci când *violează* dreptul internațional, am adăuga, *apăsât*, că acest tip de infatuare – fiindcă *infatuare* este până în pânzele albe – a degenerat adeseori în lumea contemporană (și continuă să degereze) în acte *reprobabile* și *obraznice* din partea americanilor, vărându-se, ei, ca musca-n lapte, peste tot. Este tipul *psihic* de joasă speță sub raport uman, al insului care, știindu-se superputernic, imbatibil, *violează*, până și ceea ce crede el, infatuat, că apară cu dreptate, cu stea în frunte. Asupra acestei idei vom reveni cu exemple prea „vii”, ca ele să poată fi respinse dintr-o suflare.

Neîndoielnic, Statele Unite reprezintă – sub raport istoric – un exemplu magistral de *unitate* a unor *diferențieri* imense. Un continent și nu doar o singură țară – ca în majoritatea existenței teritoriale a lumii – a reușit, cu brio, să se constituie într-o *națiune*, în structurile căreia conviețuiesc pașnic populații variate, cu mari deosebiri între ele din multe puncte de vedere. O singură și echilibrată lume, din mai *multe* lumi. Nu atât sub raportul valorilor pur spirituale, cât în ce privește valorile civilizației materiale – mai cu seamă sub raportul emancipărilor economiei – America nu are egal, rămânând constant un exemplu admirativ, chiar dacă de câteva decenii încoace au apărut și câțiva concurenți de temut. Iar de sectorul militar ce să mai vorbim: economia americană a investit atât de mult în armată și arme, încât, oricine mișcă în front, în oricare parte a lumii, America arată de îndată pisica superputerii armate.

Încă ceva pilduitor, de astă dată sub raportul conducerii statale a Statelor Unite. După ce decenii în șir, din istoria sa, în America negrii au fost prigoniți, făcuți sclavi, decimați sălbatic cu zecile de mii, ca într-o eră primitivă, tribală, astăzi, unul dintre cei mai străluciți, mai *echilibrați*, mai *umani* și mai fermecători președinți americani, este un negru: Barack Obama.

Toate aceste împliniri majore – și altele încă – au generat, treptat, și un *revers*, un soi de „dos”, cu *pretenția* de a fi „față”: de ani buni Statele Unite ale Americii suferă *cronic* de un *exces* de *manipulare* a virtuților lor, astfel încât le-au transformat pe acestea într-o *măciucă*, în fața căreia restul lumii să știe de frică. Este comportamentul – psihic și faptic – al insului, care, tot obținând realizări și succese în bandă rulantă, *își pierde controlul*, devine prizonierul exceselor infatuirii și strigă în gura mare că el e „ăl mai mare și ăl mai tare”. Americanilor le-a intrat în cap, într-un chip intratabil, ideea *exceptionalismului* și nu puțin dintre personalitățile politice ale americii o folosesc în discursurile lor mai curând ca o *sperietoare* pentru restul lumii, decât ca pe o virtute umanizantă.

Dar – nu-i așa ? – oameni suntem ... Cu toții. Absolut cu toții ... Și nu sfinți, nu zei ... În spatele noianului de împliniri, de virtuți, se mai află pitite și niscai păcate, niscai derapaje dramatice, care, chiar dacă, treptat și în mare, au devenit „inofensive”, au lăsat, totuși, *urme*.

În acest sens, nici dinamica istorică a existenței americane nu face excepție, oricât s-ar împăuna Statele Unite cu „exceptionalismul” lor. Există un *spate* mărturisitor, pe care nu ai cum să-l elimini din calendarul necruțător al timpului.

Fie și sumar, măcar câteva exemple să nominalizăm, care s-ar cuveni să amintească bunului simț american – care nu mai prea există, evaporându-se – că înapoia și chiar și în fața existenței triumfătoare, exemplare, a Americii, pândesc, *pitite în umbră*, multe fapte reprobabile, unele de-a dreptul criminale.

Venind precumpănitor, din diverse părți ale Europei, cu vreo trei secole în urmă, oameni harnici, întreprinzători, tenace, au cucerit și destelenit întinse și mănoase pământuri de pe întinsele teritorii ale Americii. Dar, nu numai prin trudă pașnică, ci – considerabil – cu *pușca și pistolul*. Și treptat, în decenii dramatice, „americanii” au devenit *americani* nu numai prin muncă și eforturi fără cusur, ci și *decimând, trimițând în neant, cu arma*, populații bășinașe, cu tradiționalele și inestimabilele lor *culturi* cu tot.

Nu poate fi eludat, ca pe un „nimic”, adevărul că o bună parte din „binele” american a fost obținut cu *anasăna*, pe bază de nesfârșite împușcături. Și, după opinia subsemnatului, faptul că, de multă vreme, *în fiecare an*, în America, diverși inși intră în școli, în piețe – și chiar în unități militare – și seceră cu pistolul automat, așa, din senin, zeci de vieți nevinovate, atare apucătură apocaliptică este *rezonanța inconștientă* în prezent a unui *obicei colectiv* al cuceritorului din trecutul istoric. Ceva, un element din „inconștientul colectiv”, de care vorbea Jung, intră aci în funcțiune. Cum Dumnezeu de se „întâmplă”, tocmai în „incomparabila” Americă, an de an, cu o *frecvență* năucitoare, fatală parcă, să fie omorâți, din senin – mai ales tineri – zeci de făpturi nevinovate, cu pistolul automat ? Totdeauna s-a trecut nespus de ușor peste asemenea crime incredibile, ca peste niscai întâmplări de o diversitate trecătoare, fără cine știe ce importanță. Și, de fiecare dată, din America vine „justificarea” că avem de a face cu inși declasați, cărora le filează câte o lampă. Dar, dacă luăm de bună atare „justificare”, atunci nu putem ocoli gândul neliniișitor, că *frecvența acută* a acestor acte criminale, pune sub semnul îndoielii, într-un sens *mai cuprinzător*, sănătatea mintală a americanilor. Ne place sau nu să recunoaștem la scenă deschisă, mai *toate* faptele unui *trecut istoric* lasă, într-un fel sau altul, urme într-un prezent ce se vrea exclusiv triumfător.

Această disponibilitate din *inconștientul colectiv* american, de a omorî, de a elimina fizic făpturi umane, se exprimă, e *vizibilă*, și în viața *politică* și statală a Americii. Mai ales în asasinarea, nu a unuia singur, ci a mai *multor* președinți din istoria Statelor Unite.

Să mai amintim câteva exemple limită, de „emblematică” negativitate americană – să zicem așa – petrecute chiar sub ochii noștri, ai celor de azi.

A devenit aproape o „banalitate” constatarea că pe întreg globul pământesc, criza financiară, care a făcut ravagii anihilante, sub raport uman, în toate țările lumii, inclusiv în România, a fost declanșată de slăbiciuni *mortale* ale sistemului financiar american.

Și tot pe linie financiară, nu cu mult timp în urmă – cum prea bine se știe – din pricina unor neînțelegeri politice între putere și opoziție, viața *publică* în S.U.A. a *stagnat*, pentru câteva zile, fiind paralizată ... Să te crucești ! ... Dacă așa ceva s-ar fi întâmplat în oricare altă țară a lumii, americanii, *indignați* la culme, ar fi făcut un tărăboi de neînchipuit, oferindu-se pe ei drept ingeri „exemplari”.

Și tot sub ochii noștri – *cu aprobarea președintelui Obama* – specialiștii americani s-au apucat de un soi de spionaj trăsnit, *mondializat*, „monitorizând”, la milimetru și la secundă, mișcările din „mațele” oricăruia creștin. Până și pe puternica europeană, Angela Merkel, se apucaseră americanii s-o spioneze, ascultându-i mobilul, băgând în boale, de frică, pe „biata” femeie ... Discuțiile încinse care au urmat, cu indignări spumegânde din partea celor spionați și cu tăgăduiri ipocrite și nițel „smerite” din partea „patronului” – adică a lui Obama – au dus undeva ? S-a întâmplat ceva zguduitor ? ... Nimic ! ... Ca orice nimic, ce nu duce nicăieri.

Să mai amintim câte ceva despre „minunile” unor președinți americani.

Doi dintre președinții Americii – Nixon și Busch junior – s-au dovedit, la un moment, a fi, în raport cu reguli elementare ale respectării democrației și cu datoria *umană* de a respecta, în chip civilizat, alte popoare, niște jalnici aventurieri. Nixon – altminteri, un președinte cu farmec, cu inițiative, dar și mare șmecher, care știa să se bată cu pumnul în piept – s-a apucat de găinării, de cea mai joasă speță: a trimis o echipă de mafioți să spargă ușa partidului de opoziție, să le afle el secretele și proiectele. Iar Busch junior, un președinte incompetent, capricios, lipsit de calități echilibrate, și-a transformat capriciile și prostia într-o catastrofă criminală: a invadat Irakul, cu totul gratuit, declanșând și întreținând un război fără motivații reale, care a produs ravagii de tot felul în lumea întreagă ... Halal „exceptionalism”!

Mi se va reproșa, probabil, cu ipocrită și savantă indignare că despre *faptele* unui președinte american, oricare ar fi acestea ? și în general, despre americani – nu trebuie să ne exprimăm în termeni atât de direcți, de intoleranți, de lipsiți de menajamente „diplomatice”. Deoarece – nu-i așa ? – „pentru că” și „fiindcă” sunt ... americani. După modesta opinie a subsemnatului, *prea* diafana batistă pusă pe țambalul limbajului, amirosind dezgustător a slugărnicie, când este vorba de americani, nu e un gest prea inteligent al unei diplomații superlative. Pe un atare gest, *duritățile* de tot felul ale comportamentului american în lume, ei, americanii, nu dau doi bani. Firește, nu-i putem „înjura de mamă”, pe centimetru pătrat, fiindcă nici atare ieșire din țâșni n-ar duce nicăieri. Dar nici nu mi se pare că se cuvine să plesnim de admirație și entuziasm găunos, în fața unui „domn Goe” *prea* răsfățat, gata să răstoarne trenul existenței cu josul în sus.

Comportamentul american – în raport cu dinamica lumii de pe întreg globul pământesc – se uită cu lupa la *paiul* din ochii altuia, însă nu vede, de fapt *nu vrea să vadă*, grosiera *bărnă* din ochiul său. Este comportamentul – nu de azi, de ieri, în lume – al celui ce se vede cu toți sacii în căruță, fără să mai observe pleava, murdăria de sub ei. Iar atare comportament s-a metamorfozat într-un *jan-darm*, care a vărât *frica* în oasele lumii. O frică *prolifică*, ce scoate pui de mai multe culori, de la ploconeli admirative în fața americanilor – chiar dacă unii dintre aceștia sunt și ei niscai nulițăți, niscai nimeni – până la „fronde” gestuale fără niciun efect.

O bună parte din viața de cercetător științific profesionist, din sistemul Academiei Române, a semnatarului acestui eseu, a fost consacrată apărării și promovării *identității* valorilor românești. Dar nu pot ocoli adevărul, întristător, că și în unele din comportamentele românești, *mai ales în cazul politicianilor*, se manifestă ceva din „inconștientul coectiv” al slugărniceii, din veacuri trecute, la „Marea Poartă”. Și vedem, astăzi, tot mai des, cum variați politicieni români dau fuga, cu o găunoasă „dreptate” în frunte, să reclame pe cutare și pe cutare, ba la barosanii, plini și ei de păcate, de la Bruxelles, ba la bășoșii și „purii” funcționarași de la ambasada americană din București. Iar americanii de la ambasadă, chiar dacă sunt niște neica nimeni, *conștienți că murim de frica lor*, ne trag de urechi și ne bat la poponeață cu joarda, ca pe niște țânci neascultători.

În discuția Giovannei Borradori cu Jacques Derrida despre terorism și *frica* de politica celui mai puternic, Derrida răspunde și el, la un moment dat, întrebărilor preopinentului, tot ca o întrebare: „Prin ce diferă teroarea organizată, provocată, instrumentalizată, de acea *frică* pe care o întreagă tradiție, de la Hobbes la Schmitt și chiar până la Benjamin, o consideră drept condiția autorității legii și a exercițiului suveran al puterii, condiția politicului însuși și a statului *?*”. Abătându-ne nițel, dar nu prea mult, de la întrebarea, insinuantă, a lui Derrida, am putea răspunde că astăzi, în lume, *frica* de puterea nelimitată a Americii, împinsă *fără scrupule* până în pânzele albe, a devenit, ea însăși, un gen de „putere” încremenitoare. Și s-a creat, în subsidiar, un fel de joc, deopotrivă amuzant și terorizant: America *știe* că murim de frica ei, iar noi *știm* că ea *știe* că murim de frica ei ... Consecința ? ... *Frica păzește via* !

Note

- Aristotel, *Politica* (în românește de El. Bezdechi), Cultura Națională, București, 1924, pag. 19.
- David Boucher, Paul Kelly, *Mari gânditori politici de la Socrate până astăzi*, Editura All, 2008, pag. 71.
- Denis Huisman, *Dicționar de opere majore ale filosofiei*, Editura Enciclopedică, București, 2001, pag. 345.
- Dominique Colas, *Dicționar de gândire politică*, Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 2010, pag. 233.
- Enciclopedie de filosofie și științe umane*, Editura All Educational, București, 2004, pag. 838.
- Giovanna Borradori, *Filosofie într-un timp al terorii. Dialoguri cu Jürgen Habermas și Jacques Derrida*, Editura „Paralela 34”, Pitești, 2005, pag. 144 și 147.
- Idem*, pag. 157.

Olimpia IACOB / Yoon-Ho Cho

TRADUCERI

S-a născut în 1938, în Coreea de Sud. A studiat fizica la Universitatea Dong-Guk. În perioada 1964- 1971 a lucrat ca reporter de știri la radio-televiziunea (TBC) din Seoul, Coreea de Sud.

Yoon-Ho Cho și-a făcut debutul literar în 1963, câștigând premiul *New Writer's Award*, conferit de jurnalul coreean *Jayu Munhak (Freedom Literature)*. S-a stabilit în State în 1971. Colaborează la publicația americană *Lips* and *The Paterson Literary Review* și la revista de poezie galeză, *The Seventh Quarry*. Este coeditorul antologiei internaționale de versuri *Bridging the Waters* (2013), care a fost îngrijită de poetul și editorul de carte Stanley H. Barkan (fondatorul renumitei *The Cross-Cultural Communications*).

Premii obținute: *the 4th annual Gasan Literature Award* (1997); *the Korean-American Poet Association's Literature Award* (2012).

Membru PEN, SUA, Yoon-Ho Cho este redactorul și editorul publicației *Korean Expatriate Literature* (USA)
Volume publicate: *Meet Like Wildflowers* (1985); *The Poet's Tree* (1992); *You, the Suffering Brooder* (1997); *The River Empties Its Heart* (2006); *The Love of an Apple Tree* (2014).

DRAGOSTEA UNUI MĂR

Mărul

Deschise în plină primăvara,
florile de măr cad albe.

Mărul nu plânge niciodată,
nici atunci
când își pierde petalele.

La vremea sorocită,
când îi mănânc fructele roșii,
bătute de soarele tomatec,

voi afla de ce mărul
nu a suflat o vorbă
despre tainele suferinței lui de o vară,
despre rana lui, doar a lui.

Firul apei

Plec într-o călătorie lungă
pe firul apei.
Când apa trece printr-o pădure și întâlnește un bolovan,
il ocolește cu grijă și o ia apoi pe un drum lăturalnic.
Apa, adunată la poalele muntelui, se face adâncă-adâncă și
limpede,
iar capra în trecere se oprește să își ude gâtul.
Apa o pornește la vale , coboară mereu ,
apoi formează fluvii, și dă naștere la mări.
Asemenea apei tăcute
curg, curg și eu spre tine.

Dacă am deveni flori

Dacă am deveni flori,
poate că albinele și fluturii ne-ar căuta.

Dacă am fi traiectorii,
poate că am putea călători mai departe.

Dacă ne-am dăruî inimile calde
poate că nu ne-ar mai fi frig nici în zăpadă.

Dacă ar fi să călătorim împreună,
poate că nu ne-am mai simți singuri.

Dacă doi ar fi unul sub un singur acoperiș,
poate că ne-am simți fericiți.

Un vis scurt

Chiar dacă în viața ta
roțile de mașină se învârtesc inutil
într-o zi ninsă,

te rog să nu plângi.

Nu vine un mâine mai bun decât azi?
Priveste florile zâmbitoare
din pământul debordând de viață
într-o zi de blândă primăvară.

De nu am avea măcar un vis scurt
ce trist ar fi să te știi
pasăre cu aripi rupte,
sau boboc de trandafir cules.

Vom pleca după o vreme.
Fii mulțumit cu lucrurile mici,
caută mereu fericirea.
Oare nu avem noi un vis scurt strălucind în întuneric?

Drumul din pădure

Chiar dacă mă răătăcesc în pădure,
tot nu încetez să sper,
parcă nu ar mai fi undeva
un alt drum, un drum nou.

Chiar dacă mă izbesc de ramuri
și ochii mă ustură din pricina pânzei de păianjen,
pentru că și asta face parte din viață,
am să îmi înalț capul spre cer.

Chiar și atunci când noaptea se lasă, aducând în jur întuneric,
și drumul înaintează în beznă,
privesc stelele-călăuză
și visez toată noaptea.

Când privesc lotusul

În viață
sunt multe întâmplări dureroase,
dar și singurătăți, și tristeți.

Atunci
e nevoie să te duci la locul lotusului,
să vezi ce face frunza de lotus.

Când plouă,
ea șterge urmele ploii, picătură cu picătură,
împiedicând suferința să ajungă înăuntru.

Deși frunza de lotus se mișcă sub razele de soare
și adierile de vânt,
rădăcinile îi rămân pe mai departe acolo, în noroi.

Floarea de lotus nu înflorește întâmplător.
Poți și tu să faci ce face frunza de lotus :
să-ți ștergi lacrimile, picătură cu picătură.

Inima pescarului

Lângă mal un pescar pescuiește.
Eu stau și privesc bibanului mai greu cu 20 de livre,
care a fost prins, apoi aruncat în apă,
prins și din nou aruncat în apă.

Oamenii îl întreabă pe pescar:
“De ce arunci în apă peștele cel mare?”
Pescarul râde.

Lumea devine tot mai curioasă:
“Nu ai tigaie mai mare ?”
Acum pescarul râde și mai tare.

Natura

Câteva frunze verzi,
câteva zâmbete de floare sălbatică,
câteva strigăte de pasăre,
le voi ține în inima mea.

Căprioara păscând,

libelula în zbor,
veverița,
le voi avea mereu în inimă.

Când voi fi suferind ca un câmp în plină iarnă,
sau îmi vor da târcoale singurătatea și durerea,
atunci am să le scot la lumină
ca să le privesc îndelung.

Zi de toamnă

Acum când e toamnă,
vântul scutură petalele de trandafir.

El dă la iveală spinii ascunși
acolo unde erau petalele florii.

Parcă ne-ar spune că trebuie să fie atins cu grijă
oricât de frumoasă i-at fi floarea.

Parcă ne-ar spune că trebuie să fie ocolită durerea sângerării
după înțepătura de spin.

Anul acesta toamna din nou
îmi dă lecții.
Pasărea iernii

Omul e pasăre
cu ochi de foc,
treaz până și noaptea.

Iarna e rece,
zăpada se adună
să mângâie parcă,
pasărea trebuie și ea să stea trează
așteptând primăvara călduroasă.

Amnezia poate să ajute,
aduce uitarea vântului iernatec
ce zdruncină conștiința muribundă.

Suntem nefericiți,
nu din pricina lipsei de hrană,
doar a inimii calde de pasăre,
care trebuia păstrată ca o nestemantă.

(THE LOVE OF AN APPLE TREE. *Co-Edited by Yoon-Ho Ch, Translated into and from Korean, by Rachel S. Rhee, Irene Seonjoo Yoon, Kyung-Nyun Kim Richards*, Korean originals Copyright © 2014 by Yoon Ho Cho. English translations Copyright © 2014 by Rachel S. Rhee, Irene Seonjoo Yoon, Kyung-Nyun Kim Richards. Editor/Publisher: Stanley H. Barkan Cross-Cultural Communications, New York, 2014. First printing of Bilingual Edition: January 2014. Printed by Seoul Munhak Corp. Seoul, Korea)

Nicolae CIOBANU / Sermon de pe „movila” lui Iov

(gîndind la mestecenii secerăți, dintr-o postare depusă recent de Samsara, pe al său Fbk... Dar, nu numai la ei, ci și la primul tur al alegerilor!)

Un mesteacăn, poate doi, s-a tăiat din pajiște, că făcea(u) prea multă umbră și frunziș în rariște... Trunchii buni de mobilier vor pleca în fabrici (de pe-aici, de... nicăieri), ca toți codrii falnici. Încît am rămas cu cioate bune nici de foc peste coaste costelive de-aftî nenoroc!...

Geaba stă străjer Ceahlăul!... E-un paznic ce doarme; că, de-un sfert de veac hoția are drujbe, arme, utilaje ce în urmă lasă-n glie rană fără leac de vindecare, pentru tine, Mamă!...

Voi muri, nemîngîiat că, născut din tine, n-am putut ca să te apăr, să-ți fie mai bine, nici subț cotcokomuniști, nici cu-kapitalii care te-au belit, Măicuță!... Și, peste fruntarii, ți-au mînat în grea robie fetele, feciorii, ca la sînu-ți să puiască leprele putorii ce se dă clasă unică, zisă politică - bandă de demenți cu fumuri și-n suflet Nimică.

Și-mi mai vor cu certuri votul, ca-n stabor, pe „sticlă... Să-l aleg, din 14, pe-unul, ăl mai bun și cică-care-o parfuma-n băsime doar cu bunăstare.

Frați de-o seamă, pîn-acuma ne-au prădat cu toții, dar tot lotrii cel mai tare urlă (c-altții s) : „Hooo-ții !!!”...

Că, la bunăstare, numai dînșii au „acces”, n-avem fiecare. Ci, pe „ei” nu-i doare, nici în cot și nici... mai jos, fi-le-ar țepeș cu folos!

Dacă NU-i votez, să știe leprele puterii: nu validez, nici prin cvorum, fraudarea țării, ce - durînd cam trei decenii de democratu-ră - ne-a înfipt cuțitu-n oase și pumnul în gură.

NU-i Votez, nici dacă Putin, papa de la roma, șturlubaticul hollandă cu anh-merkâl-dama, ba chiar și (o!) bama, regi, regine și prezidii fals unionale (uniune dezunită, de n-o vezi matale) m-or lega la stîlp, rușinii să ajung eu pradă, că nu-s cetățean al țării, nici al uniunii, de nu le votez nebunul ce ni-l vor nebunii!...

Și, privind iar la mestecenii, cu-n fundal Ceahlăul, mai rețin cum - între ei - cît de-albastru-i Hăul!...

Hău pe sus și hău pe jos... Doamne, cui ești de folos?

Pentru conformitate, **Iov Agnos Tikv**, știut și de *Te'nkulpolitikie*. (Să mă scuze frustul Spirit tutelar.)

Confesiuni 21

La o zi după 1 Decembrie (cea mai sadic-atmosferică dintre toate ZileleNatio ale Lumii, o pot dovedi meteo asta, încă de la proclamarea intempestivă de acum 25 de ani), am primit de la fără de ostoi prisaca Centrului Brâncuși încă o revistă on line, a 21-a, din *Confesiuni*. Adobe-le-mi ne-updeit-at mi-a făcut nazuri și am ieșit la dezăpedit bloc-terasă cam bosumflat... Pe seară am *dez-hibă-it* pricina și-am avut parte de reiterarea deliciilor ce-mi oferă de fiice dată scriitorii mei predilecți. Îi voi demasca bucuos, fiindcă merită să li se știe pe nume, să fie cetiți pe unde mai apar.

DI (prof. Const.) Trandafir (ce nume sadovenian!) excelează cu o sinteză despre noocrație și (in)utilitatea ei în sistema social-pi-ramidală mai ales actuală. [Din păcate, nici Solomon, nici Lao-Ți sau Confucius, nici grecii platonicieni ori de alte orientări n-au ajuns la Înțelepciune încă din scutece și dintre cărți. (Așa cum se în-cred modernii și contemporanii noștri sofili, produși la scară univers-...-itară și care mai doar aiasta fac: *filosofează*). Ei, vechii, au prestat meserii vulgare – cioplitori, giuvaergii, potcovari, lăutari ambulanți sau tîrgoveți, comersanți tij; sau libere profesii – scribi, vraci, spițeri, dentiști, advocați; au fost guvernatori militari, religioși, senatori, tavernieri, ca apoi abia spre senectute să cuteze a-și aduna experiența-n în glossări despre rostul omului pe pămînt. Am avut și noi un mare și analfabet filosof în pilde oral, tecucean pare-mi că, ambulant de gazăăă, lăăămpi, fitiili și gurguiii și țibriiciuri: Cilibi Moişă.] Neiertînd nici pletoricienii actuali care se tot comilitonesc între ei cu feli-aiurite titule și onoruri găunoase, tableta profesorului Trandafir ar trebui să ajungă pe pupitrele mediei kult romîne, spre luare-aminte: Nu oricine se crede, de fiice: clasă, elită, noocrat. Escrocheriile cu diplome și tiluri și funcții fiind ce se vede: unii orice au, alții nici un drept la a Fi și a trăi demn la sînul patriei lor, fără titluri și diplome-n ramă.

Mentorul și (pînă recent) directorul onorific al revistei deapănă fără istov fire din caierul jurnalelor Domniei-sale. Acum, se pune accent pe mini-glossări din experiența cetirilor și scrierilor varia(te). Astfel de microsioane te mult îmbogățesc în spirit, mai temeinic decît Tratatele pe capitole, subcapitole, teme și concluzii trase de pâr. Iată, acolo recunosc, ceva ce mă arată: „Începi să scrii mimînd [???; *io am invocat, mi-am impus!*] în prealabil o anume liniște, un echilibru, un „pact cu nespusul”, cu viața în fond, stări pe care le poți cîștiga doar prin actul scriptic efectuat. Vrei să [a]pari că ești ceea ce vrei să devii, scriind.” Abia după inserarea istor [], mă recunosc (și) eu. Reverență, Domnule Magistru Grigurcu!... Fie, și-n cele unde nu armonizăm: de ex., cicala, tot cicală e, oricît reiteratele Xantipe s-ar drapa-n bune intenții.

Un tandem inspirat pus în pagină-i reprezentat de domnii Barbu Cioculescu și Dumitru Ungureanu. Primul cu un eseu despre ce, cît a contat Regatul România în obținerea României Unite, în viziunea „martorei pe viu” Sabina (n. Brătianu) Cantacuzino, autoarea unei pluri-monografii Brătianu; ediție a treia, sub atenta revizie și ad-notare a istoriografei Elisabeta Simion. Un „mezelic” suculent al recenzentului, la ce ne-ar aștepta de vom apuca a cetire din marea Carte a Brătienilor. (La rîndu-mi, reiterez surpriza auditivă ce mi-a produs-o ultimul discurs radiodi-fuzat al lui Ionel I.C. Brătianu, parcă 1927, spre iarnă. Nu spun a cărui bază de pronunțare mi-a rezonat în urechi, că 1001 istorici monarhoduli mi-ar sări-n chica mea rară!)

Megieșul celor două coloane, pe doar una și aia pe fond griu, relatează o aventură cu și despre Oameni și Cărți din a sa Copilărie. Magistral Povestitor, Cult-poporean-ist, acest Domn Dumitru Ungureanu. Aș dori ca, și prin el să renască recent occisele curente (de cătră capitalistodulii istoriei literare) precum poporanismul, sămănătorismul, realismul (social capitalist, cel din scrieri precum la Bogza, Sahia, Caragiale, Arghezi).

Neschioape, proaspete (oct. 2014) sonetele (**Claudia**) „voicu-lescien” le degustai pe ultima coloană a pag.5. Pe alelalte două nu le-am terminat, deși m-am străduit, recunosc. La fel am păcătuît și la pagina suivantă. Gustul meu puțin spus plebeu, ancorat ferm în clasicii de pînă la Blaga, inclusiv... mă împiedică.

La p.7 mă lovște-n pupile un prenume diorsionat din verul Niculae și-ntorc fila. Nu pot, deși-l respect pe abilul recenzent de facto, să citesc despre un „lup” săhăstrit printre nevinovatele cuvinte. Dedesubt, idem, din prea mare culpa mea întru scrupul. Nefiind amator de așa recenzii la opuri nu știu cît de poetice, preferînd să mă dumiresc singurel de-mi place au ba, sar și peste p.8. Mai am puțin pînă mor și nu vreau să mă mai și canonesc cetind ce nu mă farmecă prin nimic.

La pagina 11, pe doar o coloană, Doamna Profesoară Mariana Filimon mă cucerește cu afirmația de „pedagog optimist”, într-o mică disertație despre o plimbare de vizitator-amator printr-o expoziție de artă modernă. Da, și eu m-am întrebat „pentru ce Țeapa din fața fostului CC al PCR”?... La afită i-a dus mintea, nu dincolo de al lor nas, pe hartiști și kuculții kultelor de atunci, pesemne. Ori, poate au imortalizat țeapa ce zilnic ni se trage, prin tot felul de protejați politic. Dau glontele meu, aflat pe caldarîmul dintre palat și Stîrex-BCU, contra unui singur glonț ver extras din pereții intacti ai CC, cu fața tot la Palat... Asta-n timp ce O biserică-monument, blocul Muzica și cel cu centrul de „ascultări” pe șest, unghiul cu sedii de milițieni și securiști speciali, Ateneul au fost trecute prin foc și pară. Eminescu și Athenee Palace au scă-pat indemni și ei, din pricini poate de noroc, poate obscure.

Un destin frămîntat (cuplul Golopenția) repovestit cu har de jumatea unui cuplu și el încercat: Petru Ursache, fie-i numele neuit. Răspunsul meu la PS e un sigur Nu. Fila suivantă accede la a doua parte a monadei Ursache. Acolo Doamna Magda ni se confesează precum grecii în eeclesie, anatemizînd un trecut cenzurator (mai mult ca perfect, dar și recent), nu fără întemeiate motive. Ca *păreolog* o admir pentru verva caustică. Ca prietin din culise, sufăr pentru că *neiartă* cu adresă! Nu, nu pe toți...

Doamna Flori Bălănescu este (după mine), alături de dl Barbu Cioculescu, printre cei mai plini de harismă critici de întîmpinare, literari. La p.15, Domnia-sa îl descîntă pe deochiatul (mai multor sisteme) Paul Goma. Deși-i cel mai tare la deochi, între cei care-l repudiază. Drept la reparații morale, materiale, nici în Răspublika Moldavă, nici în Replica RO scriitorul nedorit nu are, că ticăloșii ajunși Clasa politică & Căstele SRL, kcapitalistodule, nu vor. Are însă cineva dreptul etic, moral etc., să colecteze în numele său bani..., fie și de o casă? Unii chiar cred asta și se uită chiorîș la cei de altă părere.

O declarată slăbiciune literară a mea traduce consecvent, cu talent migălit de brodeză, lirică circulînd în engleză neinternaută, p.16. E Dna Olimpia Iacob (cadru universitar) și tradușii săi sunt mulți, dar aleși după gustu-i fin.

Mai sar un ochi din șotron și nimeresc în casa-jurnal-etnaic a Domnului Dan Culcer; carele-mi confirmă, ca martor direct, ceea ce eu cam demulticel bănuisem întemeiat: nici anul acesta standul de carte RO n-a strălucit la Paris, decît în trîmbele și tinichelele speaker-ilor ICR&RRC. Mulțumesc, Domnule atent observator, cît și pentru celelalte versate opiniuni! Ca plebeu picque-assiette ce sum, m-am regalat princiar.

Fără să mai sper a da peste unul, Culai Copilmare, dau subit și hodoronc-tronc. L-am recitit, deși-l acuz de „plagiatist” după omonimul, neștiutul, rar știut de Nicolae Ciobanu. ÎN EMPATICĂ REZONANȚĂ cu dna Claudia Voiculescu, a trimăs și acela o prospătură plămădită-n debut-brumărel și tot atunci bine dospită pentru cuptiorul confesiunial din Brumar. Cu gust de roșii hăpăite direct de la rugi, în poalele Copilăriei rurale.

Dintr-o excesivă, nejustificată modestie, directorul nu doar al revistei confesive se lasă la urmă, aproape. Cu fantastic-narațiune-a *Cărarea*. Voiculesciană/deși redundez/, doar din imposibila epitetizare ornantă a numelui autorului. Și, în mine cetitoriu, lăsînd gustul amar al neputinței omului de a nu fi decît un D pe

cărarea propriei sale vieți. Vi-l ofer, gustul, chit că-l voi supăra pe autor: „Întreaga carte putea fi rezumată la următorul text de care, cu siguranță, Gherasim nu era străin: *Povestea ta este povestea omului dintotdeauna. Trebuie să știi că ea nu începe și nu sfârșește niciodată. Viața ta este povestea ta. Tot ceea ce poți face este să trăiești așa cum se cuvine această poveste. Pentru a afla sensul ei va trebui să pornești într-o lungă și nu lipsită de primejdii călătorie. La capătul acestui drum, care începe din acest loc și va duce în vârful muntelui, vei afla adevărata ta misiune.*” Finalul e mai teribil ca-n „La Țigănci”, dezmeticind cetitorul cum că el nici nu a început a ceti, că abia de acumă începe... *Cărarea* sa. Nă-ucitor!

... Deși am parcurs și excelentul supliment Brâncuși la revistă (tematic plasat număr, subț stigmatul Cenzurii, cu reductabili interpreți!) mă opresc Aici, mulțămînd pentru Dar!

Suntem în prima decadă decembriană; luna al cărei final poartă la vedere, de 25 jalnici ani, o plurihecatombă pe ale căror mormin-te joacă țăntoroiiu criminalii și siluitorii unei Țări martirizate. Care, iată-i că după abia 25 de ani de tertipuri și malversațiuni tratate generic drept „tranziție” fac clăbuci de juissanță, autointi-tulîndu-se ... Kcapitaliști. Bătrîni decrepiți ce n-au cetit „Das Kapital” nici la juneță, pe cînd făceau mumos sluj cătră Secera&Ciocanul, în lătrînd cor-lat(ă): *ana-luca-stoica-dej-bagă-spaima-în- burghej*’!... Maturi și tineri școlîți de Statul de democrație populară, pe bani grei, la Universitatea Lomonosov, plecați boi de la plug, dîrvală și reveniți rumegînde vaci cu epoleții kaghebe ori *gîrîu* prinși direct de pielea umerilor... Numai ca să accedă la funcții și-n grațiile celor contra cărora au complotat spre a-i ucide, ca să le-ncapă pe labe Țara, nesătui că nu erau lăsați să fure după bunul lor plac. Plozilor (beizadelele, pipălii) „clasei politice” și patronilor grași de acum, bulibașalelor și baroniceacealmalelor puiți în nici un sfert de veac, le-a ajuns cuțitul la ciolan. Nu mai vor să rătăcească-n „tranziție”; ei vor să se știe de-acum cine sunt (kcapitaliști&fu-duli că-s!) și de ce s-au înfeudat pe tot ce n-au putut vinde din țară. Premieri sau miniștri ai guvernelor pînă acumă-n „tranziție”, de-Acum Înainte, ei vor toți să fie con-siderați Guvern Kcapitalist. Douăzeci Și Cinci de Cincii Ani, le-au trebuit lașilor ca să facă „ciocul mare” și să clămpăne asta!!!... Adicătelea, un kcaetc. de capitală și de cîteva amărîte mai mari orașe. Lor nu le pasă că au alungat din țară 4 milioane de fii și fiice, robi și sclavi în occi-dentul indolent. Nici de reaua realitate că 60% din populația cîtă nu s-a pahodit este rurală, mizeră, analfabetă și aservită „putoerilor” locale. Nici de faptul că 80% din locuitorii orașelor trăiesc în sărăcie lucie, șomaj și pomeni de la tot felul de potentați rezultați din furtul trezoreriilor din 1989, inginerii financiare și abuzuri în funcție, șantaj, trafic de influență, mărfuli, persoane...

NU, de acum, ei, ameiții de-atîta putere (asigurată pînă-n colți de un polidulăiesc stat pe naiba de drept) se declară sus și lătrat Kcapitaliști și se bat ca chiorii să inventeze ReCaRo, ori să restaureze o răspublică monarhoitidă, deși abdicată cu acte-n toată regula, la 31 decembrie 1947, fără vărsare de sînge!

Geaba l(încă un) milion de disperați l-au votat pe un Om cînstit, doar pentru ca vreo 5 milioane de guduropesedei să nu-și aleagă țilharul de clasă și să ni-l impună președinte. NUMAI așa actualul președinte a fost ales, iar nu cu aceleași voturi „guduroa-celiste” din primul tur, care-l prezentau ca perdant cu onoare!... Însă, iată c-aceiași aceliști fac tabula rasa din milionul sărac ce le-a salvat obrazele bugede și se-mpăunează că-a lor ar fi „victoria”... Profit de prilej, ca să le atrag atenția că se-nșală Amarnic și că infățuarea lor este de broască-n călduri. De nu cred, să aștepte nesimțit (că și noi așteptăm, Nesmintit) Următoarele alegeri – parlamentarele!... Cînd li se va arăta, de nu se dau pe brazdă, că iar vor avea cea mai de rușine Neparticipare la vot. Eu le menesc doar un strașnic subț 40% din noianul de cetățeni îndrituiți...

Chiar, capetele aieste „piramidale”, nu se-ntreabă serios de ce peste o jumătate consecventă din votanții țării nu se duc deloc la urne?... Că, deși n-ar trebui, Lichelele își mai acoperă rușinica prin „slujitorii” servili ai regimului (robe, rantii, bleu&kaki&negre-kombat uniforme), funcționari mici și mari mînați de „supiriori”, salahori duși de patroni; și-n plus amărîți cumpărați cu te și miri ce, doar ca să ducă-n urne un vot gata votat, subtilizîndu-l pe cel primit în secții și restituit „peștelui” mare, stricatul.

Nu-i nimic, vor veni ele, proximele alegeri și se vor alege ca chiorii, numai ei înde ei, spre rîsul curcilor din toată roza vînturi-lor!

Piatra-Neamț, 3-10 undrea, 2014.

Nicolae Ciobanu, nemîndrul că va mai apuca o iarnă. De-amu'nainte, nu de tranziție, ci spurkapitalistă.

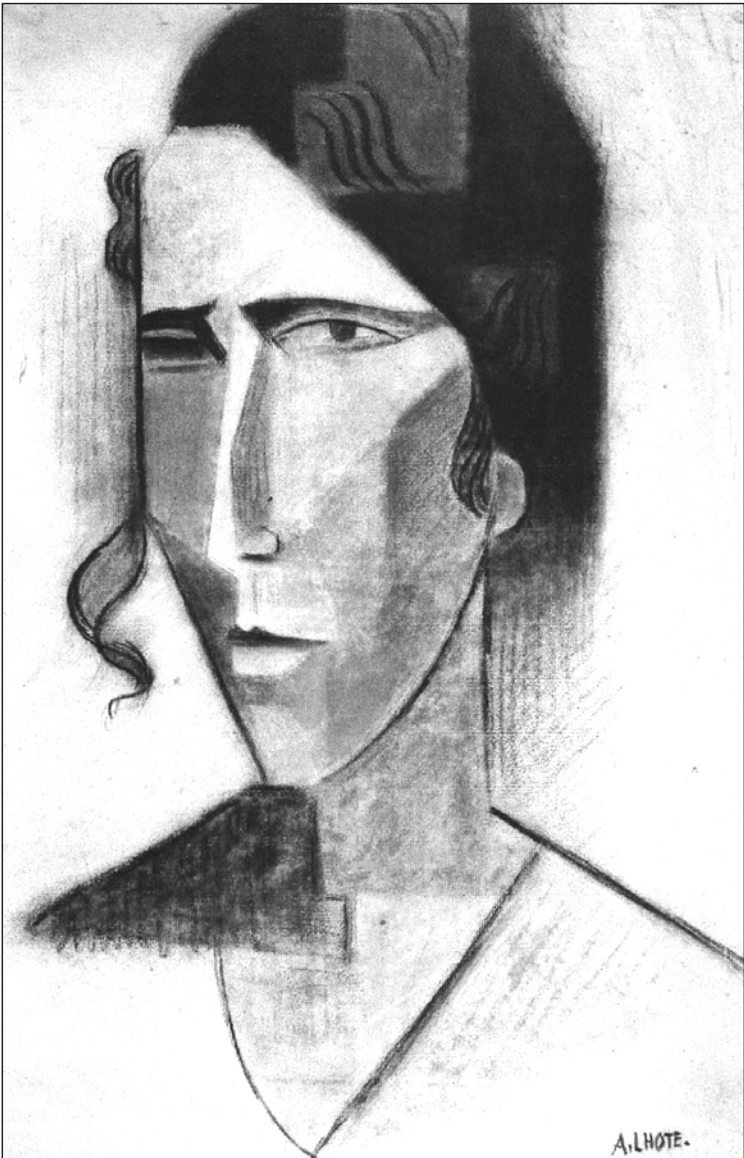
PS: inerente greșeli din graba tastării (moșnegești) pe improprii clape-ro, rog să fie îndreptate tacit de către cetitor. Nu și regio-cu-lăisme, alte fantavocabule.

Nemărginită i-a fost uimirea părintelui Nicoară atunci când a deschis ușa bisericii. În locul sfinților, pictați de el însuși, apăruseră pe pereții bisericii niște pete negre asemenea unor umbre cufundând totul într-o tăcere de mormânt. Era în ajunul Crăciunului, iar părintele Nicoară se pregătea ca de fiecare dată cu cele cuvenite, astfel încât toți săteni să se bucure din plin de sărbătoarea nașterii Domnului. Cele ce se întâmplaseră, însă, aveau să-i dea toate socotelile peste cap. Nu știa nici ce-o să le spună oamenilor din sat și nici care va fi reacția acestora la aflarea veștii. Gânduri negre, la fel ca și umbrele de pe pereții bisericii, îi scurtcircuitau mintea. Simțea ca și cum timpul se oprise în loc, încremenind totul de jur împrejur.

Cam în această stare l-a găsit Solomon. Trecând prin preajmă, acesta a văzut ușa bisericii deschisă și n-a ezitat să intre. Plecarea lui D îl tulburase tare mult. Gândul că ar fi putut sta de vorbă cu părintele Nicoară, îl bucurase. Ca artist, poet mai ales, Solomon avea unele trăiri paroxistice pe care singur nu și le putea explica. Aproape de fiecare dată însă părintele Nicoară reușea să-l aducă din nou cu picioarele pe pământ, iar Solomon recăpăta starea de bine ce-l făcea fericit pentru moment, până când îl cuprindeau din nou acele stări, ale creației zicea el. Dar ce să facă săracul Solomon, harul acesta nu-l avea toată lumea. Însă acum nu era vorba despre talentul lui. Plecarea pe nepusă masa a lui D l-a întristat pe Solomon. Nu-și mai găsea locul, iar faptul că ar fi putut să vorbească cu părintele Nicoară era pentru el ca o gură de aer proaspăt.

Situația în care l-a găsit pe părinte părea mult mai complicată decât oricare alta din câte se vor fi întâmplat prin acele locuri. De cum intră în biserică, Solomon văzu și el acele umbre. Îl privi nedumerit pe părinte și, fără să scoată o vorbă, se așeză lângă acesta. Minute în șir nu-și spuseră nici un cuvânt. Stăteau și priveau nedumeriți umbrele de pe pereții bisericii până când, dintr-o dată, amândoi pronunțară cu voce tare cuvântul magic: Gherasim. Era o primă evaluare a ceea ce se întâmplase. O bănuială mai mult. O serie întreagă de gânduri le venea în cap și nu le dădea pace. Printre acestea, părintele Nicoară își aminti de întâlnirea cu D, de plecarea lui Gherasim, și încerca să facă o legătura cu aceste evenimente. La fel și Solomon, care era vădit marcat de plecarea lui D și mai ales de faptul că acesta nu-i îngăduise să-l însoțească în călătoria ce tocmai o începuse. Toate acestea puse cap la cap nu dezlegau însă misterul umbrelor de pe pereții bisericii. Deși bănuiala îi făcea pe cei doi să creadă același lucru, logica îi împiedica. Nu găseau o explicație rațională a fenomenului. Ce puteri misterioase produseseră un asemenea dezastru? Ce rol juca Gherasim? Dar D? De fiecare dată găseau argumente pro și contra care nu făceau altceva decât să sporească confuzia în care se aflau și în care se adânceau tot mai mult. Cum nu vroiau în nici un chip

ca această chestiune să fie aflată de către săteni, cei doi se hotărâră să apeleze la scriitor, prietenul lui Solomon. Acesta se ocupa printre altele și cu dezlegarea unor fenomene care puteau fi catalogate ca paranormale. În plus, cărțile sale tratau subiecte care erau catalogate de specialiști ca făcând parte dintr-un fenomen literar cunoscut sub numele de realism magic. Dar cum să-l contacteze pe scriitor. În sat nu era nici un telefon, iar oficiul poștal se afla la zeci de kilometri depărtare. Singura variantă era ca Solomon să meargă direct la scriitor acasă, să-i spună pățania, și să-l determine să vină cu el în sat. În schimb, era o problemă: nevastă-sa. Ce să-i spună zgripturoaicei? Ca să plece din nou în oraș, trebuia să aibă un motiv bine întemeiat, ori acum nu-l avea. Tocmai ce se întorsese având proaspăt în minte pățania cu nava extraterestră, cât despre părintele Nicoară, nici vorbă să plece acum în prag de sărbătoare. Ce-ar fi zis enoriașii!

Ei bine, tot stând așa și socotindu-se fără nici o soluție, în pragul bisericii a apărut silueta unei femei. Cum lumina de afară era așa de puternică, nici unul dintre ei nu putură distinge cine ar fi putut acel vizitator neașteptat care, gândiră ei, altă treabă nu avea în ziuaica mare decât să vină la biserică. Lui Solomon îi trecu prin gând faptul că acea siluetă, care se încadra perfect în chenarul ușii mari a biserici, ar fi putut fi nevasta-sa. Îngrijorată de faptul că lipsise atâta timp, femeia ar fi putut să plece în căutarea lui. Doamne ferește, să nu i se întâmple ceva rău. Poseda ea atâtea defecte, dar avea o marea calitate, îl iubea pe Solomon. Oricum ar fi stat lucrurile, însă, zgripturoaica nu trebuia să afle nimic.

În fine, fără să mai stea pe gânduri și dornici să păstreze aparențele în așa fel încât oricine ar fi fost personajul misterios din ușa bisericii, cei doi se repeziră spre ieșire încercând să fie, cât mai puteau ei fi, niște gazde binevoitoare. Văzând că femeia care stătea în pragul bisericii nu era nevastă-sa, Solomon se liniști. Dar liniștea asta nu a durat decât până când ființa aceea de lumină, pentru că așa părea stând acolo în pragul ușii, i-a spus lui Solomon că peste puțin timp în sat va sosi scriitorul însoțit de o echipă întreagă și că trebuie să se pregătească pentru a-l întâmpina.

Într-o fracțiune de secundă lui Solomon și părintelui Nicoară le-a trecut prin cap o mie de gânduri. Unul, însă, îl obseda pe Solomon: cum aflase scriitorul toată povestea? Cine îl anunțase având în vedere circumstanțele și ce legătură avea femeia respecti-vă cu el? Ei bine, poate că răspunsul la aceste întrebări îl va afla chiar de la scriitor când acesta va veni în sat. Nu mai era mult până atunci.

Fără să se dezmeticească bine cei doi, femeia se întoarse cu spatele și plecă fără să spună nimic altceva. Solomon și părintele Nicoară o priviră nedumeriți până ce dispăru pe ulița strâmtă a satului, pierzându-se printre case și pomi. În depărtare se auzi cântatul unui cocoș. O dată, de două ori, de trei ori, apoi încetă. Totul se cufundă într-o tăcere grea. Și într-o așteptare și mai grea până ce la orizont s-a zărit grupul scriitorului care se îndrepta spre biserică. În câteva minute au fost acolo.

Scriitorul era însoțit de trei tovarăși: Bot de Iepure, Zorilă și Picioruș. Fiecare dintre ei avea un rol bine determinat în echipă. Picioruș, un individ ascuțit ca o lamă de cuțit, era fotograful grupului. Toate fotografiile pe care le făcea erau trimise în America unei reviste de specialitate care le publica și pe internet. Bot de Iepure, un rotofei slinos, era cel care adulmeca mirosurile, inclusiv urmele și-i anunța pe ceilalți despre eventuale pericole. Zorilă era un fel de bodyguard. Un prostovan cât peretele muntelui din fața bisericii de care nu știai dacă să-ți fie frică sau să răzi. În plus, acesta tot timpul avea ceva de spus, completând-ul de fiecare dată pe scriitor în toate intervențiile acestuia. Solomon nu-i cunoscuse niciodată pe cei trei, dar în situația asta nici că-l interesa foarte tare. Fără prea multe formalități și fără nici un fel de explicații oamenii scriitorului s-au apucat de treabă. Au făcut fotografii, au măsurat în lung și-n lat biserica. Scriitorul și-a notat totul, cu lux de amănunte. După o vreme, au strâns tot și au plecat așa cum veniseră, grăbiți și fără explicații. În drum spre ieșirea din biserică scriitorul i-a spus lui Solomon că-i va trimite în scurt timp concluziile sale, și duși au fost.

Nici părintele Nicoară și nici Solomon nu sesizară că între timp se făcuse noapte. Peste sat se așternuse o liniște desăvârșită. La doi pași de ei casa lui Gherasim, mică și albă, era cufundată în lumina tainică a unei stele ce strălucea cu intensitate deasupra-i. Solomon își spuse în gând că va trebui să urmeze acea stea până ce va ajunge acasă. Și părintelui Nicoară i se păru că acesta ar fi un semn. Cu aceste gânduri se despărțiră luând-o fiecare pe drumul său. Biserica rămase în urma lor cufundată într-o beznă de nepătruns. Prin întunericul acesta gros ca smoala, o siluetă de femeie se strecură înăuntru. A doua zi când părintele Nicoară deschise ușa bisericii mare îi fu uimirea, totul era schimbat. Sfeșnicele erau pline de lumânări aprinse, iar de pe pereți sfinții îl priveau cu aceeași dragoste cu care-l priviseră dintotdeauna. Din interior, îl izbi un miros puternic de smirnă și tămâie. Era ziua nașterii Domnului.

Scaunul de alături

Într-o călătorie cu autocarul, pe distanțe lungi, scaunul de alături pare să capete personalitate; depinde cine se așază acolo. Poate să fie o ființă liniștită și timidă care nu scoate o vorbă sau una care vorbește tot timpul, deși nu are nimic de spus. Cineva care se limitează la spațiul scaunului propriu, nu sforăie dacă ațipește, nu te incomodează în nici un fel sau poți să nimerеști lângă o doamnă corpolentă care se revarsă și peste locul tău ori să fii vecin cu un domn înzestrat cu o burtă considerabilă, care tușește mirosind a tutun și te obligă să-i atingi genunchiul, pentru că si-a desfăcut larg picioarele.

Cea mai neplăcută experiență am trăit-o cu câțiva ani în urmă. Mașina era arhiplină, șoferul mai luase și câțiva pasageri pe interval, iar spațiul dintre scaune te împiedica să miști picioarele. Lângă mine, o femeie între două vârste, vorbește îndelung și destul de tare, la telefon. Trebuie să mărturisesc că-mi displac aceste convorbiri care te introduc uneori în intimitatea unor străini și mă contrariază că tot mai mulți oameni merg pe stradă prinși în interminabile discuții pe mobil. Toți vor fi având ceva urgent de comunicat? Și cum poți să mai observi cerul sau pomii înfloriți dacă ești cuplat, ca să zic așa, la obiectul acela de ebonit care nu ne părăsește nici noaptea? Mă rog, admit că e folositor, chiar necesar uneori, dar cred că exagerăm totuși.

Revenind la călătoria mea... observ la un moment dat că vecina mea a tăcut. Începe însă să scoatocească într-o sacoșă din care scoate, în cele din urmă, un pachet. Când desface, tacticoasă, hârtia unsuroasă, mă năpădește un val de arome alimentare în care predomină usturoiul. Și șoferul ia curbele pe o roată și mie mi-e greață și mai avem patru ore până la destinație... Staționare la Pitești, „douăzeci de minute pauză!”, coborâm să ne dezmorțim picioarele și, cu toate ușile deschise, aerul se mai primenește. Altă viață! Am observat cu mirare că adolescenții sunt cei mai silențioși în asemenea ocazii. Vorbesc între ei în șoaptă sau ascultă muzică la căști fără să deranjeze pe nimeni. Mă bucur interior de aceste semne ale unei comportări civilizate.

Uneori însă, destul de rar, trebuie să recunosc, nimeresc lângă persoane interesante, cum s-a întâmplat la sfârșitul lui august, spre exemplu. E foarte cald și când urc în autocar aerul înăbușitor mă învâluie. Locul nr.11 spune șoferul. Nr.12 e ocupat de o geantă și o carte. Ce-o fi citind vecinul meu absent încă? Mă uit la copertă. Iliada! Iliada lui Homer în limba spaniolă! Am o slăbiciune pentru muzicalitatea acestei limbi și cu câteva luni în urmă, mi-am cumpărat de la un anticariat, un Manual de Limba Spaniolă fără profesor. În loc să învăț însă cu caietul și creionul în mână, cum se cuvine, m-am mulțumit să citesc doar fragmen-tele literare. „Cu cine o să mai vorbesc în această limbă?” mi-am spus în gând, justificându-mi astfel superficialitatea. Ei bine, cu omul care citește Iliada! Un tânăr jurnalist născut în provincia La Mancha, patria lui Don Quijote, care merge la Petroșani. Face un reportaj despre minierii din Valea Jiului. Aflu că și La Mancha este o zonă minieră în care oamenii o duc greu după închiderea minelor de cărbuni. Cum aflu? Într-un amestec de spaniolă și italiană! Spre norocul meu, acela are o logodnică din Italia (de la care își ia rămas bun la telefon: „Ciao, amore! Ti amo!”) și i-a învățat limba. Mi-a povestit că în provincia natală mai există și acum morile de vânt cu care se lupta Cavalerul Tristei Figuri, chiar dacă nu mai macină nimic.

Ei și vorbim... despre Cervantes și Marquez (pe care-l citeam în original, cu ajutorul dicționarului, în urmă cu doi ani, la Geneva), despre civilizațiile precolumbiene (tânărul ziarist a lucrat câteva luni în Peru), despre criza care ne afectează țările și viețile, despre politică, revoluție, comunism și post-comunism, despre muzeele din Madrid și Londra (ultimii trei ani a lucrat în Anglia), despre străzile înclinate din Toledo și grădinile Alhambrei, dar despre ce n-am vorbit?!

Preocupată să-mi găsesc cuvintele (și nu reușesc întotdeauna) și să aflu de la acest călător prin lume cât mai multe, sunt plină de adrenalină, îmi ard obrajii, uit de timp, de drumul care mi se pare întotdeauna prea lung, trăiesc cu încântare aceasta neaștep-tată întâlnire. Mă enervez, desigur, când nu reușesc să spun ce-aș vrea și accept cu bucurie corecturile inerentelor mele dezacor-duri. „Te molesta?” mă întreabă el îngrijorat că m-ar putea supăra. „Me gusta !” răspund râzând și e adevărat, pentru că astfel învăț câte ceva. Abia acum realizez că nu l-am întrebat cum îl cheamă. Îmi povestește că umblă prin lume de zece ani, dar că e timpul să se întoarcă acasă și să se însoare. Mi-e drag pentru că e inteligent, tânăr și chiar înțelept. Deschide laptopul și-mi caută numele pe internet. Spre mirarea mea găsește un comentariu al dlui Dan C. Mihăilescu, la cartea mea „Ierburi dulci, ierburi amare” și un articol dintr-un ziar local, intitulat „Cum e să locuiești într-un monument istoric” (prin al cărui acoperiș plouă; despre asta era vorba). Este acolo și o fotografie în salonașul pictat de Keber și spaniolul mă întreabă: „Es usted?” (Dumneavoastră sunteți?). „Si, senor!”

Nici nu știu când am ajuns la destinație. Ca un vrednic urmaș al Cavalerului de La Mancha, mă ajută să cobor și declară solemn că a fost o onoare să mă cunoască, în timp ce ne luăm rămas bun. „Hasta pronto!” Pe curând? Mă îndoiesc...

După întâmplarea asta, mă simt obligată să iau puțin mai în serios manualul acela. Quien sabe!

Viorica RĂDUȚĂ

/ Insomnii și mersul la groapă

(fragmente din romanul *Vremea Moroiului*)

Marta aflase demult de fluviul de sub Dobrogea. Cei din Murighiol că nu curge la vale, doamnă, Doar nu invers, Ba da, Cuuum!/? De la vale la deal, de aia apa de la robinet e așa cum e. Învechită? Păi, se gândea, dacă întrebi în Murighiol, puțini au auzit de așa ceva. Dar localnicii văzuseră cu ochii lor cum țâșnesc pe neașteptate din pământ fântâni arteziene. Spuneau că se fac din săpături în fața femeii făcute din oboseală, înainte de a trăi. În jurul oboselii ei a fost ceva timp Bucureștiul, în casa de protocol de pe Aleea Alexandru, apoi și oboseala s-a trezit captivă în Palat. Că aici poți să mergi și să mergi și să mergi și nu mai ajungi. Căzută în depresie, mai sprijină un picior pe tocul ușii care i se pare adâncă. Noaptea pune și câte o carne pe ea. O să putrezească, împrejmuită de supărare, gândea Mariot. Marta se trezea, de la un timp, la ore de noapte să mănânce, auzea și niște umblete, dar cât e de greu să ții ochii deschiși într-o senzație ca asta numai ea știe. O apăsa dimineța, cu somnul neîncept. Iar amiaza nu mai era sub soarele de atunci, din Muri, era sub cel de acum, care te prăjea. Căuta umbra și umbra era o dogoare. Că nici timpul nu se mai putea hotărî odată. Umbla cu o greutate în ea prin camerele din nordul clădirii, apoi iar pleca cu gândul în Murighiol. Că pământul dobrogean nu are multe râuri sau pâraie, nici ploi, asta n-o speria, dar că apa e așa de adâncă încât îți întinde amintirile pe mai multe vieți o făcea să mai pună un pas prin întunericul din clădire.

Ca în filme, râul subteran trebuie ca venise pe canalul Dunăre - Marea Neagră deîndată ce Moroiu a devenit șef de partid și maestrul de sondă Ilarie a bătut țărșul la puțurile săpate chiar la marginea Bucureștiului.

- E singurul, a întrebat Moroiu.
- Singuru’, domnule, i-a răspuns la sediul de partid unul dintre constituționali, uitând de sfaturile unui coleg, din cauza liniștii aparente fiindcă era noapte.

Când Moroiu a ajuns președinte de țară și totodată președinte al Consiliului Suprem, râul subteran a fost în atenția serviciilor și cazul s-a închis pentru presă. Nu era decât apă din precipitații sau irigații, s-a hotărât într-una din primele ședințe ale Consiliului.

- Ar fi bună la graniță, a spus într-o doară, gâlgâind.
Cu ochiul de sânge în ochii omului său de încredere, Tulea, nu asta spunea Moroiu. De atunci maiorul se gândea fără oprire la cum e să te urmărească președintele și să numeri minutele pe ceasul din perete.

- Parcă vii dintr-o poză, maiorule.
- Ei, iar vă râdeți de mine, domnule președinte.

Cine poate astupa gura lumii, își spunea, ca să fie același de când se știe ajuns, maior Tulea. Se mai gândea și la specimenul ăla vechi din subterană, despre care specialiștii scriu negru pe alb că e străpuns, auzi! Hi, hi, râdea Baba Vancea, știrbă. De ce nu-și pune dinții, au întrebat turiștii în Murighiol, parcă-i o gropniță. Și i-au trimis din țara lor niște euro pentru dinți. Ea, însă, nu se îndura să strice bani așa frumoși, apoi fără șuierătura aia din față cine o mai recunoaște în Muri!? Că îmi schimbă vocea, care atâta am și eu, Maică Precistă! În plus, a mai zis, un cutremur are să ridice golurile alea de sub București. Și, când bulinele roșii au umplut capitala, Baba Vancea s-a dat la fund un timp, n-a mai vrut să vorbească nici moartă. Și cimitirul are să coboare, maică, nu vedeți că face valuri? Până la urmă și-a revenit, păstrând pe chip ceva din groaza pe care o văzuse dincolo.

Tocmai că pe drumul Țăcăneilor din Muri Baba Vancea, aproape de groapă, aude prrr! S-au sculat din moarte? Parcă trag unii cu pușca, își zice. Alt convoi se apropia de poartă și au oprit-o pe ea ca să treacă celălalt. De fapt, cealaltă. A murit împușcată, aude ca în vis. Trebuie că vorbește de moartă, Doamne apără, gândi, ridicându-și puțin capul să vadă coșciugul cu împușcata. Mișcă copilu’ în ea, aude. Cică fata a zis că ne-a dus la sala de sport și ne-a pus cu capul’ la perete, aude. A venit un plutonier și m-a dus în cancelarie. Purta ăla un pistol în dreapta, aude. De ce? Păi, dacă era mascalat! A venit una, Mariot, aude, și Baba Vancea nu mai știe cine vorbește, moarta sau una dintre cele două femei din convoi. Și noaptea a venit, Vico. Lumea avea cazmale, Mariot a strigat foc din uniforma țepăună de seară. S-a tras cu redus, a strigat din nou, și a tras ea în plin, auzi! Luați fata, a zis. Au găsit-o pe fufă cu copilu’ în ea printre schelete de clădiri, Vico. Dacă îi vedeai picioarele, n-o mai vedeai întreagă. Dacă îi înfingeai țeva puștii în burtă, se vărsa nefăcut copilu’. Cică la fața locului caporalul și soldații în termen au scos sandvișurile și au mâncat pe lumină, auzi! Convoitul trecuse de crucile de pe aleea principală.

Ce au vorbit soldații după înmormântare, au vorbit cu teama să nu fie ascultați de cineva.

- Avem o șefă, soldat, care e nimfomană. Pricepeți? Pricepi, Buleandră, ce-ți spun?
- Sigur. Sigur e așa, don sergent?
- Cum altfel? Și să știi o chestie! Se moare și se naște non-stop pe planetă. Pricepi?
- Și ce? Se amestecă ciorba cu laptele dacă e așa?
- Deci tu crezi, soldat Buleandră, că nu sunt probleme de viață și de moarte nicaieri.
- Ba sunt, don sergent, da’ avem o șefă care săraca de ea e cum ai zis mata printre altele. Ce-o vrea de la noi?
- Să fim puși la muncă la nesfârșit, asta vrea.
- Un drac.
- Nu există zi cu lumină sau noapte fără el, frate-miu. Nu există cu lumină fără așteptare.

- Au, vorbești ca din carte.
- Mă, am văzut pozele cu fata moartă. Era cam neclară.
- Lăsați acu’, don sergent.
Alături, doi gropari se așezaseră pe iarbă pentru gustare. Aveau sticla de vin de la mort. Dacă tot se întâmplase azi, că nu mai știau.
- Ce faci, Panaite? Mai lasă și tu femeile.
- Ei, femeile! Munca. Munca e grea
- Carnea de porc. Te-ai cam îngrășat
- De la pomană. Hai că mă duc La Tei, au manele cât China și o țuică prima.
- Zău!?

Dar nu se ridica nimeni. Soldații și groparii au mai rămas în razele care-i încălzeau ca o piele. Au rămas până a doua zi. Apoi și toată iarna.

În tot acest timp Marta începuse să urască timpul. Avea impresia că e jucăria lui. Parcă o privea, stărnindu-i mirosul de Murighiol, care umbla și dedesubtul Palatului. Noptile aveau o piele subțire, luminoasă, și o purtau prin ele cu chipul de care se săturase, privindu-l cum doarme în cuie. Așa credea. Luna respira pe clapele unui pian dezacordat din salon. Abia o auzea printre copii care nu se năseau, rămași în ea până s-a rătăcit în propriul contur. Așezat pe peretele care era și spatele oglinzilor. Numai că ea credea că plouă acolo. Erau zile când stătea la marginea patului și asculta, dar timpul se depărtase de privirile care se ducea și se întorcea mereu. Se chema că sunt împreună și încerca să adoarmă și împrejur ca să nu mai știe cum rămâi în viața asta ca într-o după-amiază.

Ciuma înghețată, Casa Poporului și Parlamentul
Se întâmplase în Murighiol. Pe vremea când Marta, cum de mai multe ori declarase Baba Vancea în fața lumânării aprinse și scaunul liber, îl vedea pe diavolul însuși, dar nu o știa. Și asta din cauza fotografului, care fusese văzut cu vrăjitoarea. Chiar dacă era greu de recunoscut la față. Însuși fotograful amator zice că a dat de un lac înghețat. Era așa de mult timp de atunci. Baba Vancea că nu, în lac sunt schelete umane. Ale cui? După cranii ar fi fost ciumați. Și de ce toate scheletele se sprijină în corn, ca ciobanii, întreba vrăjitoarea. Că strămoșii s-au ocupat cu oieritul e somnul nației, dar să-l dai la o parte și să spui că mai sunt și fisuri e cam mult. Când au venit specialiștii și au vrut să le studieze, capetele s-au risipit. Ca și cum ar fi fugit de ele însele. Nu le-au mai ajuns. Asta da întâmplare. Mai ales că o rafală de grindină s-a abătut în zonă și abia arheologii atunci au văzut urme de pași. Ploaia de gheață le-a lăsat tot în jurul lacului. Era clar că gheața s-a amestecat cu ele. Dar Baba Vancea știe și că le-a apucat vorbitul chiar acolo. Tocmai avea un ghem în piept și s-a sufocat. N-a mai văzut nimic.

Muzeograf de era un lipovean beat s-a trezit și el să vorbească pe ghizdul fântânii cu vizitatorii că sunt și cuiburi în craniile depuse în muzeu. Marta s-a dus să vadă și ea, de singurătate, dar a auzit vrăbiile găngurind prin găuri. Și le vedea în noptile ei mai ceva decât Baba Vancea ziua. Visele erau contaminate, nu se mai opreau. O dată, Marta a simțit gheața prin aer la întoarcerea lui Aurelian. Poate de aceea luase obiceiul să se uite în altă parte. Uitătura așa i-a rămas, alături de ofițerul din servicii secrete, dar și de președinte. Așezată acum în fața ferestrei, care dădea în curte, crezu că amiaza stătea chiar în vârful castanului. O pală de vânt a repezit, însă, un cuib de vrăbii peste grilaj. Pe asfalt, aproape de poartă, s-au desfăcut niște fire încălce. Sepepiștii le-au adunat imediat, fără să afle cineva. Pe locul cu pricina a apărut o groapă, care trebuia ocolită de mașini. Chiar și de staffii, dacă ele apăreau. Să-ți pice fața, a zis Mariot, care se uita la una îmbrăcată în carton în loc de rochie, Bine că nu e de carne, Dumnezeule mare!

Dar staffii apăreau și în Casa Poporului, peste apa Dâmboviței, dincolo de Operă și căminele studențești din 6 Martie, înconjurate de onaniști, după ce au înfășurat parcul în iarba ca salcia. De singurătate. Tot degeaba, paragina din jurul clădirilor abandonate ale Casei Poporului din apropierea Grozăveștilor se umplea de răcoare, lungindu-se prin golurile și tufele crescute la întâmplare. Tot o ciumă venea de acolo spre parc și spre Grozăvești, studenții ocolind locul, mai ales că erau și nebuni cu aia scoasă prin tufișuri. Poate fiindcă ochii lor se ascundeau în căinii vagabonzi.

Maiorul Tulea s-a deplasat cu Mariot până acolo, a cerut informații cu privire la **oamenii care au lucrat zi și noapte la cele două clădiri**.

- **Tu-le mama lor de golani, că ne umblă și în chiloți!**
Mariot îi dădea dreptate, ceea ce se petrece după lăsarea întunericului prin coridoarele celor două clădiri, adânci cât două nopți fără somn și cu ferestre scoase, nu intră în atribuțiile unui paznic de noapte. El are numai pereții celor doi giganți de păzit, nu și interioarele. Astea nici că mai sunt. Sau or fi? Și așa e un coșmar acolo.
- O beznă înăuntru, doamnă. Iese a draculii afară de-ți mută nasu’.
- Or fi hoituri.
- Și-au lăsat cheile lângă una din statui, pe holul central, doamnă locotenent.
Mariot l-a privit, la începutul nopții, în ochii lui stinși. Se vedeau în ei geamurile lipsă.
- După un timp, continuă paznicul, vine un individ că ți-o înapoiez. Aoleo, abia dimineată, noaptea nu era să gândesc, am văzut că erea Răposatu’, frate.
Mariot a înțeles că, dorind să-i mulțumească lu’ Ceașcă,

paznicul s-a întors după el ziua, doar că n-a mai găsit decât urmele de noroi lăsate pe podea.

- Și știți ce s-a întâmplat? Urmele dispăreau, să mor io! Erau pereți, nimic altceva acolo. M-am dus de mai multe ori cu lanterna înăuntru. Am luat și una de miner. O puneam la frunte. Și m-a apucat o durere! Ți-o fi fost frică, mi-a spus nevasta, de aia. Mă apăsa pe capac. Cred că am murit puțin, doamnă.

Ceea ce Mariot nu i-a raportat președintelui este că ce a spus primul paznic a spus și al doilea și tot așa.

E drept că ziua cele două clădiri, mâncate și pe dinafară și înăuntru, nu sunt așa de înspăimântătoare. Primarul general, care a lăsat totul pe seama președintelui de consiliu, s-a gândit să le pună pe picioare.

- Se vede din autobuz cum stau cu găurile pe noi, Ioane.
- E ceva noaptea, șefu’, se hlizea Ion Mazilu, cică plutesc ferestrele furate pe deasupra Bucureștiului.
- Ei, acum mai avem și fantome, vorba Preșelui.
- Avem. Locul e numai lumini, au scris la jurnal, știți că s-au dat bani europeni pe iluminat.
- Aha, atunci e bine.
- Și pentru vânt, în Dobrogea, s-a dat.
- Aoleu!
- Energie eoliană, cam așa ceva.

Dar se întâmplau necazuri și în clădirea Parlamentului. Când Mariot a citit prima scrisoarea anonimă de la un patriot român despre mirosul Parlamentului nu s-a putut abține să nu i-o dea și Președintelui. Dumnealui a pus-o tocmai pe ea să i-o citească cu voce tare. Vocea sigur a trecut prin fereastră la prima doamnă. Fiindcă a cerut-o a doua zi. Trebuia să treacă și o noapte prin pereții suprapuși. A copiat-o cu scrisul ei mărunț de contabil: „Eu, ca simplu cetățean, am să spulber din start tentația unor interpretări comparative și tendențioase. E vorba chiar de șobolanii-șobolani, cafenii, mari cât o pisică, din subsoluri și canale, prețuind buna vecinătate a țevăriei calde din una dintre cele mai mari clădiri din lume, comparabilă cu Pentagonul. Informația, pe care n-am motive s-o pun la îndoială, mi-a fost furnizată de un funcționar, care abia face față ravagiilor din clădirea Parlamentului. Deputații și senatorii sunt agitați fără să știe de ce. Se încearcă astuparea sau destuparea unor surse de miros, care urcă din subsoluri continuu. Palatul Parlamentului, locuit azi de peste cinci sute de aleși și de încă de cinci ori pe atâția angajați, de la cei cu mătura și fărășul până la doctori și doctoranzi, e măcinată de igrasie la calculator și printre ștampile. Deși ies aburi albaștri din cotloane, priceperile celor care au clădit-o se duc odată cu dispariția lor fizică. Vezi cazul Penescu. Nici autoritatea președintelui Camerei și senatului, care administrează nu numai facerea și desfacerea legilor, ci și clădirea, nu mai rezistă putorii, care vine de jos și din pereți. Concluzia e una singură, mulți bani și se rezolvă. De aceea povestea cu șobolanul, întâlnit de o funcționară la ieșirea din lift a fost respinsă pe ordinea de zi deși a tipat de s-a auzit peste Izvor. Printre colegi a circulat zvonul că șobolanul a fost adus în geanta diplomat de un provocator, vreun secretar ceva, care a dorit să compromită ținuta primei instituții a democrației, Parlamentul. Nu am înțeles dacă a fost capturat sau echipe de deratizare umblă încă, de-a bușilea prin clădire sau prin canale, să-l afle și să-l asasineze pe Șobolanu. Lipsa de măsură a făcut ca de curând un domn cu handicap și cu garsonieră pe șoseaua de vizavi să-și înfigă flegma în zidul Palatului. Un prieten îmi povestea, mie și altora care-l ascultam la fisc, cum se văd de la demisol lighioanele traversând seara, ca în mijlocul zilei, pe bulevard. Nu se sinchiesc nici mâcar de mașini, care-i calcă pe coadă de parcă sunt beți. Vă repet, nu-s căini vagabonzi, sunt șobolani care vizitează tomberoanele din spatele blocurilor și cercetează Cișmigiu! până la fereastra unde a stat Țuța și a gândit mult dumnealui de l-a chinuit securitatea. Sunt grași fiindcă lumea, mai ales pensionari de la secu și funcționari înalți, aruncă adesea la gunoi resturi de alimente cu etichetă de import. Meniul rozătoarelor e memorabil. Am să vă spun, ca o completare, și despre scurta mea ședere la New Delhi. Mă cazasem, acum mulți ani, pentru o săptămână într-un hotel colonial din centru. Hotel de cinci stele. Când m-am așezat, s-a rupt scaunul. Dar mirosul de mango venea pe sub ușă, îmbătător. Pe seară, colegii indieni mă lăsau singur și, cum afară se putea respira, am încercat câțiva pași prin împrejurimi. Dar aproape de hotel era o răscruce, în care circulau deodată vite cu mașini, biciclete cu pietoni, oamenii cu hrișca și tramvaiul cu etaj. Unii indieni stăteau pe marginea șoselei și nu făceau nimic. Nici măcar nu păreau să privească. La fel ca statuile vii din Centrul Vechi. Le dispărase cu totul interesul, păreau statuete distractive. Dacă ar fi fost în vitrine înțelegeam că sunt manechine. Ei bine, au ieșit brusc din zăcere când o viermuială și-a făcut loc la răscruce. Șobolanii se duceau și se întorceau, dând viață capitalei. Sigurul care s-a dat la o parte a fost mirosul de mango. M-am retras înainte să beau un suc de mango deși vânzătoarea îl storcea în fața mea. Mâna ținea un șobolan mort. La plecarea din New Delhi am cumpărat două cutii de mango. S-au copt în cele peste 10 ore de zbor, iar mirosul a intrat cu mine în apartament și a rămas așa o săptămână. Apoi a început să se strice, fructele aveau ceva înăuntru. Vă rog să reflectați la această poveste”. Marta a stat în întuneric ca în ochiul mort al președintelui și i s-a părut că se mișcă ceva acolo. Doamne care m-ai făcut, doar nu e dracul gri. A pus foile într-un sertar, sub cutiile în care își ținea amintirile.

Pavel FLORESCO / Aureola sacră și toiagul cunoașterii

*Povestea mea nu e mai mult decât atât – o poveste, o ficțiune. Ea datorează multe descoperirilor primilor arheologi care au făcut săpături în Creta: Minos Kalokairinos, sir Arthur Evans, Pendlebury și multor altora de diferite naționalități, până în prezent. Excavările recente de pe versanții muntelui Iuktas realizate de arheologii greci J. și E. Sakellarakis au fost cu mult mai dramatice decât orice aş fi putut născoci eu*¹.

Barbara CLEVERLY,
„Mormântul lui Zeus”

Noima paradoxului Brâncuși

Fără năzuința de a forța imposibilul prin închistarea unui geniu în anumite clișee sau șabloane, paradoxul Brâncuși poate fi, totuși, schematizat în bivalența ori dualismul atât de simplei și, totodată, sofisticatei sale personalități, în spiritul propriei mărturisiri: *Simplitatea este complexitatea rezolvată*². Este vorba, pe de o parte, despre latura sa nu doar de intelectu- al mai mult decât rafinat, cum este considerat, cât mai ales de savant autodidact, cu o vastă cultură și cunoștințe ample din mai toate domeniile, dar deplin realizat ca artist nu doar avid de cunoaștere, ci mântuit prin percepția clară a absolutului, spirit care nu s-a retras abil în umbra comodă a conceptului de perfecționist, atingând chiar la propriu și nu doar la figurat valorile supreme. Să nu uităm că, prin anumite ovoide ale sale dintre anii 1911 – 1920 – 1924, el a sculptat Big Bang-ul înaintea teoretizării științifice (1927 – 1929), lăsând umanității opere de artă inestimabile nu doar prin valoarea lor estetică, ci și prin aceea că, așa cum cei mai bogați dintre colecționarii de azi bănuiesc, avem de-a face cu piesele din care poate fi reasamblat, cu vorbe deloc prea mari, toiagul pierdut al înțelepciunii ancestrale.

Pe de altă parte, în pofida sloganului biblic «Crede și nu cerceta» și chiar dacă mulți consideră exagerată, falsă teoria romancierului Peter Neagoe despre sfințenia brâncușiană, acest geniu al umanității – pentru aprecierea căruia modestia reprezintă o gravă eroare mai ales a celor ce în mod implacabil nu acceptă hiperbola ca instrument de caracterizare – și-a câștigat treptat, de-a lungul vieții sale, un binemeritat renume de sfânt, duhovnic, călugăr, apostol, patriarh, nepot al divinității ș.a.m.d., toate acestea grație nu neapărat educației primite în familie sau detaliilor de sorginte religioasă din biografia sa, cât mai ales datorită sacralității evidente a zămislirilor sale, îndumnezeite și parcă răsărite, fără exagerare, din mâinile unui artizan al cetății divine...

Rândurile următoare își propun să adune din vasta bibliografie brâncușiană doar câteva opinii avizate, nicidecum singurele, privind asemenea aspecte, nu neapărat din dorința inutilă de a mai demonstra un lucru evident, ci în căutarea unei soluții la următoa- rea dilemă: rămâne paradoxul un punct terminus, o formă finală de expresie a slăbiciunii, a desemnării umane ori, dimpotrivă, trebuie să reprezinte el un nou început?

Nimbul sfințeniei

Ezra Pound: „Brâncuși mi s-a părut un sfânt [...]”³.

David Lewis: „Celor mai mulți dintre cei care l-au cunoscut, în decurs de mai mulți ani, le-a apărut mai curând ca imagine a unui

sfânt, a unui om care a ajuns la înțelegere cu pământul și creația [...]”⁴.

Edith Balas: „Alb cu totul. Veșmintele lui erau mereu albe, barba era deja albă, iar praful alb acoperea atelierul cu blocurile sale de marmură”⁵.

Nina Stănculescu: „E consemnat că Brâncuși, în copilărie, prin- tre alte drumuri ale lui, mergea și pe la mănăstirea Tismana [...]”; „Străbunicul lui cioplise cu barda o întreagă biserică de lemn, aflată chiar în fața casei părintești, în cimitir”; „Iar mai târziu avea să facă parte din coruri bisericești atât la București, cat și la Biserica română din Paris, unde a fost și hirotonit diacon [...]”⁶.

Barbu Brezianu: „Amator de muzică folclorică și clasică precum și de cînturi liturgice, înzestrat cu o frumoasă voce de tenor, Brâncuși – care în sat, în copilarie, psalmodiase în strună la slujbe, fără a fi «țîrcovnic», cîntase din fluier și la contrabas și apoi făcuse parte din mai multe formații corale la bisericile Madona Dudu din Craiova și Mavrogheni din București – fusese angajat la Capela română din Paris ca paracliser îmbrăcînd la liturghii chiar vestmîntul de diacon”⁷.

Calinic Argatu: „Există la Brâncuși atâtea elemente ale unei dimensiuni creștine”; „Brâncuși clopotar, corist bisericesc apoi la Craiova și București, cântăreț cu atribuții de diacon la Paris vreme de doi ani încheiați. La care alt mare artist, scriitor sau intelectual român de valoare universală mai întâlnim asemenea date biografi- ce ? Poate numai la Ion Creangă, care a fost diacon”⁸.

Ionel Jianu: „Am, de pildă, o fotografie în care se vede soba lui din lut, cu coșul de tuci și, alături, patul. Ei, bine, seamănă cu un tablou al lui Luchian, O chilie de la mănăstirea Brebu”⁹.

Dan Hăulică: „«Parcă-i nepotul lui Dumnezeu», îmi spune un prieten plin de duh”¹⁰.

Petre Pandrea: Lecțiile sale asupra materialului de atelier erau poeme incantatorii și litanii pe care le intona pentru ucenici și dușmani, ca un țârcovnic integru și harnic dintr-un templu arhaic, care nu sare o notă din slujbă”¹¹.

Irina Codreanu: „Și toate acestea ni le transmitea cu vorba sa de patriarh, plin de duh și de înțelepciune”¹².

Man Ray: „La prima mea întâlnire cu Brâncuși în atelierul său, am fost mai impresionat decât dacă m-aș fi aflat într-o catedrală”¹³.

Lumina adevărului

Petru Comarnescu: „Conștient că un artist nu se poate realiza fără o cultură mai largă, Brâncuși – «dornic de învățătură», «amator să știe tot» – cerceta stăruitor cărțile de fizică și chimie, unele avînd autor pe savantul Petru Poni, precum și cărți de matematică și geometrie descriptivă”¹⁴.

„Ecorșeul reprezintă în activitatea lui Brâncuși o muncă îndelungată și anevoioasă, întreprinsă dintr-o curiozitate științifică, dintr-o necesitate de cunoaștere a tainelor ființei umane, ale biologiei”¹⁵.

„Cu savantul Nicolae Vaschide (1874 – 1907) relațiile au fost poate și mai apropiate”¹⁶.

„V.G. Paleolog socoate cu temei, că prin protectorul său bucureștean, doctorul Dumitru Gerota, a ajuns Brâncuși în contact cu savanți ca Levaditti și Vaschide”¹⁷.

G. Oprescu: „ Între ele aş considera grupul care a avut o parte largă în cultura noastră din această vreme, cel din jurul profesoru- lui Cantacuzino, începând cu ce care au devenit mai târziu profesori remarcabili în învățământul medicinei: C. Ionescu Mihăiești și prof Mihai Ciucă. Cel care l-a cunoscut mai întâi pe sculptor a fost Ionescu Mihăiești, în 1910. El se găsea la Paris, la Institutul Pasteur, pentru studiile sale de microbiologie”¹⁸.

Adrian Petringenaru: „Cu dalta lui, Brâncuși ajunsese evident la adevăruri pe care, pe alte căi, ni le confirmă mereu fizicienii, chimiștii sau biologii”¹⁹.

Bohdan Urbanowicz: „Brâncuși, la acea epocă, întrevdea de pe atunci ceea ce abia astăzi începem să descoperim”²⁰.

Jeana Morărescu: „Ei m-au provocat însă, să ofer – poate fi aceasta chiar o premieră mondială, câteva explicații care privesc într-adevăr o «lege universală» – și care sunt rodul unor îndelungi cercetări și aflări asupra principiilor energetice din spațiul subcuantic și gravitonic”²¹.

Nu poate fi omis nici raportul cu teoriile celebrului fizician Albert Einstein, operele pictorului Romeo Niram din ciclul “Brâncuși E=mc2” fiind mai mult decât elocvente...

Paradoxul Brâncuși este fără echivoc, dar întrebarea care se naște pretextual e, însă, următoarea: ce poate căuta un pasaj dintr-un roman istoric al anului 2007, fie el și recunoscut pe plan internațional, la începutul unui referat despre Brâncuși?

Desigur, în locul unui răspuns, poate doar fi adresată la schimb o nouă întrebare, nu neapărat retorică: vom reuși, oare, noi, românii, să ne regăsim și să scoatem la lumină ceea ce am pierdut în negura timpului, dinainte chiar de vremea lui Zamolxis sau vom continua, într-un mod la fel de paradoxal, doar să ne rugăm resemnați la osemintele „Sfântului din Montparnasse”, ale marelui

nostru sculptor, precum o făceau odinioară cretanii în fața vestigii- lor antice de pe străvechea lor insulă?

Din păcate pentru noi, în amintirea vagă a unor temerari cercetători de notorietate mondială precum Arthur Evans ori John Pendlebury, rămâne de maximă actualitate reproșul potrivit căruia „N-a luat încă nimeni în serioasă urmăre învățătura scoasă de Racoviță din speologie de a cerceta istoria noastră veche, cultura ei, arta, cercetând civilizația specifică spațiului carpatic [...]”, iar eventualele excepții relativ recente nu încununează nicidecum, cel puțin până la data redactării acestor rânduri, imperativul brâncuși- an – *Trebuie să fim un strat de cultură la gurile Dunărei; acestea e singura misiune a statului român și oricine ar voi să ne risipeas- că puterile spre alt scop pune în joc viitorul urmașilor și calcă în picioare roadele muncii străbunilor noștri*²².

În cele ce privesc subtitlurile acestui referat, trebuie precuzat că expresia nimbul sfințeniei este, desigur, o trimitere către afirmația potrivit căreia, la anumite sculpturi brâncușiene, «[...] tehnica reflectării luminii funcționează atât ca principiu tehnic, cât și metafizic: «Ea învăluie – după cum crede Otto Demus – silue- tele principale cu un nimb de sfințenie»”²³.

La rândul ei, expresia lumina adevărului provine din titlul cărții „În lumina adevărului. Mesajul Graalului” de Abd-Ru-Shin (Oskar Ernst Bernhardt).

Cât despre cei care contestă vehement cugetările atribuite biografic/bibliografic lui Constantin Brâncuși, se impune a preciza că aforismele respective contează ele însele înainte de toate și abia în al doilea rând autorul acestora, fără a pune astfel artistul mai prejos de opera sa, eventuala incertitudine a paternității maximelor nefiind nicidecum în măsură a le desființa ca atare.

NOTE:

- ¹ Barbara CLEVERLY, *Mormântul lui Zeus*, Ed. Nemira & Co., București, 2008, pp. 7 – 8
- ² Sorana GEORGESCU-GORJAN: *Așa grăit-a = Ainsi parlait = Thus spoke Brâncuși*, Ed. Scrisul Românesc, Craiova, 2011, p. 77
- ³ V.G. PALEOLOG, *Constantin Brâncuși și Ezra Pound*, în *Omagiu lui Brâncuși*, volum editat de revista Tribuna, Sibiu, 1976, p. 45
- ⁴ David LEWIS, *Brâncuși*, Ed. Fundației Constantin Brâncuși, Târgu-Jiu, 2001, p. 15
- ⁵ Edith BALAS, *Brâncuși și tradițiile populare românești*, Ed. Fundației Constantin Brâncuși, Târgu-Jiu, 1998, p. 11
- ⁶ Nina STĂNCULESCU, *Brâncuși, frumos și har*, Ed. Fundației Constantin Brâncuși, Tg. Jiu, 1997, p. 30
- ⁷ Barbu BREZIANU, *Brâncuși în România*, Ed. BIC ALL, Timișoara, 1998, p. 216
- ⁸ Calinic ARGATU, „*Pace și bucurie*” *cu Brâncuși: argumente pentru o dimensiune creștină*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2001, p. 38
- ⁹ Ionel JIANU, *Brâncuși a dat epocii noastre conștiința formei pure*, text consemnat de Ion Pop, în *Omagiu lui Brâncuși*, volum editat de revis- ta Tribuna, Sibiu, 1976, p. 21
- ¹⁰ Dan HĂULICĂ, *Marii artiști vin către noi de departe, din adîncimi fabuloase*, în *Carte de inimă pentru Brâncuși*, selecția textelor și biblio- grafia de Nina Stănculescu, Ed. Albatros, București, 1976, p. 157
- ¹¹ Petre PANDREA, *Brâncuși, amintiri și exegeze*, Ed. Meridiane, București, 1976, p. 54
- ¹² Irina CODREANU, *Ucenicie la Brâncuși*, în *Carte de inimă pentru Brâncuși*, selecția textelor și bibliografia de Nina Stănculescu, Ed. Albatros, București, 1976, p. 64
- ¹³ Man RAY, *Prima întâlnire cu Brâncuși*, în *Carte de inimă pentru Brâncuși*, selecția textelor și bibliografia de Nina Stănculescu, Ed. Albatros, București, 1976, p. 67
- ¹⁴ Petru COMARNESCU: *Brâncuși – mit și metamorfoză în sculptura contemporană*, Ed. Meridiane, București, 1972, p. 84
- ¹⁵ Petru COMARNESCU, *op. cit.*, p. 97
- ¹⁶ Petru COMARNESCU, *op. cit.*, p. 116
- ¹⁷ Petru COMARNESCU, *op. cit.*, p. 117
- ¹⁸ G. OPRESCU, *Contribuții la biografia lui Brâncuși*, în *Colocviul Brâncuși (13 – 15 octombrie 1967)*, Ed. Meridiane, București, 1968, p. 54
- ¹⁹ Adrian PETRINGENARU, *Ansamblul monumental de la Tîrgu-Jiu, în Colocviul Brâncuși (13 – 15 octombrie 1967)*, Ed. Meridiane, București, 1968, p. 197
- ²⁰ Bohdan URBANOWICZ, *Vizita mea la Brâncuși*, în *Colocviul Brâncuși (13 – 15 octombrie 1967)*, Ed. Meridiane, București, 1968, p. 111
- ²¹ Jeana MORĂRESCU, *Relația dintre „arhetipul geometric” și câmpul energetic corespunzător*, în *Brâncuși, acum. Comunicări științifice prezentate în cadrul simpozionului „Brâncușiana ,96” organizat la Târgu-Jiu*, colecție îngrijită de Nicolae Diaconu și Ion Pogorilovschi, Ed. Fundației Constantin Brâncuși, Târgu-Jiu, 1997, p. 69
- ²² Dumitru DABA, *Brancuși*, Ed. de Vest, Timișoara, 1995, p. 251
- ²³ Zenovie CĂRLUGEA, *Brâncuși. Orizonturi critice*, Ed. Scrisul Românesc, Craiova, 2009, p. 331

Mălina CONȚU / Modele de comportament în secolul al XVIII-lea

Deeseori imaginile din trecut ne vorbesc asemenea unor texte despre obiceiurile și practicile sociale ale vremii respective. Ele relatează povești sau cutume care ne pot fi străine sau familiare, grăiesc despre aspecte legate de viața publică sau privată care, în ciuda plasării lor în contexte distincte, pot fi foarte actuale. Tocmai din acest motiv este interesant să descoperim cum le putem corela cu perioada din care provin și cu lumea în care trăim. O imagine care ilustrează maternitatea sau, o alta, care redă mariajul, ori viața conjugală poate foarte bine să fie actuală în orice context în ciuda particularităților care țin de o anumită perioadă. Pornind de la aceste premise sunteți invitați să descoperiți anecdotical și rafinamentul unor imagini grupate sub tema modelelor de comportament într-o perioadă în care a început preocuparea pentru relația cetățeanului cu spațiul public.

De curând, la Muzeul Național de Artă al României s-a deschis o expoziție de gravură și pictură dedicată conduitei. Prezentând 157 de opere de artă din patrimoniul propriu expuse publicului în premieră, ea poate fi vizitată până pe 19 aprilie 2015. Cu o abordare interdisciplinară, expoziția își propune să aducă în discuție, prin intermediul operelor de artă din trecut, o temă sensibilă pentru contextul actual: educația și conduita în spațiul public și domestic.

Lucrările expuse aparțin paradigmei de gândire și creație a secolului al XVIII-lea, ilustrând recomandările și criticile educatorilor Ilumiști privitoare la educația copilului, la pregătirea lui pentru a intra în scena spațiului public și de se comporta în cadrul celui domestic al mariajului. Apariția și dezvoltarea sferei publice ca spațiu al diseminării și criticii, a generat în epoca luminilor o preocupare crescândă a moralistilor pentru comportament, aceștia creând un corpus de idei care a constituit, după Revoluția franceză (1789), baza sistemului de educație francez, un model pentru majoritatea programelor de învățământ. Conform acestor idei, educația începe odată cu prima copilărie când atenția mamei este esențială în formarea deprinderilor de bază ale comportamentului, ea continuă în adolescență când tânărul trebuie familiarizat cu deprinderile sociale și pericolele pe care le presupune o societate nu tocmai corectă și nu trebuie să omită pregătirea emoțională a adolescentului pentru mariajul secolului al XVIII-lea, o uniune prestabilită de familie, în care viitorii parteneri nu au de ales iar iubirea e departe de a sta la baza căsătoriei.

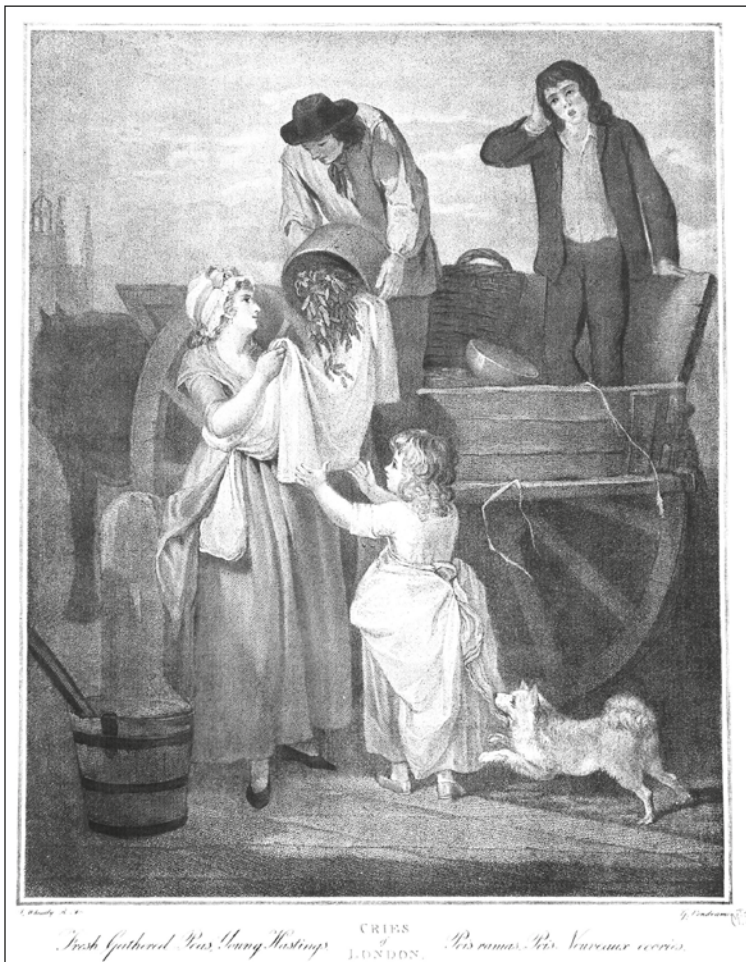
Primele trei secțiuni ale expoziției urmăresc etapele enumerate mai sus, la care se adaugă un capitol special, dedicat modelelor oferite de conceptele clasice, de literatură și de arte dramatice ale vremii, responsabile toate pentru formarea unor idei despre conduită. Trebuie subliniat rolul esențial al răspândirii la scară mare a culturii tipărite (ziare, almanahuri, romane, piese de teatru, epistole, jurnale, gravuri) care, asemenea culturii media în ziua de azi, au creat atunci un „spațiu” de etalare și dezbateri al acestor idei. Citind și discutând în saloane, cafenele, băi sau cu ocazia unor ieșiri în parc, membrii societății secolului al XVIII-lea deprind un nou mod de a gândi și acționa. La baza acestor preocupări pentru conduită stă gestionarea în mod echilibrat a raportului dintre pasiune și rațiune, o temă analizată pe larg de Jean Jacques Rousseau în lucrarea *Émile*.

Dincolo de aspectele legate de conduită, operele de artă prezente în expoziție se remarcă prin delicatețe și rafinament. Majoritatea gravuri, ele ilustrează o perioadă de înflorire a stampe, momentul de maxim rafinament al tehnicii, când se inventează și se experimentează diferite modalități de suprapunere a plăcilor pentru a se ajunge la gravura colorată. Cu toate acestea, multe dintre gravurile expuse sunt pictate manual, cu pensula și acuarelă deasupra liniilor imprimate prin gravare. La vremea respectivă, gravorii au realizat aceste planșe pentru a le comercializa, la un preț accesibil, drept tablouri. Nu întâmplător multe dintre ele reproduc în diferite tehnici de gravare, picturi faimoase și nu întâmplător pentru multe dintre ele, modelele au fost realizate de artiști binecunoscuți în epocă precum Jean-Honoré Fragonard, François Boucher, Jean-Baptiste le Prince, Jean-Baptiste Huet, William Hogarth.

Prezentând publicului o astfel de expoziție îl invităm, nu doar să aprecieze aceste opere de artă ale Iluminismului dar și să reflecte asupra unor teme foarte actuale legate de conduită și comportament în spațiul public și domestic. Deoarece o bună conduită a omului matur este rezultatul unui proces complex de educare, ce debutează odată cu prima copilărie, fiind greu de format ulterior și bazându-se pe moderarea dorințelor în vederea evitării anxietății generate de abundență și plictis. Nu întâmplător J. J. Rousseau afirmă că lacrimile unui copil pot deveni ordine dacă nu îl învățăm să își gestioneze echilibrat și rațional pulsivitatea.

Ward, William după Morland, George,
Vizitarea copilului la doică

Vendramini, Giovanni după Wheatley, Francis, din seria
Glasurile Londrei: Mazăre proaspătă

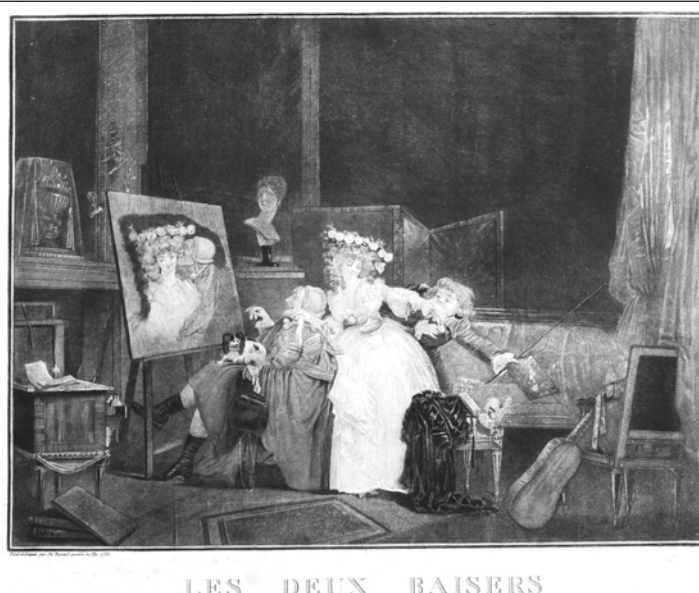
Regnault, Nicolas François, după Fragonard, Jean Honoré
și Gérard, Marguerite, *Sărutul furat*

Gérard, Vidal după Lavreince, Nicolas, *Dejunul englezesc*

De Launay, Nicolas după Fragonard, Jean Honoré,
Cifra iubirii

Debucourt, Louis Philibert, *Cele două săruturi*

